

Makt og avmakt i en feministisk organisasjon

En kvalitativ studie av medlemsaktiviteten i Oslo SV

Ane Stø



Hovedoppgave, cand.polit.

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

01.05.07

Sammendrag:

Temaet for denne oppgaven er en studie av hvordan feminisme, kjønn og kjønnsmakt blir fortolket og håndtert på fylkesnivå i SV. Siden landsmøtet i 2003 har SV vært det første partiet på Stortinget som kaller seg et feministisk parti og jeg har villet se på hvordan feminismen kommer til uttrykk i organisasjonens indre liv. Innsamlingen av data har foregått gjennom observasjoner av ulike typer møter på grasrotnivå, uformelle samtaler med folk jeg traff i møtesammenheng, samt kvalitative intervjuer med noen av aktivistene.

Bakgrunnen for oppgaven er et ønske om å forstå prosessene som ligger bak kjønnskeivhetene som det stadig rapporteres om i ulike maktorganer. Kvinner deltar i adskillig mindre grad enn menn i bedriftsstyrer, i fagforeningsstyrer, som mediesynsere, i ledelsen i organisasjoner og i framtreddende roller i politikken. I mars 2007 kom det en rapport som viste at kvinner også mangler i borettslagsstyrene. Dette er et alvorlig demokratiproblem, som i følge alle flotte ord og handlingsplaner verken skyldes at kvinner er uønsket eller at de ikke finnes innenfor de forskjellige feltene. Ved å se på hvordan kjønnsmaktstrukturene kan brytes ned eller overleve i en organisasjon som har forpliktet seg til å bekjempe kvinneundertrykking i alle former, og altså er en fortropp i dette spørsmålet, håper jeg å finne noen svar på hvorfor dette er så vanskelig.

Jeg ser på hvilken tilnærming aktivistene har til feminismebegrepet, hvordan de jobber for å utvikle feministisk politikk og hvilke strategier de har for å bekjempe kjønnsmaktordningen i egen organisasjon. Medlemmenes oppfattelse av om de lykkes eller ikke i det feministiske prosjektet, og om de indentifiserer seg med det, er til en stor grad avhengig av hva de legger i det. De feministiske strategiene er også knyttet til hva de oppfatter som målet med kampen.

Feminisme er en kamp for å oppheve kjønnsmaktordningen, både i det store og det små. Derfor handler feminisme om å jobbe for politiske endringer i samfunnet på samme tid som den for den enkelte kvinne er en kamp for seg selv og sitt eget

handlingsrom. Begge disse dimensjonene tilhører det feministiske prosjektet og bør sees i sammenheng. Det er vanskelig å jobbe for politiske endringer hvis en hele tiden er nødt til å tilpasse seg kjønnsmaktordningen og heteronormativitetens krav om harmoni mellom kjønnene. Derfor knyttes min analyse av de feministiske praksisene i SV både til hvordan de lager politikk og kjører fram feministiske saker, og til hvordan de feministiske kvinner og menn prøver å bryte ned kjønnsmaktordningen i egne rekker.

Dette gjør jeg blant annet ved å prøve å komme til bunns i noen av de underliggende maktstrukturene i organisasjonen. Hovedsakene her er å se på eierskapet til organisasjonen, hvem som synes de "har noe med det", og hvordan det konstitueres. Ellers ser jeg på hvordan saker blir viktige, hvem som bestemmer det, hvordan de går fram. Den uformelle makten konstitueres gjennom aktivitetene deltakerne i organisasjonen er engasjert i. Eierskap til organisasjonen henger nært sammen med hvor mye en investerer av deltakelse, og eierskapet har igjen stor betydning for det politiske handlingsrommet til aktørene. Kvinner har relativt mindre eierskap til organisasjonen enn menn, noe som både viser seg og konstitueres gjennom lav deltakelse i de forskjellige situasjonene som organisasjonen består av. Kvinnenes handlingsrom som gruppe er også liten, da det er en sterk motstand blant begge kjønn til å politisere kjønnsforskjellene og formulere kvinners interesser i form av konflikt. Siden kvinner som interessegruppe og på individuelt nivå har liten uformell makt, er det lite fristende å oppsøke formelle maktposisjoner fordi det oppfattes som fremmed og meningsløst.

Forord

Tusen takk til alle som har bidratt på forskjellige vis til at denne oppgaven har blitt til!

En særlig stor takk til informantene som har stilt opp på intervju, Fylkesstyret i Oslo SV som ga sin tillatelse til at jeg kunne gjøre feltarbeid i organisasjonen deres og til alle aktivistene som har vært involvert i de sammenhengene jeg har observert.

Takk også til min veileder, Dag Album, som har vært en moralsk støtte i å fullføre oppgaven selv om jeg egentlig hadde gitt opp og begynt med lønnsarbeid i stedet. Takk for gode råd og strenge formaninger!

Takk til min far som ga meg et spark bak da jeg trengte det mest, og til barnet mitt som har fått litt lite morsomsorg de siste månedene. Takk til arbeidsgiver og kolleger for at jeg har fått holde på med mitt og forståelse for at det har vært viktig. Takk til Kvinnegruppa Ottar i Oslo som har vær uten ledelse så langt i 2007. Takk til alle andre som har lidd.

Oslo, 30.april, 2007

Ane Stø

Innhold

INNHold	7
1. INNLEDNING	9
1.1 MITT FORHOLD TIL FELTET	11
1.2 BESKRIVELSE AV FELTET	12
1.3 AVGRENSINGER.....	14
1.4 PROBLEMSTILLINGER	15
1.5 OPPGAVENS STRUKTUR.....	16
2. TEORI.....	19
2.1 PATRIARKATET, KJØNNMAKTORDNING OG GENUSSYSTEM	19
2.1 FEMINISME.....	24
2.2 HANDLINGSROM.....	27
2.3 HVA SKJER I PARTIENE?.....	30
2.4 HAR FEMINISME EN Plass I PARTIPOLITIKKEN?	34
3. METODE.....	39
3.1 TILNÆRMING TIL FELTET	39
3.2 VALG AV METODE	40
3.3 TILGANG TIL FELTET.....	41
3.4 FELTOBSERVASJONER	43
3.5 MIN PÅVIRKNING PÅ FELTET – OGSÅ SOM DATA	46
3.6 KVALITATIVE INTERVJU	49
3.7 ANALYSE	50
3.8 ETISKE BETRAKTINGER.....	53
4. EN FEMINISTISK ORGANISASJON?.....	55
4.1 OM DET FEMINISTISKE PARTIET	55
4.2 HVILKE FORA FINNES FOR FEMINISTISK SKOLERING OG DEBATT?.....	59
4.3 HVILKE STRATEGIER HAR DE FOR Å BEKJEMPE KJØNNMAKTORDNINGEN INTERNT.....	64
4.4 OPPSUMMERING	67
5. MAKT OG MAKTSTRATEGIER.....	69
5.1 SYMBOLSK KAPITAL	69
5.2 ORGANISERING: GRUPPER OG FLØYER	77
5.3 TILHØRIGHET OG SAMHOLD.....	84
5.4 KONFLIKT: DET SOM BLIR VIKTIG.....	87

5.5	OPPSUMMERING: MAKTSTRATEGIER	89
6.	AVMAKT	91
6.1	KVINNERES TILGANG PÅ SYMBOLSK KAPITAL: POLITIKK SOM TILBUD ELLER PLIKT	91
6.2	SPLITTELSE: KONFLIKTER SOM KOMMER I VEIEN	96
6.3	ENSOMHET: SLIT, GRAVIDITET OG GLASSVEGGER	98
6.4	MOTSTANDEN: SINTE MENN OG UKVINNELIG KAMP	102
6.5	OPPSUMMERING	107
7.	AVSLUTNING.....	109
7.1	HVORDAN GÅR AKTIVISTENE FRAM FOR Å REALISERE EN FEMINISTISK ORGANISASJON?	109
7.2	HVORDAN GÅR AKTIVISTENE FRAM FOR Å FÅ GJENNOMSLAG FOR FEMINISTISK POLITIKK?	114
	KILDELISTE	117
	VEDLEGG.....	119

1. Innledning

Temaet for denne oppgaven er hvordan feminisme, kjønn og kjønnsmakt blir fortolket og håndtert på fylkesnivå i SV. Siden landsmøtet i 2003 har SV vært det eneste partiet på Stortinget som kaller seg et feministisk parti. Jeg har studert SVs fylkeslag i Oslo gjennom en periode på fire måneder våren 2005. Innsamlingen av data har stort sett foregått gjennom observasjoner av ulike typer møter, uformelle samtaler med folk jeg har møtt i møtesammenheng og en rekke strukturerte intervjuer.

Bakgrunnen for oppgaven er et ønske om å forstå prosessene som ligger bak kjønnskeivhetene som det stadig rapporteres om i ulike maktorganer. Kvinner deltar i adskillig mindre grad enn menn i bedriftsstyrer, i fagforeningsstyrer, som mediesynsere, i ledelsen i organisasjoner og i framtreddende roller i politikken. I mars 2007 kom det en rapport som viste at kvinner også mangler i borettslagsstyrene. Dette er et alvorlig demokratiproblem, som i følge alle flotte ord og handlingsplaner verken skyldes at kvinner er uønsket eller at de ikke finnes innenfor de forskjellige feltene. Ved å se på hvordan kjønnsmaktstrukturene kan brytes ned eller overleve i en organisasjon som har forpliktet seg til å bekjempe kvinneundertrykking i alle former, og altså er en fortropp i dette spørsmålet, håper jeg å finne noen svar på hvorfor dette er så vanskelig.

I SVs arbeidsprogram for 2005-2009 om Kvinnefrigjøring heter det:

SV er et feministisk parti. Dette betyr at SV erkjenner at kvinner undertrykkes politisk, sosialt, kulturelt og økonomisk både i Norge og resten av verden, og at vi vil kjempe for kvinnefrigjøring på alle disse områdene. Kampen for kvinnefrigjøring er først og fremst en kamp for rettferdighet, og er en av SVs grunnleggende oppgaver.

Makt og ressurser er ujevnt fordelt mellom kjønnene. Kvinner har mindre makt enn menn, eier mindre, tjener mindre, og lønnsforskjellene øker. SVs mål er å styrke kvinnes stilling på alle felt av samfunnslivet, og gi kvinner mer makt og innflytelse. Kampen for likestilling og likeverd skal gjennomføres i all politikk i SV. SV vil jobbe for å synliggjøre skjevhetene og utjevne forskjellene gjennom kjønnsanalyse av regnskap og budsjetter. SV vil tilstrebe lik representasjon i alle styrever, råd, komiteer og utvalg.

Formuleringene fra arbeidsprogrammet viser at partiet har et maktperspektiv på kjønnsulikhetene. I motsetning til for eksempel Krf, som i sitt program understreker at kvinner og menn er forskjellige og har forskjellige funksjoner, er SV opptatt av den strukturelle urettferdigheten. Utover ønsket om at dette perspektivet skal gjennomføres i deres politikk og at de vil tilstrebe lik representasjon, ligger det imidlertid ingen føringer for hvordan det feministiske arbeidet skal foregå.

Og det er her det begynner å bli spennende. Partienes politikk i store og prinsipielle trekk, som et grunnlag for det daglige arbeidet, blir vedtatt på landsmøter som holdes annenhvert år. Men landsmøtene skal vanligvis ikke vedta detaljer som overstyret dem som til daglig utfører det politiske arbeidet. Utformingen av den praktiske politikken, organisasjonspraksis og arbeidsmetoder overlates til landsstyret, sentralstyret, folkevalgte politikere og aktivistene på grasrota å skape underveis. De stadig pågående kampene om innholdet i politikken, strategier og verv gjør derfor at partiene har et rikt indre liv, og er derfor velegnet for en sosiologisk studie.

De politiske partiene som stiller til valg og slåss om regjeringsmakt og ordførerverv består først og fremst av hundrevis av lokale aktivister. Grasrota i partiene nominerer politikere til valglister, driver valgkamp, bekvinner kommunestyre og bydelsutvalg, deltar på møter arrangert av "Aksjonsgruppa for fritidsklubben", diskuterer utkast til arbeidsprogram og sender inn forslag til landsmøter. Selv om mye av den praktiske politikken utformes og utføres i det profesjonelle sjiktet på toppen, er partiene avhengige av at fotsoldatene har tilstrekkelig innflytelse til at de finner det meningsfullt å bruke fritida si på partiet. På tross av tilknytningen til det offentlige

apparatet gjennom at deres representanter velges inn i Storting, styrer og utvalg, gir det derfor mening å studere partiorganisasjonene som folkelige og ikke-statlig organisasjoner.

1.1 Mitt forhold til feltet

Som organisert feminist gjennom snart tjue år (i Jentefronten fra 1988, i Kvinnegruppa Ottar fra 1993), er jeg mer enn middels engasjert i feministiske og likestillingspolitiske spørsmål. Jeg har lest og diskutert, og mener mye og mangt om dette temaet. Som organisasjonsmenneske er jeg også opptatt av at det ikke er nok å tenke, diskutere og mene. Jeg vil ha et annet samfunn og jeg er villig til å bruke mye tid og krefter på å forandre lover og holdninger. Jeg vil påvirke samfunnet rundt meg.

Min strategi for å forandre samfunnet har vært å gå inn i reine kvinneorganisasjoner framfor å være organisert sammen med menn. Bakgrunnen for det er både politisk og strategisk. Politisk mener jeg at siden menn tilhører det privilegerte kjønn, har de både makt og privilegier å tape på full kvinnefrigjøring. Feminismens rolle er å utfordre mannsmakta, og da må politikken lages av dem som har noe å tjene på dette. Og strategien henger sammen med den politiske analysen: Jeg vil heller jobbe for politiske endringer i samfunnet sammen med likesinnede enn å bruke tid og krefter på å slåss mot mannsmakten blant dem som skulle vært mine nærmeste allierte. Andre feminister har valgt andre strategier, og selv om jeg er glad det ikke er meg, har jeg ingen problemer med å forstå at andre kan synes det er mer meningsfullt å ha en påvirkning i større og viktigere organisasjoner enn Kvinnegruppa Ottar. Tvert i mot er min innflytelse som radikalfeminist helt avhengig av at det finnes noen allierte i store organisasjoner og partier.

Flere år som ansatt i TV-aksjonen har også gitt meg en stigende respekt for grasrotorganisering, uansett hvilket formål. I det frivillige organisasjonslivet samles folk som tror de kan påvirke samfunnet rundt seg, som forholder seg aktivt til små og store spørsmål, og ikke bare aksepterer tingenes tilstand. Det er foreldreutvalg på

skoler som aksjonerer mot veiutvidelse eller KRL-faget, funksjonshemmedes organisasjoner som vil ha tilrettelagt kollektivtrafikk, idrettslag som lobbyerer for ny idrettshall, for å nevne noe. Aktiviteten i slike organisasjoner er basert på at folk bruker fritida si på å arrangere møter, male bannere, stå på stand og skrive leserinnlegg. De er aktive brukere av demokratiet, og er ofte meningsbærende i sitt lokalsamfunn eller innenfor sitt politiske område. Jeg mener at mer samfunnsvitenskaplig oppmerksomhet burde rettes mot grasrotorganisering og de frivillige aktørene.

1.2 Beskrivelse av feltet

Sosialistisk Venstreparti ble stiftet i 1975, og har vært representert på Stortinget siden starten. SV er kjent for å være for rettferdig fordeling og felleskapsløsninger, for miljø og mot krig og fattigdom, for likestilling og mot EU. I innledningen til arbeidsprogrammet for 2005 - 2009 framheves det at SV er et sosialistisk parti, at de er et miljøparti og at de er et feministisk parti. På sin hjemmeside og i trykket valgmateriell er det fokus på disse hovedsakene: Miljø, skole, fattigdom, fred og toleranse. SV stiller lister til stortingsvalg og fylkes- og kommunevalg. De har 19 fylkeslag og lokallag over hele landet. Siden fokuset for denne oppgaven er fylkeslaget i Oslo, er det heretter bare Oslo SV som vil bli behandlet som ”organisasjonen”.

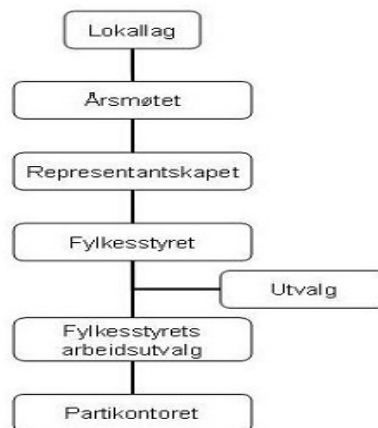
Oslo SV er en organisasjon med ca. 1 500 medlemmer. Alle medlemmene tilhører en av i alt 16 lokallag, hvorav 15 er bydelslag og det siste et universitetslag for Blindern. Lokallagenes rolle er å stille med representanter til bydelsutvalg, og å være en form for lavterskeltilbud som følger opp medlemmer med personlig kontakt og lokale møter, og der en godt kan være ny og uskolert. Sånn sett fungerer også lokallagene som et rekrutteringsorgan til det større partiapparatet.

Som i alle seriøse organisasjoner, er årsmøtet det høyeste organet i Oslo SV. Årsmøtet avholdes en gang i året og her velges personer til Fylkesstyret og andre viktige verv. Årsmøtet skal også ha oversikt over den økonomiske situasjonen og vedta en arbeidsplan for den neste perioden. Representantskapet er det høyeste organet mellom årsmøtene. Her deltar representanter for lokallagene, fylkesstyret, bystyregruppa og for ungdomsorganisasjonen. Representantskapet behandler store politiske saker og sikrer informasjonsflyt og påvirkningsmuligheter mellom organisasjonens ulike ledd. I overkant av hundre mennesker har stemmerett i denne forsamlingen.

Fylkesstyret har ansvar for den daglige driften av organisasjonen, for eksempel planlegging og tilrettelegging av større møter og prosesser. De behandler politiske saker av mindre omfang og er garantisten for at den vedtatte politikken og arbeidsplanen oppfylles. Fylkesstyret har 12 medlemmer og treffes omtrent annenhver uke. I tillegg inngår tre personer i et arbeidsutvalg, som treffes enda oftere. Til hjelp med alt det praktiske har de også en ansatt fylkessekretær.

Fylkesstyret kan også nedsette politiske utvalg, som skal jobbe spesielt med prioriterte politiske saker. De har fem faste saker som det skal eksistere grupper på: Etnisk likestilling, kvinnepolitikk, fagpolitikk, miljø og byutvikling og internasjonal politikk. Gruppene må ha en leder som rapporterer til fylkesstyret, ellers kan de organisere seg som de vil. (www.sv.no/oslo/partiet/, august 2005)

Organisasjonskart:



Innenfor disse rammene foregår alle de store møtene, med talelister, forretningsorden, stemmetelling, disiplin og pauser, og småmøtene, med pizza, kaffe, høyttenking og utenomstakk. Her produseres saksframlegg og protokoller, uttalelser og vedtak. Det er situasjonene i og rundt disse prosessene som er fokuset for denne oppgaven.

1.3 Avgrensinger

Mitt perspektiv har vært å se på Oslo SV som en sosial organisasjon. Å studere en sosial organisasjon innebærer å fokusere på de indre relasjonene og ritualene, framfor å se organisasjonen som et instrument til å nå sine mål. Jeg har ikke gjort noe forsøk på å beskrive noe annet enn nettopp Oslo SV. Det kunne sikkert vært interessant å sammenligne med andre fylkeslag for å få et bredere bilde av hvordan det feministiske prosjektet håndteres i hele SV. Kanskje er det annerledes i fylkeslag som er mindre i omfang, som befinner seg lengre fra maktens senter, og som har andre mennesker med en annen dynamikk. Rammene til en slik oppgave gjør det umulig å studere mer enn en liten bit av virkeligheten. Men det er ikke sikkert at det er noe stort tap. Jeg håper det som kommer fram i denne oppgaven likevel kan vise seg å være nyttig, ikke bare for SVs mange lokal- og fylkeslag, men for alle som er oppatt av kvinnekamp, makt og grasrotorganisering.

Det er gjort mye og grundig forskning som dokumenterer hvordan kjønn fremdeles er et viktig skille mellom mennesker i dagens Norge. Selv om jeg skal problematisere dette litt i kapittel 2, er det altså ikke noe tema for oppgaven hvorvidt kjønn er en relevant kategori i dagens samfunn. Hvorvidt det eksisterer en kjønnsmaktordning eller tilsvarende system for å fordele makt ulikt mellom kvinner og menn, er heller ikke tema for denne oppgaven.

1.4 Problemstillinger

Feminisme er en kamp for å oppheve kjønnsmaktordningen, både i det store og det små. Derfor handler feminisme om å jobbe for politiske endringer i samfunnet på samme tid som den for den enkelte kvinne er en kamp for seg selv og sitt eget handlingsrom. Begge disse dimensjonene tilhører det feministiske prosjektet og bør sees i sammenheng. Det er vanskelig å jobbe for politiske endringer hvis en hele tiden er nødt til å tilpasse seg kjønnsmaktordningen og heteronormativitetens krav om harmoni mellom kjønnene. Derfor knyttes min analyse av de feministiske praksisene i SV både til hvordan de lager politikk og kjører fram feministiske saker, og til hvordan de feministiske kvinner og menn prøver å bryte ned kjønnsmaktordningen i egne rekker.

Det jeg er interessert i å finne ut av i denne oppgaven er hva feminisme betyr for partiorganisasjonen på fylkesnivå. Hvordan utvikler de feministisk politikk, hvordan er gjennomslaget for den feministiske politikken og hvilke strategier bruker de for å håndtere kjønnsmaktordningen i sin egen organisasjon? På bakgrunn av dette har jeg formulert disse to problemstillingene:

1. Hvordan går aktivistene fram for å realisere en feministisk organisasjon?

Jeg går altså ut fra at også Oslo SV er preget av den samme kjønnsmaktordningen som vi finner i resten av samfunnet. For en feministisk organisasjon innebærer det også arbeid i egne rekker. Hvilke strategier finnes for å utjevne eller bekjempe kjønnsmaktordningen internt i organisasjonen? Hvilke sosiale regler gjelder for feministisk adferd aktivistene i mellom?

Jeg vil se på hvordan makten konstrueres i de enkelte situasjonene som organisasjonslivet består av. Hvilke strategier benytter enkeltaktører og grupper seg av for å oppnå makt og innflytelse? Jeg vil også se på organisasjonsstrukturen og de organisatoriske prosessene for å finne ut hvordan de kan være et virkemiddel for å oppnå maktfordeling internt og og hvilke maktmidler kvinner som gruppe rår over. Hvilket politisk handlingsrom er det for kvinner som individer og som gruppe?

2. Hvordan går aktivistene fram for å få gjennomslag for feministisk politikk?

Dette vil jeg prøve å finne ut av ved blant annet å se på hvilke fora som finnes for feministisk skoloring og debatt. Er feministiske diskusjoner gjennomsyrende og tilstede i alle sammenhenger, eller har de egne grupper og temakvelder for dette? Det er også interessant å finne ut hvem det er som deltar i det feministiske arbeidet. Er det noe alle forventes å engasjere seg i, eller har noen rollen som pådrivere? Hvordan rekrutteres en i tilfelle som pådriver, ved valg eller ved egenrekruttering?

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg gå igjennom det teoretiske grunnlaget for oppgaven og prøve å komme fram til et brukbart fundament for å forstå materialet. Jeg vil også gjøre noen begrepsavklaringer som kan være greit å ha med seg videre i oppgaven.

Kapittel 3 vil handle om hvordan denne oppgaven har blitt til. Jeg vil forklare hvilke metodiske vurderinger jeg har gjort underveis og hvordan jeg har gått fram for å framskaffe data. Hvordan jeg har jobbet med analysen vil også bli dekket her.

I kapittel 4 vil jeg prøve å svare på spørsmålet formulert i problemstillingene gjennom informantenes egne betraktninger. Jeg viser hva informantene selv tenker om det feministiske prosjektet, hva det består i og hvordan de mener organisasjonen jobber med slike saker. Dette kapitlet er et viktig bakteppe for de to neste kapitlene som handler om makt.

I kapittel 5 ser jeg på de uformelle maktstrukturene, hvordan makten konstrueres i de forskjellige situasjonene og rundt de forskjellige aktørene. Sentralt for dette kapitlet er begrepet om symbolsk kapital i organisasjonen, hvordan det konstrueres og hvordan det fungerer som en underliggende maktstruktur. Kvinner har relativt svakere partiintegrasjon enn menn, og føler seg derfor fremmede for de formelle maktstrukturene og andre maktmidler som er til rådighet.

I kapittel 6 går jeg nærmere inn i kvinnenens makt/avmaktsposisjon. Jeg ser på hvordan avmakten konstrueres gjennom forståelsen av hva det vil si å være kvinne, hvordan kjønn som en konfliktlinje egentlig ikke blir anerkjent, hvordan kvinnene håndterer å være fremmedgjorte fra organisasjonsprosessene og til slutt hvordan kvinneligheten står i veien for et politisk handlingsrom. I kapittel 7 vil jeg oppsummere de analysene jeg har gjort underveis og drøfte det jeg har kommet fram til. Jeg vil også trekke noen linjer videre.

2. Teori

I dette kapitlet skal jeg gjøre rede for noe relevant teori for denne oppgaven. Jeg skal komme fram til noen begreper som kommer til å bli brukt videre i oppgaven, og lage noen analytiske rammer for tolkningen av materialet i kapitlene 4, 5 og 6. Først vil jeg gå igjennom noen teorier som forklarer litt om det kjønnsmaktsystemet en feministisk organisasjon skal kjempe i mot. Særlig Beauvoirs og Bourdieus perspektiver viser hvordan kjønnsstrukturene er en del av vår identitet, og dermed en vesentlig del av vår kultur. Jeg går videre inn på diskusjonen om hvordan denne strukturen kan forstås og benevnes. Denne diskusjonen er viktig fordi den legger noen premisser for hva som er det feministiske prosjektet.

Videre i kapitlet skal jeg prøve meg på å definere hva som er det feministiske prosjektet, med god hjelp fra Maud Eduards. Jeg vier også mye plass til hennes begrep om handlingsrom, der kvinners kollektive politiske handlingsrom oppsummerer mye av feminismens mål og midler. Jeg trekker også inn flere statsvitere, da Heidar og Saglies undersøkelse om demokratiforhold i norske partier utgjør en viktig bakgrunnsforståelse for medlemmenes aktivitet innenfor ”min” organisasjon. Til slutt prøver jeg å knytte det feministiske perspektivet sammen med hvordan medlemsaktiviteten foregår i partipolitikken for å finne fram til hvordan disse prosjektene teoretisk sett passer sammen.

2.1 Patriarkatet, kjønnsmaktordning og genussystem

Simone de Beauvoir viser (2000) hvordan kvinnekjønnnet gjennom alle historiske samfunnsforhold har blitt konstruert som avvikende og underordnet. Gjennom at menn får være hovedpersonen, subjektet, i vår forståelse av verden og blir tillagt den viktigste væren, som Den første, blir kvinner tildelt plassen som Den andre. Å være Det annet kjønn innebærer både å inneha andre egenskaper og kjennetegn, altså å være forskjellig fra Den første, og å bli tildelt plassen som nummer to, som den

mindre vesentlige. Dette systemet oppretholdes fra generasjon til generasjon gjennom oppdragelsen. I våre første barneår lærer vi hele det settet av regler og forventninger som gjør oss til sosiale kvinner og menn, og vi utvikler egenskaper og identitet som kvinne eller mann. Identiteten som kvinne innebærer også å overta synet på seg selv som Den andre, som den mindre vesentlige. Undertrykkningen av kvinner skjer i første rekke gjennom oppdragelsen, der jentebarn fratras sin menneskelige evne til å handle utover seg selv, til å skape og tenke fritt, det Beauvoir kaller transcendens. Kvinner fødes som frie, men oppdras til underkastelse.

Pierre Bourdieu tar opp tråden fra Beauvoir i begrepet symbolsk vold (Bourdieu, 2000). Den maskuline dominans bygger i følge Bourdieu på en inndeling av verden i kjønn, og en rangordning mellom disse. Kjønnene tilskrives et sett med egenskaper, som inngår i hele vår oppfattelse av verden. Grunnlaget for den kjønnslige inndelingen ligger i de anatomiske forskjeller, bl.a mellom kvinners og menns genitalier. Den sosiale betydning som tilskrives de biologiske forskjellene brukes i neste instans til å retferdiggjøre den sosiale rangordningen. "Et vesenskjenntegn ved de som dominerer er at de får deres særegne måte å være på til å bli anerkjent som universell. Definisjonen av fortrefelighet er i enhver sammenheng ladet med maskuline implikasjoner som har det særmerke at de ikke fremstår som sådanne." (Bourdieu, 2000: 71).

At den maskuline dominans framstår som en historisk nødvendighet, noe som har eksistert til alle tider, og som det ikke er vanlig å stille spørsmålstegn ved, er et produkt av et historisk forevigelsarbeid. Maktstrukturene blir reproduisert i generasjon etter generasjon. Kvinners underordning kan komme til uttrykk på forskjellige måter, men gjennom subjektive disposisjoner, og institusjoner som staten, kirka, skolen og familien er undreordninga alltid opprettholdt. Disse strukturene gjør at *patriarkatet* er mer eller mindre løst fra historien. (Bourdieu, 2000:91-92)

Symbolsk vold handler om å få et makt/avmaktforhold til å framstå som naturlig for de undertrykte, når de undertrykte overtar de dominerendes syn på seg selv. Kvinner som er født inn i en androsentrisk verden blir presentert for et syn på kvinnelighet

som mindreverdig. Denne mindreverdigheten viser seg i alle de kulturelle kodene vi må lære oss som sosiale vesener. "Dette kan lede til en slags systematisk selvkritikk, for ikke å si selvforakt...." (Bourdieu, 2000:43) Når en kvinne begynner å objektivisere seg selv har hun gitt sin tilslutning til det androsentriske systemet og er med på å produsere det.

De sosiale disposisjonene som følger av de kjønnsmessige kategoriene skriver seg inn i kroppen på forskjellig vis. Gjennom påkledning, hår- og kroppshårpleie, pumping av muskler, innsnøring av føtter, eller omskjæring. den innskrives også kroppslig gjennom kroppsholdning, det utadrettede, virile blikket, kraftig stemme, eller senket blikk, lav stemme osv. Den kroppslige internaliseringen viser seg også gjennom den aksepten for de grensene som er satt opp for jenter som ofte tar "form av kroppslige emosjoner - skam, fornedrelse, skyhet, angst, skyldfølelse - eller lidenskaper og følelser - kjærlighet, beundring og respekt." Dette viser seg ofte kroppslig gjennom rødme, skjelving, klønethet osv. "Den sosiale verden konstruerer kroppen som en kjønnsmessig virkelighet...." (Bourdieu, 2000:18)

Det seksualiserte dominansforholdet viser seg i at kvinner ønsker seg partnere som overgår dem selv. Kvinner ønsker seg partnere som konstituerer den kjønnede rangordningen, fordi den, paradoksalt nok, bidrar til å sikre hennes egen status. For en kvinne å framstå som den dominerende i forholdet betyr det at hennes sosiale status er svekket. "Med en redusert mann føler hun seg redusert." (ibid: 45). Mannens ære henger bl.a sammen med om han klarer å dominere sin kvinne, og kvinnens ære er avledet av mannens. Derfor er det gunstig for både menn og kvinner at han overgår henne. Erotisert over/underordning bringer den androsentriske orden forbi motsetningene mellom tvang og samtykke, fordi kvinnen ser sin underlegne posisjon som tiltrekkende. Samtykke-begrepet brukes flittig for å frata undertrykkere ansvar (Bourdieu, 2000:50).

Judith Butlers (1990) begrep om kjønnsiscenesettelse, handler også om hvordan kjønn er noe som gjøres. Kjønn er et sitat, sier hun, en måte å omtale mennesker som igjen blir bestemmende for deres identitet og væremåte. Derfor er kvinnelighet, det å opptre

gjenkjennelig som kvinne, ikke et fritt valg, men en kraftfull påberopelse av en norm. Det er altså forbundet med sanksjoner å tre ut av denne normen.

Begrepene ”kvinne” og ”mann” er obligatoriske iscenesettelser som ingen av oss velger, men som hver enkelt er nødt til å forhandle om og utføre etter beste evne. På denne måten knytter Butler normer og talehandlinger til større samfunnsmessige strukturer, der begrepene kjønn og identitet er produkter av mektige normer og stadige forhandlinger. Kjønnscenesettelse handler altså om hvordan identiteten blir konstruert gjennom handlinger som bekrefter, men også bryter, med sterke ideologiske strukturer. Iscenesettelsen er naturligvis ikke bare knyttet til tale, men til kropp. Kroppen er også et effektivt middel for kommunikasjon, med et utall av kulturelle symboler. At kjønn er iscenesatt eller konstruert, betyr imidlertid ikke at det er en kunstig opptreden eller at det er kulturelle symboler vi kan ta av og på oss som det passer.

Poenget til Butler er at det ikke finnes en stabil kjønnets essens i mennesket, men at kjønn og kjønnsidentitet er en effekt av internaliserte normer og modeller for kjønnets atferd og holdninger. Kjønn er altså knyttet til handling og ikke til væren. Kjønn er noe vi gjør. Eller som Simone de Beauvoir ville sagt: En er ikke født kvinne – en blir det.

En vanlig feministisk tilnærming til forskning på kjønn er å se begrepene kjønn og makt sammenholdt. Feministiske forskere hevder at det ligger et innebygd makthierarki i selve konstruksjonen av de kulturelle kjønnsforskjellene. Det å bli sosialisert til ”kvinne” betyr også å bli sosialisert til underordning, mens det i maskuliniteten ligger forestillinger om dominans. Karin Widerberg sier det slik ”Kvinnelighet og mannlighet (...) blir i dette perspektivet et mål på *hvordan* man forholder seg til den kjønnsmessige dominans- og underordningsrelasjonen, og ikke først og fremst et samlebegrep for ulike egenskaper.” (Brandseter og Widerberg red. 1992:121).

Mens det er enighet om at det ligger et implisitt maktsystem i organiseringen av kjønn, er det store diskusjoner blant feministiske forskere om hvor omfattende dette systemet er, hva det betyr for menneskene som lever i det, og hvilke analyser som er best egnet for å gi kunnskap om det. Disse diskusjonene har også sin gjenklang blant feministiske aktivister, fordi teorier om systemets beskaffenhet i sin tur gir teorier om hvordan systemet best kan bekjempes.

Solveig Bergman (2002) tar fatt i denne diskusjonen ved å vise til at patriarkat-teorien, som hadde stort gjennomslag på søtti- og åttitallet, også har blitt møtt med mye kritikk for å være for mastodontisk og gi lite rom for å forstå endringer og motstand. Patriarkatet er betegnelsen på et samfunnssystem som systematisk undertrykker kvinner, og gir menn makt og privilegier. Patriarkatet er gjennomgående forankret i alle samfunnsinstitusjoner og kulturelle praksiser, og er ikke mulig å komme utenom. Det viktigste denne teorien bidrar med til feministisk forskning er maktperspektivet på kjønnsforskjellene og at disse oppfattes som grunnleggende i vårt samfunn. Det er nyttig og viktig å ha med seg at kjønnsroller ikke er tilfeldige og at de ikke er like urettferdige for kvinner og menn. Menn tjener på dette systemet, selv om kjønnssystemet også gir menn en del forbud, som at de ikke skal opptre på måter som kan karakteriseres som feminine.

Patriarkat-begrepet tegner opp et samfunnssystem som er grunnleggende, universelt og nærmest statisk i sitt maktforhold. Begrepet kan gi mye innsikt i hvordan systemet reproducerer seg selv og hva som hindrer de undertrykte i å gjøre opprør, men er ikke fullt så godt egnet til å forstå hvorfor noen gjør opprør, tross alt, og hvordan motmakt og motkultur kan påvirke styrken i systemet. Innenfor poststrukturalismen er en også svært skeptiske til slike ”store fortellinger” som patriarkat-teorien, der en tar sikte på å forklare hele samfunnet ut i fra én stor teori.

Maud Eduards (2002) viser til begrepet genussystemet, som også er en beskrivelse av hvordan forskjelligheten og maktforholdet henger sammen. Gjennom genussystemet brukes kjønnenes antatte forskjeller til å rettferdiggjøre at også makten er fordelt forskjellig. Denne teorien bygger også på Beauvoirs tese om at ”mannen” har blitt

synonymt med ”mennesket” og menneskelighet, mens ”kvinnen” konstrueres som avvik fra det almenne, altså mannlige. Selv om genussystemet også er en systemteori, er den på et vis mindre ”heldekkene” enn patriarkatteorien, den gir et større rom for individuell og kollektiv handling, innenfor og på tvers av systemet.

Bergman (2000) foretrekker likevel ”kjønnsordningen” eller ”kjønnsmaktordningen” for å beskrive hvordan kjønnene konstrueres som forskjellige, og samtidig tildeles en rangordning med ulik makt og privilegier. Fordelen med begrepet kjønnsmaktordning er at vi i større grad kan stille spørsmål om dens beskaffenhet, om hvordan den virker, hvor den er, når den er og hvem den er. Den gir rom for en maktforståelse som ikke bare er ovenfra, men på Foucaultsk vis finnes i alle relasjoner og kan opptre både som makt og som motmakt. Med patriarkatteorien som bakteppe, fordi jeg mener de store fortellingene er nyttige å ha med så ikke vi glemmer at kvinneundertrykkinga er et historisk og internasjonalt faktum, vil jeg bruke begrepet kjønnsmaktordning som et begrep for å forstå hva som foregår her og nå (eller der og da). Dessuten er det ikke gitt at en kjønnsmaktordning nødvendigvis er kvinneundertrykkende. Det er den patriarkalske kjønnsmaktordningen vi forstår med begrepet, men det kunne tenkes (og noen forskere tenker det slik også) at en kjønnsmaktordning var matriarkalsk, eller kjønnsballansert. Derfor faller det naturlig innimellom å bruke uttrykket den patriarkalske kjønnsmaktordningen.

2.1 Feminisme

Solveig Bergman (2002) mener at feminismens mål er å yte motstand mot kjønnsmaktordningen og å endre de eksisterende maktforholdene med mannlige overordning og kvinnelig underordning. (Bergman 2002:16). Fordi feminismen rommer så mange ulike uttrykk og innfallsvinkler, mener Bergman det kan være mer relevant å bruke begrepet feminismer hvis en skal forstå denne bevegelsens innhold. Hun viser til at både queer-bevegelsen, der individers lek med kjønnsroller peker ut over måten vi organiserer kjønn på i dag, og mer tradisjonelle feministiske

organisasjoner som jobber for gjennomslag for politiske saker, gir viktige bidrag til feminismens mangfold og gjennomslagskraft.

Bergman trekker opp tre elementer som alle feministiske retninger har felles i sin politiske analyse: 1) At kjønn blir sett som den viktigste faktoren som bestemmer kvinners liv og som samfunnet blir strukturert etter. 2) Erkjennelsen av at det eksisterer en systematisk undertrykking av kvinner. 3) At den kjønnsmessige fordelingen av makt og ressurser oppfattes som urettferdig og illegitim, og at det er behov for en kollektiv organisering for å bryte ned dette systemet.

Eduards (2005) er opptatt av endringsperspektivet som feminismen nødvendigvis må romme. Feminisme dreier seg om handlinger og teoretiseringer som skal bidra til å oppheve kjønnsmaktstrukturen, men det kan være vanskelig å identifisere endringspotensialet i en patriarkalsk struktur som framstår som så altomfattende og bestemmende for våre liv som mange feministiske teoretikere mener. Teoriene om de sterke strukturene gir lite rom for den frie tanke og handlekraft, og det er fort gjort å ende opp i en slags determinisme. Samtidig er feminisimen utenkelig hvis en ikke har en tiltro til kvinners handlingsevne og mulighet til å forandre samfunnet. ”Feminism måste tillmäta kvinnor så stor handlingsförmåga att de kan utmana könsordningen, men inte så mycket kraft att de kan göra det när som helst. Kvinnor kan – men bara under vissa villkor.” (Eduards, 2005:126).

Hva disse vilkårene er og hvilken plass de har i de feministiske tradisjonene prøver hun å finne ved å sammenligne handlingspotensialet innenfor henholdsvis moderne og postmoderne feminisme (Eduards, 2005:144). Den moderne feminismen er i Eduards analyse representert ved Simone de Beauvoir og Catharine MacKinnon. Eduards mener at moderne feminisme kjennetegnes ved at de ser det som meningsfullt å betrakte kvinner som en gruppe med like erfaringer innenfor kjønnsstrukturen. Dette i motsetning til den postmoderne feminismen, representert ved Judith Butler, som vektlegger kvinners mange ulike erfaringer og holdepunkter, og derfor helst ikke vil snakke om kvinner som en gruppe. Begge retninger ser kjønn

som sosiale konstruksjoner, men uenigheten handler om i hvilken grad feminismen skal gå med på forestillingen om to motsatte kjønn som et utgangspunkt for handling.

Den moderne feminismen holder menn ansvarlige for kvinneundertrykkningen. Det er menn som tjener på den og menn som utfører den gjennom å bruke enten sin transcens eller seksualisert vold til å holde kvinner nede. I følge denne tradisjonen er den viktigste årsaken til at kjønnsmaktstrukturen kan opprettholdes at kvinner ikke opptrer som en gruppe med felles interesser, fordi de felles erfaringene de har framstår som veldig private. Erfaringer som seksuelle overgrep, arbeidsbyrder i hjemmet og mindreverdighetskomplekser hindrer kvinner i å handle på måter som overskrider kjønnsrollene fordi det oppfattes som private erfaringer uten allmenn interesse, og dessuten er belagt med skam. For å kunne handle på måter som er overskridende må kvinner finne sammen gjennom å avsløre de private erfaringene som felles for alle kvinner. Bare kvinners kollektive handlinger kan rokke ved kjønnsmaktstrukturen fordi kvinner i fellesskap kan erobre en definisjonsmakt over sine liv og hva det vil si å være kvinne.

Den postmoderne feminismen tar utgangspunkt i den heteroseksuelle matrisen, som en norm om at det finnes to kjønn som er forskjellig fra hverandre, med ulike forventninger og innhold, og som den enkelte plikter å leve opp til. At kvinner gjøres til en gruppe med like individer, til tross for at det kan være større forskjeller mellom kvinner enn mellom kvinner og menn sees i denne sammenhengen som det viktigste å bekjempe. Subversive eller nedbrytende handlinger, vil for den postmoderne feminismen være å åpne opp for kvinners ulikhet, og dermed mulighet til å være individer framfor kjønn. Butler er i følge Eduards åpen for at det av og til kan være nødvendig for kvinner å gå sammen om spesifikke krav, som for eksempel lovendringer, men mener ellers at det er mer skadelig en nyttig å organisere seg i kvinnegrupper. Kvinners særorganisering bidrar til å opprettholde ideen om kvinner som gruppe, slik at en dermed undergraver organiseringens formål som er å oppheve kjønnskategoriene.

Jeg skal ta med meg disse to retningene videre i analysen av de feministiske praksisene i Oslo SV. Moderne og postmoderne feminisme er teoretiske retninger som gjerne kan settes mot hverandre slik Eduards delvis har gjort. På aktivistplan kan det være interessant å se de praktiske strategiene i lys av de teoretiske perspektivene, selv om de neppe framstår som så rene idealtyper som de teoretiske. I den grad det eksisterer en brytning mellom de to retningene kan det også være interessant å se hvilken retning som har størst gjennomslagskraft, og om brytningen bidrar til en større oppmerksomhet om feministiske saker.

2.2 Handlingsrom

Hele diskusjonen Eduards trekker opp rundt de feministiske retningenes endringsstrategier handler om å belyse problemstillingen om hvordan kvinner kan skape seg et handlingsrom for motmakt. Siden grunnlaget for den patriarkalske kjønnsmaktstrukturen er at kvinner har lite rom for å handle ut over rammene strukturen gir "(...) måste kvinnors frigörelse erövrats genom att handlingsutrymme skapas. Det er benämmandet av kvinnor som oförmögna att handla som måste överskridas."(Eduards, 2005:150).

Eduards mener feminismen må se kjønn som en politisk dimensjon, en grunnleggende makt- og interessekonflikt i samfunnet (Eduards, 2000:39). Kvinner og menn har forskjellige interesser, fordi vi har forskjellige samfunnsmessige posisjoner, sier hun. Eduards viser til at dagens politiske system bygger på anerkjennelsen av politiske dimensjoner som for eksempel klasse, geografi og religion. Klassedimensjonen står i en særstilling, der befolkningens posisjon på arbeidsmarkedet, som arbeidstaker eller arbeidsgiver, konstituerer hele høyre-venstre aksene i politikken. Men også motsigelser som handler om sentrum-periferi, religiøse spørsmål og miljøspørsmål danner grunnlag for partitilhørighet og deltakelse i interesseorganisasjoner.

Når kvinner går sammen i løse nettverk eller organisasjoner for å kjempe for sine interesser som gruppe, er dette nettopp et tegn på at de oppfatter et interessefelleskap som ikke deles av "alle", uansett kjønn. Ved å peke ut seg selv som en interessegruppe, peker kvinnene implisitt på menn som en interessegruppe som står i motsetning. Kjønnforskjellene er hyggelige så lenge de oppfattes som forskjellige egenskaper, som vi tilfeldigvis har blitt utstyrt med, det danner til og med grunnlaget for den heteroseksuelle kjærligheten. Kjønnforskjellene er også greie å håndtere som et politisk *spørsmål* blant mange (Eduards, 2005:39), som for eksempel likestillingsspørsmål, der en kan si at likt bør være likt, og ingen skal diskrimineres. For å ta noen Norske eksempler så er organisasjoner som Kvinne- og familieforbundet og Norske kvinners sanitetsforening er eksempler på at kvinner kan velge å være organisert på grunnlag av kjønn så lenge aktiviteten ikke bryter med kjønnsmaktstrukturen, det er få som reagerer negativt på dette.

Kvinner som organiserer seg sammen for å oppnå politiske endringer møtes på en litt annen måte. Eduards viser til reaksjonene på så ulik kvinneorganisering som et tverrpolitisk samarbeid for mammografi på Gotland, Stödstrumporna, et tverrpolitisk nettverk for å få flere kvinner inn i Riksdagen, og et tverrpolitisk initiativ for å støtte krisesentre. I bunn og grunn saker som "alle" ville synes er greie. Men kvinnene bak disse initiativene ble æresskjelt i de fleste media og politiske kanaler for å være udemokratiske i sin kvinneorganisering. Disse reaksjonene mener Eduards viser at det går noen tydelige grenser for hva kvinner kan og ikke kan tillate seg av handlinger innenfor kjønnsmaktstrukturen.

Kvinnens særorganisering er et uttrykk for at en anerkjenner kjønn som en politisk dimensjon. Kvinner som organiserer seg for å kjempe for sine interesser som kvinner, og gjerne som undertrykt gruppe, handler ut ifra at de har noen felles interesser som står i motsetning til menns interesser. Å trekke fram kjønn som et konfliktforhold framfor å betone likheter og harmoni, har en enorm sprengkraft i samfunnet, derfor er enhver form for kvinners særorganisering et potensielt opprør mot kjønnsmaktordningen, mener Eduards.

Det som i første rekke begrenser kvinners politiske handlingsrom er heteronormativiteten, sier Eduards. Heteronormativitet er et påbud om at kvinner skal samarbeide med menn, at kvinner skal være tilgjengelige for menn både i den private og offentlige sfære. Marianne Brantsæter (1992) peker på at kvinneligheten har to ”kjerneverdier”, seksuell tilgjengelighet og omsorgsmessig tilgjengelighet. Disse er ofte antatt å henge sammen: Er du tilgjengelig på den ene måten, er det påvist kvinnelighet og du er sikkert tilgjengelig på andre måter også. Eller det ene kan fungere som kompensasjon for det andre, ved at kvinneligheten tilskrived dem som enten viser spor av en seksuell eller en omsorgsmessig tilgjengelighet. Poenget med kvinneligheten er å være tilgjengelig på ett eller annet vis for menn og deres behov. Seksuell tilgjengelighet er en svært viktig del av den heteroseksuelle relasjonen, enten en faktisk tilgjengelighet, eller oftest bare en symbolsk tilgjengelighet i at kvinner ”aksepterer en seksuelt betont omgangsform”. Omsorgsmessig tilgjengelighet handler om engasjement i forhold til andres følelser, om å pleie sosiale relasjoner og om å ta vare på hyggen (Brantsæter og Widerberg, 1992:158).

Denne forståelsen av kvinnelighetens kjerneverdier bruker Brantsæter til å forstå noe av det som gjør kvinneligheten komplisert for lesbiske. Ved å ikke være seksuelt tilgjengelige for menn per definisjon, kan omverden likevel forstå lesbiske som kvinnelige i den grad de opprettholder en omsorgsmessig tilgjengelighet. Den samme analytiske perspektivet på kvinneligheten kan brukes til å forstå stigmatiseringen av feminister. Fordi feminismen i seg selv utfordrer kjønnsmaktstrukturene, nettopp ved å påpeke at de finnes, ligger det allerede der et opprør mot omsorgen for menns behov.

Heteronormativitetens krav om harmoni mellom kjønnene betyr i følge Eduards at kvinner som ønsker å handle feministisk bare ”får lov” til å gjøre dette så fremt de gjør det sammen med menn. Det betyr også at de feministiske strategiene blir mistenkeliggjort dersom ikke menn har fått være med å legge dem. Jeg mener derfor at heteronormativitet kan være med på å opprettholde Bourdieus symbolske vold, ved at kvinner ikke får rom til å definere seg selv på sine egne premisser, men fortsatt må ta hensyn til menn og deres definisjonsmakt.

Begrepene om handlingsrom og heteronormativitet er viktige for denne oppgaven fordi de kan bidra til analysen av motstridende krefter. Jeg støtter meg på Eduards når jeg også mener at et av de viktigste feministiske prosjektene er nettopp å åpne opp et handlingsrom for kvinner, å skape en feministisk base for politiske handlinger. I en feministisk organisasjon der begge kjønn deltar, kan en kamp om handlingsrom for kvinner komme i konflikt med kravet om heteronormativitet.

2.3 Hva skjer i partiene?

Heidar og Saglie (2002) viser til at selv om de norske partienes medlemsoppslutning har sunket drastisk siden 1990, er politikken forankring i medlemsmassen fremdeles viktig. De mener at norske partier har hatt en utvikling fra *massepartiet* der alt bygger på medlemmenes innsats og engasjement, i retning av *nettverkspartiet* der partieliten er forankret i Stortingsgruppa, og uformelle, personlige nettverk er viktige premissleverandører for politikken. Nettverkspartiet er likevel ikke uavhengig av en organisasjon med utstrakt medlemsdemokrati og innflytelse. ”Av de ulike partiene er det særlig SV som markerer seg som et nettverksparti” (Heidar og Saglie, 2002:239)

Partiorganisasjonens viktigste oppgaver er politikkutvikling og lederrekruttering, i følge Heidar og Saglie. Lederrekruttering innebærer å sile og finne de beste ressursene til nasjonale, fylkeskommunale og lokale styringsorganer, men også oppbygging av lederemner gjennom politisk skolering av medlemsmassen og sosialisering inn i det politiske spillet (Heidar og Saglie, 2002:45-50).

Partiorganisasjonenes lederrekruttering knytter de videre til to forhold som handler om tilbud og etterspørsel. Tilbudssiden handler om ”selvutvelgelse: Hvilke grupper har tid, motivasjon og og ressurser til å aktivisere seg politisk?”. Etterspørselen dreier seg ”derimot om utvelgelsen: Hvilke egenskaper ser utvelgerne etter?” (H&S, 2002:84).

Spørsmålet om hvem som egner seg som lederemner handler altså både om hvem som vil og hvem som kan. Svaret på dette mener H&S å finne blant partienes landsmøtedelegater som de omtaler som en ”mellomelite” i den forstand at flertallet

av dem ikke tilhører toppskiktet i partiet, men likevel har en status i at de har fått andre medlemmers tillit til å representere dem i partiets viktigste forsamling. Spørreundersøkelser blant landsmøtedelgatene viser også at de fleste har deltatt på tidligere landsmøter og at de ofte har verv enten på lokal eller riksplan. Heidar og Saglie kaller landsmøtedelgatene for de *partiintegrerte*: ”Delegatene til ”partiets høyeste myndighet” har det til felles at de vier svært mye av sin fritid og sitt engasjement til politisk arbeid. Erfaring fra partiarbeid er ikke bare noe formelt, det koster bl.a. i form av tid delegatene bruker på sine partiaktiviteter.”(Heidar og saglie, 2002:207).

Investering av tid og krefter i et parti kan altså være noe av det som gir mer makt og innflytelse. Bourdieu (1996) diskuterer også maktforhold og handlinger og er opptatt av at handlinger som oftest knytter seg til et interesseforhold. I denne sammenhengen er det imidlertid ikke materielle, men strategiske interesser det er snakk om. Bourdieu mener begrepet interesse i mange sammenhenger med fordel kan byttes ut med begrepet investering. Investering handler om å engasjere seg, men det er mer enn det. Det handler om å bli grepet av ”spillet”, et sosialt spill. Spill i denne sammenhengen handler også om at aktøren mener det er noe som ”står på spill”, at en bryr seg om utfallet av en bestemt sak eller større prosjekter, til den grad at en er villig til å ofre noe for å oppnå det.

Enkelte prosjekter kan virke fullstendig uviktige for dem som står utenfor spillet, mens de som er grepet av spillet i sin ytterste konsekvens kan være beredt til å dø for saken, sier Bourdieu. For å trekke dette inn i en landsmøtesammenheng, kan det være vanskelig for de ikke fullt så ”partiintegrerte” å forstå hvorfor det er store diskusjoner om en formulering i programmet, mens de partiintegrerte kan bruke alle sine kanaler for å oppnå det de mener er en riktig politisk formulering. Investering er å føle at det aktuelle spillet trenger å bli spilt, at det en kan oppnå er verdt prisen. Samtidig, mener Bourdieu, øker spillets verdi også i de utenforståendes øyne jo mer antagonisk motsigelsen er. Selv om to aktører er bitre fiender i en sak, er de sammen om å mene at spillet er viktig og om å framheve at utfallet er avgjørende.

Det sosiale spillet rundt det som står på spill fungerer også styrkende for den symbolske kapitalen til dem som deltar i spillet, sier Bourdieu. Innenfor sitt felt, som er autonome universer med egne lover, blir aktørene vesentlige gjennom handling. Gjennom å delta i spillet utvikles en spillers "habitus, en sans for spillet. Å ha sans for spillet er å ha det i kroppen, det er en praktisk mestring av spillers framtid, det er en følelse av dets historie."(Bourdieu, 1996: 137). Jeg mener det er en klar sammenheng mellom det å være partiintegreert og å inneha den symbolske kapitalen som mestring av det politiske spillet gir. Heidar og Saglie mener også at det er en sammenheng mellom å delta og å være valgbar til forskjellige verv: "Ambisjoner kan altså skapes og vokse ut av deltakelsen, i stedet for å være årsak til deltakelse."(H& S, 2002:160).

Partienes nettverksstruktur viser seg i forholdet mellom partier og medlemmer, hvilken rolle medlemmene har og hvordan deres innflytelse kommer til uttrykk, mener Heidar og Saglie. De har særlig sett på nettverksbyggingen gjennom programprosessene før, under og etter partienes landsmøter. Hensikten med å undersøke landsmøtene er "å kartlegge partienes maktstrukturer og å forstå mer av den interne maktutøvelse. (...) hvem utøver makt i partiet, hvordan utøves den og hvilken betydning har landsmøtet i partipolitikken."(H&S, 2002:204). De mener det er viktig å skille mellom formelle strukturer i partiene og praksis, hva som i virkeligheten skjer. For eksempel kan det godt skje vedtektsendringer som åpner for uravstemninger eller andre organisatoriske endringer, som aldri får noen konsekvenser i praksis. Hvordan de uformelle prosessene foregår får vi ikke vite så mye om, siden deres analyser er basert på en spørreskjemaundersøkelse blant partienes medlemmer og landsmøtedelegater, men undersøkelsene når det gjelder hva som foregår på landsmøtene er likevel verdt å bruke litt plass på i denne sammenheng.

Siden Heidar og Saglie har kommet fram til at norske partier har en slags nettverksmodell, mener de at selv om partiorganisasjonen er viktig for politikktutviklingen og rekrutteringen av aktivister, er dette noe som skjer mer gjennom

uformelle nettverk enn formell organisasjonsbehandling. De vier mye av kapittelet om landsmøtet til ”hvem som snakker sammen”, både før og under landsmøtet.

Spørreundersøkelsen viser omfattende forhåndskontakt mellom delegatene og partiledelsen, medlemmer og andre pressgrupper som vil påvirke programprosessen. Det viser seg at de aller fleste delegatene har blitt kontaktet på forhånd av andre med verv i organisasjonen, eller representanter for ungdomsorganisasjonen eller av folk utenfor partiet, for eksempel interesseorganisasjoner. Også underveis i landsmøtene er det stor aktivitet i forhold til å ta kontakt med eller bli kontaktet av andre for å diskutere hvordan en skal stemme i visse saker. De som kontakter er gjerne folk fra eget fylkeslag, men det kan også være personer som tidligere har samarbeidet om saker eller som en kjenner gjennom andre forbindelser. ”I nettverkspartiet er det flere enn ledelsen som ”snakker sammen”.”(H&S, 2002:203).

Delegatene er i dette perspektivet ikke lenger en forsamling av stramt organiserte delegasjoner, men en forsamling der delegasjonsmedlemmene i større grad utøver skjønn og driver politikk ”på egen hånd”. Delegatene utgjør også en viktig referansegruppe som partipolitikerne sentralt og i Stortinget trenger kontakt med og støtte fra. Programmet skal settes ut i livet gjennom praktisk politikk, og da er det forankring og støtte som er viktig. Kort sagt: På landsmøtet bygges nettverk.(Heidar og Saglie, 2002:222).

Mye av de uformelle kontaktene som blir tatt foregår innenfor formelle rammer, som at delegater fra samme fylke snakker sammen. Men det er også svært mye kontakt og nettverksbygging mellom delegater av samme generasjon, eller av samme politiske oppfatning i spesielle saker eller innenfor politiske fløyer. Selv om denne oppgaven handler om de uformelle strukturene i en fylkesorganisasjon i SV, mener jeg at Heidar og Saglies fremstilling av hvordan de formelle og uformelle strukturene lever og fungerer i og rundt hverandre på et landsmøte gir et godt bilde av det som foregår på andre nivåer i en partiorganisasjon.

De uformelle strukturene i en organisasjon er mye mindre oversiktlige enn de formelle og handler både om de organisatoriske, politiske, og sosiale sidene. Uformelle strukturer dreier seg blant annet om hvem som snakker sammen, og hvem som går på fest sammen, når det er opportunt å protestere mot dagsorden, og når en

blir en møteplager, hva som er viktig politikk, og hva som er riktig politikk. De løsere strukturene kan endre seg i større grad enn de vedtektsfestede, og noen ganger må en være litt ”inne i det” for at de ikke skal gå en hus forbi. Kunnskap om disse får en bare ved å delta, og forskeren, på lik linje med aktører som vil holde seg oppdatert, er nødt til å følge nøye med på hva som skjer der de er, og å snakke med folk for å få informasjon om hva som har skjedd der de ikke har vært og tolkningsforslag på hva handlinger og uttalelser kan bety.

Kjønnsmaktordningen er en av disse uformelle strukturene som fordeler makt, ære og privilegier etter hvilket kjønn aktørene tilhører. Dette er den mest subtile strukturen, men også den mest omfattende. Den har ikke noe med organisasjonen, dens formål eller dens aktører som sådan å gjøre. Kjønnsmaktordningen er til stede som en underliggende struktur fordi den finnes over alt i samfunnet ellers ”økonomisk, kulturelt og sosialt”. I en organisasjon kan den både observeres, for eksempel gjennom å telle innlegg på møter og oppdage at åtte av ti er menn og gjennom å se og høre hvordan folk forholder seg til hverandre.

2.4 Har feminisme en plass i partipolitikken?

Heidar og Saglie (2002) har også vurdert partienes likestillingspolitikk og oppsummerer den som vellykket. De fleste partier, med unntak av Høyre og Frp, praktiserer kjønnskvoltering, noe som blant annet viser seg ved meget jevn kjønnsbalanse på landsmøter og i den politiske toppledelsen. Deres konklusjon er at kvinnene er godt integrert i de norske partiene, gjennom både deltakelse og innflytelse i formelle organer. Etter spørreundersøkelsen blant landsmøtedelegatene å dømme deltar kvinnene i uformelle og formelle nettverk i nesten like stor grad som menn.

Kvinnenes deltakelse i partipolitikken bringer i følge Heidar og Saglie inn minst to dimensjoner. Det ene er at kvinner er mer opptatt av likestillingsspørsmål enn mannlige partimedlemmer, og det andre er at etter kvinnenes inntog i partiene på 1970-tallet har menn og kvinner beveget seg bort fra hverandre politisk ved at kvinner

er blitt mer venstreorienterte, mens menn har gått i den andre retningen mot høyre. Disse sakene betyr at det ligger en potensielle politisk konfliktlinje mellom kvinner og menn.

Heidar og Saglie trekker også opp noe annet som er interessant. De fleste av landsmøtedeltakerne er slike som kan kalles partiintegrerte, de har vært på flere landsmøter før og har gjerne ett eller flere verv i andre organisasjonsledd. Dette kjennetegnet bruker de så til å forklare at landsmøtedeltakerne utgjør en slags mellomelite i partiorganisasjonen. Samtidig viser de at kvinnene ofte ikke har deltatt på landsmøter tidligere, og at de har færre verv ellers i organisasjonen. Heidar og Saglie tolker dette som at kvinnene slipper lettere til i partiene enn menn, det er altså utslag av kjønnskvoltering som er til kvinnes fordel. De trekker altså den konklusjonen at kvinnene kommer lettere til det. En alternativ konklusjon kan være at kvinnene oftere trekker seg ut av aktivist-skiktet, at de ikke synes landsmøtene er like givende som mennene gjør, og derfor ikke er tilbøyelige til å ta en ny runde. Dermed blir partiorganisatorene nødt til å jakte på kvinner som vil, og mindre erfarne kvinner får muligheten. Men samtidig mister kvinner som gruppe den erfaringen og tilhørigheten som er det som gjør at landsmøtedelegatene er så partiintegrerte.

Eduards (2005) tar opp den svenske debatten om kjønnskvoltering, og mener det finnes en sterk motstand mot kjønnskvoltering i den politiske debatten. De som er i mot mener at kvinner må finne veien inn i politikken som individer, på lik linje med menn. Tilhengere av kjønnskvoltering hevder at det er et nødvendig middel for å sikre kvinner del i makt og innflytelse i samfunnet. Eduards lister opp en tredelt argumentasjon for at kvinner bør delta i politikken på lik linje med menn. Det ene handler om at til samfunnets beste er alle ressurser viktige, både kvinners og menns, det er samfunnet som taper hvis kvinnene ikke deltar i politikken. Det andre handler om rettferdighet, at alle borgere må være representert i politikken. Tanken bak rettferdighetsprinsippet er at kvinner er bedre representanter for kvinner enn menn er. Det siste argumentet handler om at kvinner bringer med seg andre perspektiver enn menn og kan ha andre ideer om hvordan samfunnet bør være (Eduards, 2005:46).

Kjønnskvolterung som et politisk middel, og særlig prinsippet om annenvert kjønn, som blant annet SV praktiserer på sine valglister og i styrer, bygger på en analyse om kjønn og makt, mener Eduards. Bak kravet om kjønskvolterung ligger en forestilling om at kvinner som gruppe trenger institusjonell støtte for å bli bedre representert i politikken. Makt- og interesseperspektivet er dermed overordnet i kvoterings-tenkningen, det innebærer en forståelse av en potensiell konflik mellom kvinner og menn som gruppe. Selv om det ikke er noen garanti for at representasjon betyr at kvinners perspektiver blir hørt, ligger det en politisk analyse i det som kan gi kvinner et større politisk handlingsrom.

Eduards mener likevel det er grunn til å tenke over på hvilket grunnlag denne inkluderingen skal skje. Hensikten med å innkorporere kjønn som en konfliktlinje innenfor rammene til den etablerte politikken må være å ”överskrida könskategorierna, och därmed öka kvinnors handlingsutrymme.” (Eduards, 2005:60). Spørsmålet om kjønn kan institusjonaliseres som en grunnleggende makt- og interessekonflikt i samfunnet, og ikke bare en av mange andre politiske spørsmål, handler om at kjønn bør være en legitim grunn til deltakelse på lik linje med med individ og klasse.

Fordi kjønnsmaktordningen er basert på at menn oppfattes som det normale mennesket, mens kvinner er kjønn, blir det lett til at kjønnforskjeller også når det gjelder makt bare har noe med kvinner å gjøre. Forklaringsmodeller om at kvinners manglende representasjon i politikken eller dårlige stilling på arbeidsmarkedet handler om at de ikke har spisse nok albuer eller prioriterer myke verdier, er med på å forklare kvinner som avvikende. Det relasjonelle i kjønnsmaktordningen blir borte når en ikke påpeker at kvinner har mindre makt *i forhold* til menn, at kvinner eier og tjener mindre *i forhold* til menn. Så lenge kjønn ikke sees som et konfliktforhold, men noe som angår bare den ene parten, kan også forestillingen om harmoni opprettholdes.

Hvordan kan et politisk parti fungere som en feminitisk organisasjon? Med Maud Eduards vil jeg si at det er nødt til å bygge på at kjønn gjøres til en politisk dimensjon, å anerkjenne de interessekonfliktene som ligger mellom menn og kvinner i og med kjønnsmaktordningen, slik at også kvinnene kan kjempe for sine interesser som kjønn. Det betyr også at det må finnes politiske rammer, i form av formell organisasjon eller uformelle nettverk, som Heidar og Saglie viste var vanlig praksis i partiene. Noen må snakke sammen.

Hvordan partiorganisasjonen kan gi kvinner et politisk handlingsrom er også viktig, og derfor er det interessant å se på hvordan andre grupperinger innenfor organisasjonen skaper handlingsrom og symbolsk kapital. Å følge noen av maktlinjene vil kunne si oss mer om dette. Derfor kommer jeg til å bruke begrepene handlingsrom, symbolsk kapital, partiintegrasjon og heteronormativitet videre i analysene i kapitlene 4, 5 og 6.

3. Metode

I dette kapitlet skal jeg prøve å gjøre rede for mitt liv som forsker. I den sammenheng er særlig metodiske valg og begrunnelser relevant. Oppgaven er basert på kvalitative metoder. Datamaterialet som denne oppgaven bygger på er samlet inn under en periode på fire måneder våren 2005. Jeg har gjennomført 16 feltobservasjoner og 7 intervjuer.

3.1 Tilnærming til feltet

Jeg har valg å studere SVs medlemsaktivitet for å se hvordan de jobber for å realisere arbeidsprogrammet der det står at SV skal være et feministisk parti. Det å studere det indre livet til en organisasjon som ikke ville nøye seg med å si at ”Likestilling bør finne sted”, men aktivt tok standpunkt for kvinner som en undertrykt gruppe i samfunnet, kunne også bidra til å få kunnskap om kjønnsmaktordningen og kvinners handlingsrom i det politiske livet generelt.

Jeg regnet også med at medlemmene i organisasjonen, som deltakere i resten av samfunnet, ville bidra til reproduksjon av kjønnsmaktordningen i alle de sosiale situasjonene som utgjør organisasjonens aktivitet. Men at kjønnsmaktordningen nok ville stå svakere blant politisk bevisste og gjennomsnittlig godt utdanna mennesker enn i grupper som ikke er interessert i å problematisere alt mellom himmel og jord, og at den ville stå særlig svakt i SV som har lange tradisjoner med kvinnekamp, og som de fleste medlemmene er oppdratt inn i. Kjønnsmaktordningens antatt svake eksistens regnet jeg med ville være en kilde til personlige og politiske konflikter, der strukturens styrke og kjønnsrollenes innhold stadig ville være oppe til forhandling.

Jeg var en kort stund inne på tanken om å gjøre en sammenlignende analyse mellom SV og for eksempel Høyre, men fant for ut at det ville bli for omfattende hvis jeg virkelig skulle gå inn i materien og forstå hva de holdt på med. Det kunne også være

aktuelt å sammenligne og sammenholde flere fylkeslag i SV, for å få et større bilde av hva og hvordan ting foregår på grunnplanet. Hadde jeg hatt bedre tid ville jeg absolutt ha gjort det, og jeg holdt denne muligheten åpen i hele første fase av prosjektet.

Straks jeg satte foten innafor Oslo SV oppdaga jeg imidlertid at her var det mer enn nok av folk, grupper, aktiviteter og konflikter, sånn at det var mer enn nok å forholde seg til bare her. Jeg hadde et ønske om å bli kjent med organisasjonen, og gå i dybden av hva som foregikk, heller enn å gjøre en overfladisk sammenligning. Dermed valgte jeg å bare konsentrere meg om Oslo SV

3.2 Valg av metode

I og med at målet for dette prosjektet var å frambringe kunnskap om hva som foregår mellom medlemmene i en organisasjon, i et kjønnsmaktperspektiv, og hva handlingene og hendelsene betyr for deltakerne (Album, 1995), ga det seg selv at mine forskningsmetoder måtte være kvalitative. Dette gjelder naturligvis både innsamling og analyse av data. Mens kvantitative forskningsmetoder er best egnet til å fastslå et fenomens omfang og sammenhenger, er kvalitative metoder egnet til å finne ut hva et fenomen dreier seg om og hva det betyr for de involverte (Widerberg 2001). Min tilnærming til forskningsfeltet har altså vært gjennomgående kvalitativt orientert.

Planen var altså å få kunnskap om de uformelle strukturene i Oslo SV, hvordan de frambringer feministisk aktivitet og politikk, hvilke meninger de legger i sin virksomhet, hva de tenker om det feministiske prosjektet og hvilke konflikter som oppstår rundt kjønnsmaktordningen. Disse spørsmålene kan også knyttes til forskjellige sosiologiske nivåer og perspektiver, som krever forskjellige metoder for å frambringe data. Når du går inn i en organisasjon for å studere en bestemt maktordning, er det i det minste tre strukturer du må forholde deg til. Den ene er åpenbart organisasjonen, med sine vedtektsfestede funksjoner, verv, styrer, møter og utvalg. Denne strukturen er forholdsvis fast. Funksjonene ligger der, og medlemmens

rolle er å fylle disse, enten det er som møtedirigent som sørger for at dagsorden følges og fordeler taletid, eller som menig medlem som holder innlegg i de tilmålte to minuttene og avgir stemmetegn når dirigenten ber om det. Denne strukturen kan en dels lese seg til i vedtekter og andre skriv som omtaler organisasjonen, og dels erfare ved å delta.

I tillegg til å forstå hva som foregår i og rundt disse strukturene, er også aktørperspektivet viktig. Strukturene er ikke ”døde” fenomener som eksisterer i kraft av seg selv. De utgjøres og utføres av mennesker som går opp i dem med liv og lyst, deltar ved å følge normene, eller inntar en kritisk posisjon. Mennesker forholder seg alltid aktivt til de situasjonene de inngår i, de handler, reflekterer og skaper mening i det som skjer (Album 1995). Medlemmene i en politisk organisasjon har i tillegg aktivt valgt å gå inn på den arenaen fordi de vil noe, de har et mer eller mindre bestemt mål med å delta. Det ville derfor være direkte uhørt å ikke vektlegge aktørenes politiske beretning om hva de deltar i. Det ville også være dumt, fordi jeg ville gå glipp av vesentlige sider ved organisasjonen ved å bare studere de sosiale strukturene. Informasjon om aktørenes mål og mening får du ved å høre hva de sier til hverandre i offisielle og uoffisielle sammenhenger, men den beste informasjonen får du gjennom grundige samtaler med folk.

For å få best mulig data valgte jeg å bruke både feltobservasjoner og kvalitative forskningsintervju, supplert med litt tekstanalyse. Før jeg går inn på de respektive metodene, skal jeg kort si noe om hvordan jeg gikk fram for å få tilgang til feltet og hvordan jeg håndterte kravet om informert samtykke fra informantene.

3.3 Tilgang til feltet

For å sikre meg legitimitet som forsker startet jeg med å sende en søknad til Fylkesstyret i Oslo SV, der jeg fortalte litt om prosjektet og ba om tillatelse til å utføre feltobservasjoner på alle typer møter som forgikk i organisasjonen de nærmeste fire månedene. Jeg ba også om tillatelse til å ta kontakt med hvilke medlemmer jeg ønsket

for å forhøre meg om muligheter til å få til et intervju. SV er en åpen organisasjon, og med unntak av Fylkesstyremøtene kunne jeg sikkert ha deltatt på alle de andre møtene uten problemer. Jeg kunne ha deltatt som et ”medlem” på linje med de andre, og med full rett snakke med hvem jeg måtte ønske. Nå ville datatilfanget blitt adskillig tynnere uten Fylkesstyremøtene, men den viktigste grunnen til å be om tillatelse var å ikke skape dårlig stemning rundt min tilstedeværelse. Jeg ville at de jeg traff på under feltarbeidet skulle vite at Fylkesstyret hadde gått inn for at jeg skulle forske på dem. At jeg var der med en rett.

Noen uker etter at søknaden var sendt fikk jeg svar om at jeg var hjertelig velkommen til å studere dem under de premissene de var forelagt. For å forsikre seg om at det ikke ville bli begått noen overtramp mot personer eller organisasjonen var det likevel et krav om at jeg skulle ha et møte med fylkeslederen før endelig godkjenning ble gitt. På møtet med han fikk jeg også mulighet til å diskutere hvordan vi skulle gjøre det kjent for alle som heretter ville ha status som informanter at de var informanter. Jeg var særlig opptatt av at folk på store møter, der jeg ikke hadde mulighet til å introdusere meg selv for de aller fleste, skulle få kjennskap til at de ble observert. Mitt forslag var at jeg kunne få ett minutt først på programmet på det første store møtet til å informere, eller at møteledelsen gjorde det kjent. Fylkesleder mente dette ville skape unødvendig oppmerksomhet, og vi ble enige om at jeg heller skulle dele ut lapper med informasjon på alle plassene før møtet begynte.

Det første møtet jeg deltok på skulle nominere kandidater til valglista til Stortingsvalget. Det viste seg at jeg hadde gjort dårlig forarbeid da jeg kopierte opp hundre lapper, og salen var utstyrt med 250 plasser. Jeg løste dette ved å legge på annenhver stol, og håpet at folk ville dele med sidekameraten. I alle pauser på dette møtet og seinere gikk jeg inn for å presentere meg for flest mulig, og satset på at ryktene ville gå. Jeg kan ikke være helt sikker på at alle fikk med seg at de var under observasjon, men tror de eventuelt var så pass perifere under disse møtene at de ikke ble observert heller.

3.4 Feltobservasjoner

Gjennom en periode på tre måneder gjennomførte jeg ti feltobservasjoner. Jeg hadde på forhånd bestemt at disse observasjonene skulle være åpne, fordi jeg synes det er greit at folk vet hva de er med på. Men like viktig for meg var at en åpen posisjon som forsker ga meg en større frihet i forhold til å henge meg på folk uten å framstå som en sosial amøbe, og at forskerrollen gjorde meg interessant for flere av informantene å ta kontakt med. Jeg hadde jo dårlig tid, verken jeg eller Fylkesstyret var interessert i at jeg skulle henge på dem i evigheter. Derfor var jeg avhengig av å få kontakt fort, og ikke bruke et år på å opparbeide meg pondus som kjernemedlem. Jeg var heller ikke ute etter spesielt sensitiv informasjon som informantene ellers ville skjule for meg, noe som i følge Thagaard (1998) kan forsvare bruken av skjult observasjon.

Deltakende observasjon innebærer at forskeren lærer noe om feltet gjennom å delta i de samme aktivitetene som informantene. Ved å gå inn som deltaker kan forskeren oppnå tillit og respekt i det miljøet hun ønsker å studere. Særlig hvis miljøet er litt hårsårt i forhold til akademikere, streitinger eller voksne som tror de vet alt så mye bedre enn andre, kan det være gunstig å manipulere virkeligheten litt gjennom å stå ved samlebåndet eller løpe fra politiet. Det å opprette en følelse av felleskap, selv om alle impliserte vet at den er konstruert (?), gir også forskeren en større innlevelse i hvordan det er å være i informantenes sko. Samtidig oppleves den konstruerte deltakelsen faktisk som mindre ”konstruert” enn om forskeren bare sitter der og gjør jobben sin, som altså er å observere. Det blir lettere og hyggeligere for informantene å opptre avslappa og naturlig. Deltakende observasjon krever at det foreligger oppgaver som forskeren har kompetanse til å utføre. Du kan for eksempel ikke begynne å operere eller arrestere folk i forskningens navn (Thagaard 1998).

Ikke-deltakende observasjon brukes som oftest der det ikke er noen naturlig plass for forskerens deltakelse. Typiske eksempler kan være legekantor og politibiler. Hvis deltakelsen i urimelig grad kan innvirke på feltet en ønsker å studere, anbefales også ikke-deltakelse. Svakheten med å observere fra sidelinja er naturligvis at forskeren

ikke får tilstrekkelig nærhet til situasjonene og at innlevelse derfor kan bli vanskelig (Thagaard 1998).

Under mine feltobservasjoner brukte jeg egentlig begge disse, litt etter hvordan en ser det. Fullstendig deltakende observasjon ville bety at jeg holdt innlegg fra talerstolen, deltok i diskusjoner og stemte over forslag på møter. Med min bakgrunn fra en politisk organisasjon ville det ikke være unaturlig for meg å gjøre det, og det holdt hardt et par ganger å la være også. Men jeg er ikke i tvil om at min deltakelse ville ha påvirket informantenes opptreden og forhold til hverandre ganske betraktelig. Det ville også ha gjort noe med mitt forhold til dem. Ved å engasjere meg i politiske saker ville jeg både i deres øyne og i min identitet ha tråkka over grensa fra forsker til politisk aktivist. Informantene ville ikke lenger hatt tiltro til meg og min forventede objektivitet, og med god grunn. Jeg ville ikke klart å ha den nødvendige distansen. Det er forskjell på å delta i pølsestapping og politiske diskusjoner.

Derfor forholdt jeg meg så anonymt som mulig. Men det var likevel ikke sånn at jeg skilte meg ut ved å ikke holde innlegg eller diskutere heftig. De aller fleste deltakere på store møter holder jo ikke innlegg, og det er alltid noen som ikke viser stemmetegn, fordi de har stemt for noe annet eller fordi de ikke vet hva de skal stemme. Også på mindre møter er det ikke helt uvanlig at noen er tause. Faktisk var min rolle veldig lik en nykommer som er redd for å dumme seg ut. De ser og lytter og lærer, og snakker ikke før de har lært kodene og tror at det de har å si vil bli tatt godt imot. I pausene prøver vi å finne noen å snakke med så vi kan lære mer og få vist fram at vi tross alt er tenkende mennesker. I rollen som beskjeden politisk novise kan jeg altså sies å ha vært deltakende.

I løpet av de tre månedene jeg gjorde feltarbeidet prøvde jeg å få med meg alt som var tilgjengelig for meg av politiske møter, og noen sosiale og uformelle treff.

Fylkessekretæren sendte meg aktivitetsplanen for første kvartal, der alle møter i fylkesorganisasjonen sto oppført. Det var nominasjonsmøte til Stortingsvalget, årsmøtet, og flere fylkesstyremøter og representantskapsmøter. I tillegg sendte jeg egne henvendelser til flere lokallag og alle de politiske utvalgene, der jeg henviste til

fylkesstyrets godkjenning av forskningsprosjektet og ba om å få delta på et møte eller to. Jeg fikk svar fra to lokallag, som skulle ha årsmøte i nær framtid, og fra ett av de politiske utvalgene. Tausheten fra de andre kan tolkes som at de ikke hadde noen spesielle aktiviteter i den perioden jeg ba om, eller at de rett og slett ikke ville ha meg der og derfor foretrakk å overse henvendelsen.

De sammenhengene jeg gjennomførte feltobservasjoner i ble dermed:

- Nominasjonsmøte med ca 200 deltakere, over tre og en halv time.
- Årsmøte med ca 150 deltakere, over to dager, fredag kveld og hele lørdag.
- To Fylkesstyremøter med ca 10 deltakere.
- To møte mellom Fylkesstyret og lokallagslederne med ca 20 deltakere.
- To representantskapsmøter med ca 60 deltakere.
- To årsmøter i lokallag med ca 10 deltakere.
- To åpne møter, i regi av et lokallag og et politisk utvalg.
- To omganger med møtepils, etter årsmøtet og etter et representantskapsmøte.

På alle møtene hadde jeg med meg notatblokk, der jeg skrev ned så mye informasjon som mulig, for å ikke glemme noe. Det var et nyttig verktøy til å huske sitater og noen spesielle episoder, men jeg tror jeg ble litt for opptatt av å notere, sånn at jeg faktisk gikk glipp av interessante ting mens jeg satt med nesa i boka. Et mer avslappet forhold til notatene hadde nok også vært en fordel når det gjaldt å skrive gode notater i etterkant av observasjonene. Både ble jeg litt lat i forhold til at jeg allerede hadde så mye skriftlig, som bare skulle ”renskrives”, så jeg utsatte skrivingen av de fyldigere notatene lengre enn jeg burde, og da ble jeg veldig opptatt av å huske episodene som notatene fortalte om, noe som kanskje blokkerte hukommelsen for andre ting som ikke sto der.

Album (1995) sier om sine egne feltobservasjoner at det var viktig for han å være i feltet kun kort tid om gangen, fordi konsentrasjonen og observasjonsevnen ble svekket etter en viss tid. Jeg kjente også det samme, at tankene hadde en tendens til å vandre i helt andre retninger mot slutten av en vanlig møtetid på tre timer. Særlig på årsmøtets hoveddel som varte en hel lørdag, med påfølgende barbesøk til sent på kveld, var det umulig å følge nøye med hele tiden. Men jeg hadde jo ikke mulighet til å komme tilbake neste dag, jeg måtte bare få med meg aktiviteten der og da. Jeg løste konsentrasjonsproblemene med å skifte aktivitet, gå ut og snakke med de som sto på gangen, ta en røyk med noen, eller tilby meg å hjelpe til med møtebevertning.

Thagaard (1998:66) påpeker at ”observasjon innebærer seleksjon”. Du må velge deg ut hva du skal se etter, ellers blir observasjon en helt umulig oppgave og du roter det til for deg selv. På dette området har jeg lært mye. Det var ikke det at jeg ikke hadde en plan om hva jeg skulle se etter, selv om den nok kunne vært strengere. Men det var jo så skrekkelig mye mennesker over alt som holdt på med ting hele tiden, at jeg ble litt satt ut. Hvordan kunne jeg vite om noe var viktig eller ikke før jeg hadde observert og til og med reflektert over hva som skjedde? Et annet problem var at det foregikk så utrolig lite av det jeg hadde tenkt å observere. Jeg ble veldig frustrert over mangelen på diskusjoner og konflikt rundt kjønn og feminisme, og følte meg fullstendig på villspor og som en elendig feltforsker. Det tok lang tid før jeg innså at den mangelfulle aktiviteten også var data.

3.5 Min påvirkning på feltet – også som data

Under disse observasjonene reflekterte jeg ikke over om en aktiv påvirkning på feltet faktisk kunne være ønskelig, jeg hadde lest at det skulle en ikke gjøre mer enn nødvendig. Siden min rolle som forsker var helt ny, og dermed litt skjør, var det nok lurt å følge oppskriften. Men det hadde vært gøy å se hva som skjedde når selve inkarnasjonen av ”streng og uforsonlig kvinnekamp”, som jeg er i manges øyne, gikk på talerstolen og etterlyste feministisk kamp. Særlig når det etterhvert viste seg at

feminismen hadde en slik beskjeden posisjon i organisasjonens liv, er det nesten så jeg angrer på at jeg ikke brukte meg selv til å riste ut noen motsigelser. Da hadde jeg iallefall fått en mengde data, men jeg hadde også risikert å gå glipp av andre.

Å gå aktivt inn som politisk deltaker kunne påvirke deres forhold til meg ved at jeg ville bli assosiert med venstresida i organisasjonen, i tillegg til rabiat feminist. I den store politiske splittelsen som går mellom høyre- og venstresida i SV, ville det blitt fatalt. En viktig ting når du observerer er jo også å kunne snakke ukomplisert med så mange som mulig. Hvis ”de som ikke kaller seg høyresida” hadde fått større mistro meg enn de allerede hadde, kunne jeg fort havne i ishuset, og det er ikke et passende sted for en forsker.

Det var jo ikke sånn at jeg gikk inn i feltet som en nøytral person. Jeg hadde med meg mitt politiske ståsted til venstre for SV og som feminist. Politisk tilhørighet til ”ytre venstre” var jeg nødt til å distansere meg fra. Innlevelse og sympati for mennesker med forskjellige politiske prosjekter er grunnleggende hvis du skal få noe ut av feltobservasjoner i et miljø med så mange prosjekter. Gjennom min jobb med all slags frivillige i TV-aksjonen har jeg øvd mye på den distansen, og synes etterhvert at det er ganske lett. Ståstedet som feminist mente jeg derimot var både nyttig og viktig i denne studien og selv om jeg jobba med å få en konstruktiv distanse til mine politiske kjepphester, ville jeg bruke ”min indre feminist” til å få fram data.

I mitt eget politiske liv er feminisme alltid viktigst. Jeg er vant til at det er feminisme i en eller annen form som er på dagsorden når jeg går på møter, skriver eller demonstrerer. I møte med en organisasjon der feminisme i beste fall er en av mange saker, og der kvinnekollektivet viste seg omtrent fraværende, tror jeg at jeg var i stand til å se og analysere helt andre ting enn hvis jeg ikke hadde hatt det utgangspunktet. En fremmedhet og undring i forhold til hva de innvidde ser som det mest normale i verden, er et godt utgangspunkt for en forsker.

Den andre måten min feministiske bakgrunn hadde en betydning for forskningen på var mitt image som rabiater feminist. Ved at jeg er en kjent figur for mange som er litt opptatt av feminisme, gjennom media og at jeg har møtt mange folk gjennom forskjellige politiske prosjekter, var det mange i Oslo SV som syntes de visste noe om meg da jeg begynte å henge meg på dem. Jeg hadde altså to merkelapper, den ene som forsker og den andre som rabiater feminist, og det var ikke alltid lett å forstå hvilken av dem som førte til reaksjoner rundt meg. Jeg la for eksempel merke til at det ble dårlig stemning ved et par anledninger når jeg prøvde å nærme meg noen, men om de var ubekvemme fordi jeg var forsker som skulle se på dem eller fordi de ville markere noe politisk, vet jeg ikke. Ved andre anledninger var det ikke tvil om at det var Ottar-Ane som var årsaken til reaksjonen.

Det var særlig to menn som hadde store problemer med mitt nærvær. Den ene var en aggressiv ung mann som gikk hardt inn for å provosere meg ved å yppe til politiske kranter og å si stygge ting om damer og feminister. Den andre var mer passiv-aggressiv og viste sine følelser ved kroppsspråk og grimaser. Han pleide også å gå demonstrativt bort når han var ferdig med grimasene. Under en prostitusjonsdebatt som var en del av årsmøtet i et lokallag, ble Ane Stø og Kvinnegruppa Ottar utropt til hovedfienden i prostitusjonsspørsmålet av den mannlige innlederen, som burde vite at jeg var til stede som forsker. Om han prøvde å provosere meg til å gå ut av rollen, eller bare syntes det var gøy å skjelle meg ut når jeg ikke kunne svare, er ikke godt å si.

Jeg merket også på noen av kvinnene at de ville markere et politisk standpunkt eller en identitet som snill feminist ved å bli i dårlig humør når jeg kom, men det var ikke veldig åpenlyst. Mange av kvinnene benyttet derimot anledningen til å sukke og si at ”nei, denne feminismen er det ikke mye med, nei” når jeg var i nærheten eller snakket direkte med dem.

3.6 Kvalitative intervju

Både for å få en utdyping av det jeg hadde observert i organisasjonen og for å få informantenes egen fortelling om hva de var med på, ville jeg supplere observasjonene med formelle intervjuer. Intervjuene ble i hovedsak foretatt i sluttfasen av innsamlingsperioden, etter at observasjonene var fullført. Hovedårsaken til det var at jeg trengte litt tid på å fordøye observasjonene før jeg gikk videre. Jeg gjennomførte åtte intervjuer med folk fra forskjellige posisjoner i organisasjonen, to med menn og seks med kvinner. Jeg er redd aldersspredningen på disse ikke var alt for stor, informantene var i alder mellom 27 og 40 år. Dette beror dels på at jeg ikke var bevisst nok på å få en fordeling i alder, og dels at de yngre medlemmene hadde en mer aktiv rolle enn de eldre. Det var altså flere unge som så ut til å stå i sentrum av begivenhetene.

Jeg valgte ut potensielle informanter under feltobservasjonene, og tok kontakt med dem underveis, ringte, eller sendte epost med forespørsel om intervjuavtale. En av de jeg gjerne skulle snakket med ”passet” det aldri for, uten at jeg finn noen direkte avvisning. De andre stilte mer enn villig opp, og ga uttrykk for at de satte pris på å bli spurt. Intervjuene ble utført på kafé eller på informantenes jobb, med båndopptaker.

Thagaard (1998) viser til at delvis strukturerte intervjuer, det vil si intervjuer som ikke følger helt bestemte former, men heller ikke har form som en vanlig samtale, er de som har betegnelsen ”kvalitative forskningsintervju”. Jeg hadde på forhånd utformet en intervjuguide, med en mengde foreslåtte temaer og direkte spørsmål. Meningen var at jeg skulle få til en samtale med informantene rundt flere av disse temaene, og at spørsmålene skulle hjelpe meg til å bli mer strukturert. Jeg kan ofte bli svært lett å lede over en kaffekopp, og jeg regnet med at informantene ville snakke mye og gjerne om alt de syntes jeg burde vite om Oslo SV og om verden for øvrig. Min jobb som forsker var ikke bare å stille oppfølgingsspørsmål og sørge for at samtalen gikk fint, men også å sikre at det samtalen dreide seg om var hvordan det feministiske prosjektet fungerte og hvilken posisjon det hadde i følge informantene. Jeg ville gjerne ha detaljerte beskrivelser av hvem som gjorde hva når, og hvilke tanker de

hadde om kjønn og feminisme, og ikke så mye om verdenssituasjonen. Og spørsmålene viste seg å være gode å ha for å få samtalen inn på rett spor når det holdt på å ta av.

Intervjuene bar ikke preg av at informantene måtte snakke om noe vondt og vanskelig eller svært privat. Det var lette og til tider intense samtaler om politikk og organisasjon, noe som lå alle informantene nært. Informantene visste fra feltobservasjonene hvem jeg var, iallefall i form av merkelappene ”forsker” og ”rabi feminist”, og de visste at jeg holdt på å studere deres handlinger og holdninger. Men jeg tror de ble overrasket og glade over å finne ut at jeg faktisk var interessert og engasjert i hva de gjorde og hvorfor. I alle intervjuene tok eller fikk jeg rollen som en kompetent og engasjert samtalepartner. De fikk se meg litt i kortene, i forhold til at jeg tok opp ting jeg hadde tenkt over under observasjonene, og det syntes alle var stas.

I det hele tatt syntes jeg intervjuene gikk godt, selv om de var vanskelige å holde styr på. Når det gjaldt oppfølgingsspørsmål kunne jeg likevel ha vært flinkere. Ved gjennomgang av materialet sitter jeg igjen med noen spørsmål som jeg angrer på at jeg ikke fikk stilt, eller ikke forsto at jeg skulle stille.

3.7 Analyse

I bearbeiding og analysen av materialet har jeg i stor grad fulgt oppskriften fra Tove Thagaard (1998). Den første fasen av analysen skjer gjennom den prosessen der forskeren skiller ut deler av materialet som vesentlig, og legger til side det som ikke betraktes som relevant for analysen. Videre analyser skjer gjennom strukturering av datamaterialet som er igjen, ved at det ordnes etter temaer som forskeren mener å identifisere, eller som passer med de på forhånd definerte problemstillingne. I disse prosessene ligger mange viktige veivalg som er helt nødvendige å ta for å overhodet komme noen vei med materialet. I analysen av det strukturerte materialet er det forståelsen av informantenes fortellinger som skal utvikles. Ved å gå dypere inn i de små bitene blir det materialet som snakker til forskeren, og en dialog mellom

forskeren og materialet kan oppstå. Underveis og til slutt gjelder det å sette de små bitene inn i en større sammenheng, slik at de små bitene kan bli belyst av den større, og den store sammenhengen kan få et dypere innhold av å knyttes til de små sammenhengene. Denne hermeneutiske tilnærmingen er svært vesentlig for kvalitative metoder. (Thagaard, 1998: 107-148)

Min egen analyseprosess har foregått slik at jeg har prøvd å følge alle gode råd, men veien har likevel blitt til underveis. Den første fasen med gjennomgang av materialet har foregått i tre omganger. Først leste jeg igjennom alt uten å forstå noe som helst. Ved andre gjennomgang fant jeg mange interessante spor, som jeg noterte ned og prøvde å lage en slags sammenheng ut av. Dette resulterte i at jeg identifiserte i det minste femten temaer som jeg ville gå videre med. Deretter gikk jeg igjennom materialet på nytt der jeg plukket ut intervjusitater og situasjoner fra feltobservasjonene som jeg mente kunne passe inn i hver av de femten temaene.

Dybdeanalysen av materialet har foregått under skriveprosessen. Etter å ha sortert de femten temaene inn i kapitler begynte jeg å tenke og skrive, forhandle og krangle, bestemme og ombestemme meg i forhold til hvilke meninger som kunne trekkes ut av situasjonene og sitatene. Særlig når jeg har stått fast på bitte små ting, men også under hele denne prosessen, har det vært nyttig å gå inn og ut av de små og store bildene for å utføre hermeneutikkens under. De analysene jeg har kommet fram til har for en stor grad blitt til gjennom direkte konfrontasjon mellom meg selv og materialet, men jeg har også brukt teoretiske perspektiver for å få skikk på "oss".

Både i observasjonsmaterialet og intervjusitatene har jeg lagt vekt på de forskjellige situasjonene som beskrives. Det er den meningsdannelsen, selvpresentasjonen og posisjoneringen som foregår mellom aktørene i avgrensede situasjoner som i første rekke er analyseenheten jeg har jobbet med. Her har jeg hentet inspirasjon fra Goffmans rollespill (Goffman, 2000) og rammeanalyser (Goffman, 1986), og naturligvis også i selve definisjonen av situasjoner som analyseenhet. Det er i samvær med andre gjennom dagliglivets mange situasjoner vi konstruerer vår identitet og framtoning, hvordan vi ønsker at andre skal se oss. Derfor er de enkelte situasjonene,

og forhandlingene om definisjonen av dem, svært interessante for å forstå hvordan kjønnsroller og kjønnsidentitet skapes og gjenskapes. Samtidig må disse enkeltsituasjonene på ingen måte oppfattes som ”øde øyer” i samfunnet, vi har et hav av erfaringer og forforståelser med oss inn i situasjonene, som bidrar til å skape mening i det som skjer der og da. Samtidig kan våre opplevelser i en gitt situasjon bidra til å forsterke eller svekke et bestemt bilde av oss selv og vår posisjon i forhold til andre. Gjennom dette perspektivet på dagliglivets hermeneutikk, smelter virkeligheten og ”papirvirkeligheten” i oppgaven sammen.

Hanne Haavind anbefaler å bruke "den kjønnede koden" (Haavind, 2000:209) som analytisk redskap for å forstå kjønnskampen i en hvilken som helst relasjon. I vår kultur er kjønn en av de viktigste kulturelle kodene som vi organiserer verden gjennom. Kjønn konstituerer vår forståelse av både personer og fenomener. Bevisst, eller ubevisst kategoriserer vi både egne og andres handlinger i forhold til kjønn. Og vi tildeler kjønn verdi, det som oppfattes som mannlig får forrang framfor det kvinnelige. Kjønn er symbolske koder som vi bruker når vi skal avgjøre hvordan vi handler i en gitt situasjon, og hva vi forventer av andre. Kjønnskoden konstituerer vår forståelse av verden, vi lærer å kjenne oss selv og andre gjennom den (Haavind, 2000:213).

Haavind poengterer at den kjønnede koden både er fast og flytende. Den er fast fordi den blir gjennomført konsekvent og overfor alle, den gjelder overalt på alle slags fenomener, kjønn har kroppslige kjennetegn og kjønn strukturerer alle sosiale situasjoner. Den kjønnede koden er flytende fordi den ikke har et spesifikt innhold, hvilken mening vi legger i den varierer og den er full av unntak. Videre er den kjønnede koden flytende fordi den stadig er oppe til forhandling og den kan tilpasses samfunnets ulike endringer gjennom brudd eller nyskapning, dette er fordi vi alle deltar i forhandlingene om hva kjønn betyr for oss og fordi vi har oppfatninger om når kjønn er relevant eller irrelevant. At kjønnskoden både er fast og flytende forklarer at den er så stabil og tilpasningsdyktig.

3.8 Etske betraktninger

Siden jeg ikke har undersøkt et spesielt ømtålig tema, spurt informantene om private ting, overfalt noen som ikke kan gjøre rede for seg eller deltatt i et miljø med lyssky virksomhet, handler de viktigste etiske problemstillingene om min rolle som forsker og om hvordan informantenes anonymitet er ivaretatt. Min forskerrolle og analytiske distanse til feltet har jeg allerede sagt ganske mye om. Det som gjenstår er å forklare valgene jeg har gjort i forhold til å være åpen på hvem som har vært gjenstand for studien og hvordan jeg har sikret informantene anonymitet likevel.

I starten av prosjektet hadde jeg en idé om at det ville være viktig å anonymisere hvilken fylkesorganisasjon i SV jeg hadde studert. At det måtte komme klart fram at det var et fylkesledd i akkurat partiet SV var det ingen tvil om, i og med at en viktig bakgrunn for studien var det feministiske partiprojektet og at jeg ikke interesserte meg så mye for topp-politikken som for grasrota. Derimot tenkte jeg det ikke ville være av interesse å si akkurat hvilket fylkesledd det var snakk om. Det regnes vel som god etisk forskningsskikk når en studerer organisasjoner og institusjoner å ikke røpe noe om hvem som er studert og hvor de befinner seg geografisk. Noe av begrunnelsen for det oppfatter jeg henger sammen med overførbarhet, at de fenomenene som studeres og analysene som gjøres ikke skal knyttes til den bestemte organisasjonen eller den bestemte byen.

Mot slutten av innsamlingsperioden, og særlig da jeg begynte å gå igjennom materialet mitt for en første strukturering, ble jeg nødt til å tenke igjennom på hvilke nivåer jeg skulle legge anonymiseringen på nytt. Det er nemlig ikke uten betydning at det er akkurat Oslo SV som er studert i denne oppgaven. For det første er det litt vesentlig at det er SVs største fylkeslag det er snakk om, og at det er hovedstaden med den nærheten til partikontoret, Stortinget og andre maktinstitusjoner dette innebærer. Men det viktigste er at organisasjonsstrukturen er ulik fra fylke til fylke, og mest ulik i Oslo der aktiviteten er mye knyttet opp til bydelsutvalg, politiske arbeidsgrupper de kanskje ikke har andre steder og problemstillinger som er spesielle for Oslo. Min vurdering av dette var at det ville bli vanskelig å gi gode beskrivelser av de

forskjellige situasjonene uten å kunne si noe om hva aktivistene holdt på med og hvorfor.

Jeg har altså valgt å røpe at det er Oslo SVs medlemmer og aktiviteter som er studert i denne oppgaven. Hensynet til anonymisering av informantene blir derfor desto viktigere. I beskrivelsene av situasjonene jeg analyserer har jeg bare lagt vekt på deltakernes kjønnsstilling, kvinne eller mann, og av og til deres alderskategori, der ”ung” betegner personer under førti mens ”eldre” betyr over førti år. I intervjuene har jeg naturligvis utelatt alle navn som ble nevnt. Det er også likegyldig for analysen hvilken sosial bakgrunn informantene hadde og hvilke verv eller funksjoner de hadde på intervjuetidspunktene, utenom den informasjonen at de tilhørte de mest aktive medlemmene, derfor framstår de også som bare kvinner eller menn.

De intervjuene jeg bruker i oppgaven er av og til manipulert slik at jeg har tatt vekk alle opplysninger informantene gir om seg selv som gjør at de kan kjennes igjen. Personlig informasjon kan være konkrete opplysninger om livssituasjon eller verv i organisasjonen, men det kan også være språklige kjennetegn som vil være tydelige for alle som kjenner dem. Derfor har jeg byttet ut ord og uttrykk som ikke er helt vanlige med mer fargeløse synonymer, uten at innholdet har endret seg av den grunn. Jeg har også kuttet i setninger eller forandret ordstilling der jeg har vært engstelig for at selve måten å formulere seg på ville røpe for mye av informantens identitet, uten at det innholdsmessig har blitt annerledes.

4. En feministisk organisasjon?

I dette kapittelet vil jeg analysere Oslo SVs tilnærming til feminismebegrepet, hvordan de jobber for å utvikle feministisk politikk og hvilke strategier de har for å bekjempe kjønnsmaktordningen i egen organisasjon. Medlemmenes oppfattelse av om de lykkes eller ikke i det feministiske prosjektet, og om de indentifiserer seg med det, er til en stor grad avhengig av hva de legger i det. De feministiske strategiene er også knyttet til hva de oppfatter som målet med kampen, hvem som er fienden, hva som skal bekjempes.

Feminisme er en kamp for å oppheve kjønnsmaktordningen, både i det store og det små. Derfor handler feminisme om å jobbe for politiske endringer i samfunnet på samme tid som den for den enkelte kvinne er en kamp for sitt eget handlingsrom. Begge disse dimensjonene tilhører det feministiske prosjektet og bør sees i sammenheng. Det er vanskelig å jobbe for politiske endringer hvis en hele tiden er nødt til å tilpasse seg kjønnsmaktordningen og heteronormativitetens krav om harmoni mellom kjønnene. Derfor knyttes min analyse av de feministiske praksisene i Oslos SV både til hvordan de lager politikk og kjører fram feministiske saker, og til hvordan de feministiske kvinner og menn prøver å bryte ned kjønnsmaktordningen i egne rekker. Idealtypene for feministiske retninger er bare nettopp det. Ingen feministisk organisering vil i praksis være helt av den ene eller andre typen. Selv om det ligger en ideologi i bunnen av det en gjør politisk, vil det i en organisasjon være medlemmenes diskusjoner og handlinger som avgjør hvilken retning politikken tar.

4.1 Om det feministiske partiet

I intervjuene ble alle informantene på ett eller annet tidspunkt bedt om å si hva de selv syntes om å tilhøre et feministisk parti og hva de trodde andre mente om det. En mann svarte slik:

I: Min innfallsvinkel er at det er veldig naturlig i forhold til den politikken vi står for på andre samfunnsområder, som handler om inkludering, og som handler om å fokusere på at... jeg liker på en måte ikke å bruke begrep som de svake, og underprivilegerte og sånn, men det er noe med det å se skeivhetene...

A: De undertrykte, ville jo noen ha sagt...

I: Ja, nettopp, å få fram samfunnsforholdene og skeivhetene i dag, og gjøre noe for å rette opp i det; og for meg er det det SV sin politikk handler om, og derfor så synes jeg det er naturlig; samtidig så gir det en litt sånn god følelse, å ikke bare si at vi er opptatt av likestilling mellom kjønnene, men å si at vi har tatt parti... for det undertrykte kjønn, det merker jeg at jeg klarer å identifisere meg med, da...

SV er et parti på venstresiden i norsk politikk, noe som betyr at de har tatt stilling i en overordnet konflikt mellom arbeid og kapital. Det å være på venstresiden betyr for denne informanten at en kulturelt og politisk inntar perspektivet til undertrykte og marginaliserte grupper. En solidariserer seg med arbeiderklassen, urbefolkning, sosialklienter, barn og unge, ofre for krig og nød og andre som kommer dårlig ut i et kapitalistisk samfunn. Politikk er et spørsmål om rettferdighet for de som engasjerer seg i SV, og her står naturligvis likestilling mellom kjønnene sentralt. Informanten over henviser til at det er naturlig for SVs politikk at de også er opptatt av likestilling, det er uproblematisk og åpenbart noe han føler det er enighet om. *Samtidig*, sier han, har SV gått lenger, de har tatt parti for det undertrykte kjønn. Å ta parti for det undertrykte kjønn innebærer å erkjenne at det finnes et maktforhold mellom kjønnene, feminisme dreier seg om en interessekamp. Det mener han kanskje ikke er like naturlig, og at dette er noe det ikke er enighet om. Derfor føles det godt å ha tatt stilling.

At det er ulike oppfatninger om hva det betyr å være feministisk og om det er en naturlig del av SVs politikk, viser også denne informanten som svarer på hva andre kan tenkes å mene om å tilhøre et feministisk parti:

Ja, jeg tror, alle jeg kjenner tar det nesten for gitt, og det har vi jo vært lenge, egentlig (...) men så registrerte jeg at det kom i gang en diskusjon om det på en epostliste, og der er det jo også folk som ikke er medlemmer som har anledning til å engasjere seg, da, men, altså, de begynte liksom å stille spørsmål ved det, og ”Hva betyr det?”, og sånn, og det kan jo bli en spennende debatt, man er jo nødt til å legge litt innhold i det. Men jeg tror det var noen som var litt sånn ”Hvorfor skal vi være feminister?”, liksom.

Andre av informantene ga uttrykk for at de selv syntes det var litt ugreit å vite hva det innebærer å være et feministisk parti:

Jeg synes forsåvidt det er positivt, men jeg må jo si at selve, det er ikke noen overgang i noe som helst fra man sa det, altså fra før og til man sa man var det, altså det er det samme. Og jeg vet ikke helt, altså definisjonen av begrepet feminisme i den sammenheng, er litt, (...), jeg kan godt påstå at vi er det også, men innholdet i hva det betyr i praksis for partiet, er jeg usikker på.

Denne mannen gir også uttrykk for at det er naturlig å være for feminisme som SVer, det er jo *positivt*, men for hans del er det ingen sprengkraft i dette. De har alltid vært for likestilling, og mer dramatisk er det ikke, mener han. En annen informant er en av dem som etterlyser mer feminisme i organisasjonen:

Altså, det som står i programmet, med visse lunkne unntak, er jo greit, altså, det er ikke noe uspiselig der, i forhold til at man erkjenner at det er ulikheter i verden som har med kjønn å gjøre.. Litt deilig at de tør å si det. Men så er det jo det å fylle de derre ordene med ordentlig innhold, å i praksis være et feministisk parti...

Som mannen i starten, er hun også klar på at det feministiske perspektivet innebærer en politisering og en maktanalyse av kjønnsforskjellene, og at det på ingen måte er selvsagt at SVs program *tør å si det*. Her henviser hun også til en konflikt om hva feministbegrepet skal inneholde. For informanten er det ikke noe *uspiselig* som står i programmet, men det kunne det altså ha vært hvis noen andre hadde fått viljen sin. Men hun er også enig med mannen som mente at det var vanskelig å se noen konkrete feministiske handlinger i organisasjonen. En av informantene var direkte misfornøyd med organisasjonens feministiske profil:

Jeg synes det stinker! Det er ingen ting som er bra! Jeg snakka med en annen jente, og hun er SU-er, og litt sånn, vi satt liksom bare å nikka til hverandre, og var ufattelig enige, at det finnes jo ikke, det skjer jo ikke noe i praksis! Men alle, særlig menn på talerstolen, skal gjerne ha det som et lite alibi, noen bruker det av og til som en sånn, å nevne kvinnesaken, eller bare noe lite, for å gi en liten dråpe til kvinner sånn at de kan liksom: ”Han er ålreit!”, da får de inn et godt ord, eller jeg vet ikke...

Den kvinnelige informanten var opprørt over mangelen på feministisk handlekraft som hun oppfattet preget organisasjonen, men enda verre ser det ut til å være at noen menn kan mistenkes for å bruke feminisme som *alibi*. Det feministiske alibiet brukes til å opprettholde kjønnsmaktordningen som de later som de er i mot.

En annen kvinnelig informant trekker fram at den feministiske politikken kanskje ikke fungerer like samlende for alle: ”Jeg har diskutert dette med om SV skal være et feministisk parti med en del menn, og de sier at de synes det er vanskelig, fordi de ikke identifiserer seg med det sjøl”. I dette perspektivet blir kjønnsrettferdighet, og kampen mot, noe som har med kvinner å gjøre. Der kvinner slåss for sine særinteresser som ikke vedkommer menn. Hvis det ikke er noen konflikt mellom kvinner og menn når det gjelder maktforhold, kan kvinner godt få mere makt uten at dette berører menns posisjoner. At menn ikke *identifiserer seg* med en kamp som ikke angår dem men bare halvparten av menneskene de deler organisasjon med, er litt uvanlig i en organisasjon der solidaritet med mennesker de ikke kjenner i fattige land langt borte er en av grunnpilarene. Kan det tenkes at de rett og slett har litt motstand mot en kamp som potensielt kan utfordre deres maktposisjon?

Nei, jeg tror ikke det er noen motstand, men samtidig så tror jeg ikke det er alle som føler like sterkt i forhold til det, jeg tror det er en del som ville synes det var helt greit om vi ikke var det og, og der er det nok uenighet, for noen kjempa veldig sterkt for å få oss til å bli et feministparti, og ville kjempe veldig sterkt mot at det skulle fjernes, mens andre ville synes det var helt greit, ikke på grunn av at de er motstandere av... budskapet og det som ligger i det, men det ville kanskje være andre ting de ville synes var greie å ha som overordna ideologi bak partiet vårt...

Dette svarer en av de mannlige informantene på spørsmålet om noen misliker den feministiske profilen partiet har fått. Men her er kjønnsdimensjonen helt borte i

beskrivelsen av aktørene. *Noen* har kjempet veldig for at de skal være et feministisk parti, mens *andre* ikke synes det er så nøye med denne feminismen. Denne underkommuniseringen av interesseforhold tyder på at informanten helst ikke vil framstille kampen om feminisme som en kjønnskamp. Det er en kjønnsnøytral politisk uenighet i organisasjonen om hvor mye feminismen skal bety, men det er ingen som er *mot*.

Det informantene har fortalt om egne og andres holdninger til å være et feministisk parti er ganske dekkende for det jeg har opplevd gjennom feltobservasjonene og uformelle samtaler med andre. Stoltheten over å være et feministisk parti, som er i mot all diskriminering, er viktig for medlemmene. Samtidig knyttes det både usikkerhet og uenighet til hva feminisme skal bety for organisasjonen.

4.2 Hvilke fora finnes for feministisk skolering og debatt?

Heidar og Saglie (2002) karakteriserer virksomheten i partiene rundt det å lage politikk som et politisk verksted. Medlemmene kommer sammen på formelle møter, i uformelle nettverk eller på epostlister og diskuterer for å komme fram til noe konstruktivt. Nye medlemmer trenger også arenaer for å lære politikk og sosialiseres inn i organisasjonens normer og tankegang. Også de som har vært med en stund trenger input i form av nye eller gamle tanker og innfallsvinkler. Bergman (2002) viste hvordan de feministiske gruppene både i Finland og Tyskland brukte mye tid på den indre oppbyggelsen. Informantene i mine intervjuer, som med ett unntak hadde god fartstid i det politiske livet, var også opptatt av at utvikling og utøving av politikk forutsetter organisasjon.

I alle intervjuene ble det mye snakk om mangelen på et eget kvinneutvalg og hva dette kunne komme av. Fokuset på kvinneutvalget kom naturligvis delvis av at jeg spurte hvordan det var fatt med denne gruppa. Særlig i intervju med mennene er det usikkert om kvinnegruppa hadde blitt noe tema hvis ikke jeg hadde tatt det opp. Av de fem kvinnene jeg intervjuet var det imidlertid tre som kom inn på dette helt spontant,

fordi jeg spurte dem om hva de syntes om den feministiske praksisen i organisasjonen. En av kvinnene mente at det var mye godt som skjedde på det området, men var rask på å tilføye:

Men i forhold til organisasjon, så er jo det et lite paradoks, at folk er veldig opptatt av at vi skal være det og ha liksom klar profil på kvinnekamp, men den gruppa vi har hatt på det har jo, hvertfall så lenge jeg har vært med, ikke hatt noen særlig oppslutning, eller interesse rundt seg, da, og det til tross for at på landsmøtet var det jo masse kvinnesaker, og høyt engasjement og masse innlegg på det, så det er veldig sånn paradoksalt at folk ikke vil bruke tid på å jobbe med det, da.

Informanten har en oppfatning av hvordan politikk skal drives og hva som er kjennetegnet på at et politikkområde fungerer i organisasjonen: Det må organiseres til. Fravær av organisering oppfattes også som fravær av aktiv politikk. For informanten blir det derfor paradoksalt at mange støtter opp om det feministiske prosjektet, men samtidig ikke er interessert i å bruke tid på det. Dette synet kom også opp flere ganger under feltobservasjonene. Jeg kom i snakk med ganske mange mennesker både før og etter møter, og det flere var opptatt av da de hørte jeg skulle forske på dem i forhold til feminisme var mangelen på et fungerende utvalg for feministisk politikk. Noen var litt unnskyldene: ”Nei, vi har desverre ikke noen som jobber med dette akkurat nå...”, mens andre var offensive: ”Da må du jammen meg finne ut hvorfor ingen tar tak i dette!”. Det som dermed også kan framstå som litt paradoksalt er at så mange uttrykte et slags savn av en feministgruppe, mens historiene på den annen side fortalte at dette var det ingen som ville jobbe med.

Årsaken til at kvinnepolitisk utvalg så fort kom opp som et tema henger også sammen med hvordan de ellers organiserer aktiviteten i organisasjonen. Som jeg viste i innledningskapittelet er Oslo SV delt inn i mange ansvarsområder: Geografiske gjennom lokallag, organisatoriske gjennom styrer og andre verv, og politiske gjennom de politiske utvalgene. Det er altså vanlig at det settes ned et utvalg når noe skal gjøres. Aktiviteten i disse kan enten skje gjennom selvutvelgelse, altså at noen finner ut at de har lyst til å jobbe med noe spesielt og derfor stiller opp på møter i for eksempel internasjonalt utvalg, eller at de ber om Fylkestyrets eller

Representantskapets godkjenning til å opprette en ny gruppe. Eller så skjer det gjennom utvelgelse, ved at Fylkesstyret peker ut en valgkomité eller foreslår medlemmer til en aksjonsgruppe.

Med to av kvinnene som selv tok opp at kvinnepolitisk utvalg lå nede, og med en av de som ikke introduserte dette selv, kom historien også opp da jeg spurte om hvilke politikkområder de hadde engasjert seg i. Den ene informanten forteller om hva som skjedde sist de prøvde å dra gruppa i gang: ”Og så, etter det så prøvde vi å ha et møte hvor vi skulle diskutere forslag til program, som var i fjor sommer, og da kom det bare en, da var det bare meg og hun ene. Og så satt vi der og venta på hun andre, og så skjedde ingen ting. Så siden det så har det ikke vært noen ting!” Denne informantens frustrasjon handler om labor selvtutvelgelse. Det var ikke så mange som ville være med, og når den tredje av dem også sviktet var det lite igjen.

At mangelen på en fungerende kvinnepolitisk gruppe bekymret folk i organisasjonen kom også fram ved flere offisielle anledninger. Ikke i den grad at det var noe stort tema, men både på årsmøtet og i et representantskapsmøte, samt et fylkesstyremøte jeg ikke var på men bare høre om etterpå, ble dette tatt opp offisielt. På årsmøtet var det en diskusjon om hvordan de skulle bruke kvinnepolitikken i valgkampen, der en eldre herre gikk på talerstolen og sa at de måtte gjenreise SV som et kvinnepolitisk parti, derfor var det viktig å bygge kvinnepolitisk utvalg igjen. Dette innlegget utløste både latter og stor applaus. Det er nok litt komisk at den som ivrer mest for et kvinnepolitisk utvalg er nettopp en eldre herre som av både kjønn og alder er utelukket fra å kunne ta noe ansvar for det, fra selvtutvelgelsen. Når salen klapper og ler er det også et uttrykk for at de synes det er spesielt flott og sjarmerende at en som ikke har noe personlig å tjene på kvinnekampen engasjerer seg. Utenom denne mannen var det ingen andre på årsmøtet som sa noe om kvinnepolitisk utvalg.

Men det denne mannen etterlyste av aktivitet, og som han ikke fikk noen respons på, handler om utvelgelsen. For mange av dem som snakket til meg om kvinnepolitisk utvalg var det en oppfatning om at dette måtte Fylkesstyret ta seg av. Når noe fungerer dårlig i organisasjonen er det Fylkesstyrets plikt å ta grep. Fylkesstyret har de

organisatoriske midlene til å sette i gang aktivitet på områder de ønsker skal være prioritert, og derfor blir etterlysning av et kvinneutvalg en indirekte kritikk av Fylkesstyrets prioriteringer.

Men selv om det ligger forventninger blant medlemmene om at prioriterte politiske områder skal drives av en gruppe som har et spesielt ansvar og engasjement, er ikke politikk og skolering overlatt til disse gruppene alene. Særlig Representantskapet er et forum for skolering og diskusjon, med opptil flere innledninger på hvert møte fra organisasjonens egne folk og fagpersoner. Også på årsmøtet var det politiske diskusjoner, innimellom vedtektsdebatt og regnskap. Det var innledninger om skolepolitikk, hjemfallsretten og næringspolitikk. Partilederen holdt også tale om den forestående valgkampen, med fokus på de kvinnepolitiske sakene og et kvinneperspektiv på den øvrige politikken. Hun startet talen med å juble at "SV skal gjenreise Norge som likestillingsnasjon!". Deretter holdt hun en tale om ti punkter i SVs valgprogram som skulle bidra til økt likestilling og skaffe stemmer fra kvinner.

I den påfølgende debatten hadde ti kvinner og atten menn innlegg fra talerstolen. Tre av mennene sa positive ting om kvinneprofilen på talen og hadde politiske synspunkter på temaene som var omtalt. En mann var redd for at det skulle bli for mye fokus på feminisme og for lite på etnisk likestilling. De andre fjorten mennene snakket om EU, regjeringssamarbeidet og hjemfallsrett. En av kvinnene snakket om klimatrusselen, mens ni kvinner diskuterte kvinners pensjon, abort til 16.uke og kriminalisering av horekunder. Selv om mennene ikke kan sies å ha bidratt med stort engasjement i de kvinnepolitiske sakene, men gjerne ville snakke om ting de syntes var viktigere, var mange fornøyde med denne debatten fordi den løftet fram noen viktig feministiske saker.

Det hender også at andre enn de politiske utvalgene kan arrangere debattmøter og studiekvelder, for eksempel Fylkesstyret. Det å være et feministisk parti, og ikke et parti med en feministgruppe, innebærer at alle medlemmene må kunne engasjere seg i debatt og skolering på området. Kanskje det ikke er så viktig å ha et eget feministisk utvalg hvis partiorganisatorene ser for seg at feminismen skal drives av alle

medlemmene, uavhengig av kjønn? En mannlig informant forteller om erfaringene med å skolere medlemmene: ”Vi har prøvd ulike skoleringsrunder, og all erfaring tilsier at når vi gjør det, også på feminisme, så er det ikke kvinnene som kommer, det er menn. Og gjerne gamle menn. (...) ”Fittstim”, nå skal vi lære litt om det, mer patetisk enn det blir det liksom ikke! ”. Denne informanten synes ikke eldre menn passer inn i prototypen på en fremadstormende feminist. Feministisk skolering som ikke tiltrekker seg kvinner, og underforstått særlig unge kvinner, mener han ikke er vellykket.

Historien fra denne informanten var en del av en forklaring om hvorfor de hadde sluttet med generell feministisk skolering. Denne mannen var altså ikke alene om å være misfornøyd med å ikke treffe målgruppen for et slikt prosjekt. Det å skolere feil folk oppleves som jevngodt med ingen skolering, og dermed liten vits i. Det er altså ikke urimelig å anta at det eksisterer en slags felles oppfatning om at det er kvinnene, og gjerne de yngre, som skal drive mest med det feministiske arbeidet, og dermed er målgruppen for feministisk skolering. Dette er på samme måte som at etnisk likestillingspolitikk er ment å drives fram av medlemmer med innvandrerbakgrunn, selv om flere etnisk norske deltar. En etnisk likestillingsgruppe med kun få innvandrere ville kanskje heller ikke oppfattes som vellykket.

Etnisk likestillingsgruppe er for øvrig også et forum der det diskuteres feminisme og kvinnepolitikk: ”Det har vært veldig mye engasjement omkring for eksempel Etnisk likestillingsgruppe, og alle... alle jentene som er ikke etnisk norske, de engasjerer seg stort der, og prøver vel på sett og vis å innkorporere feministiske spørsmål i etnisk likestilling”. Dette forteller en av de unge kvinnene som har etterlyst feministiske diskusjoner. En annen kvinnelig informant forteller også om dette: ”Men i Etnisk likestillingsgruppe, for det var der jeg opplevde at ”Her snakker man kvinnepolitikk! Det var et møte om pensjon, som de arrangerte, da, og hele møtet diskuterte de bare kvinner og kvinnepolitikk! ”.

Flere informanter forteller om et visst savn etter en egen gruppe som kan jobbe med kvinnepolitiske saker og som kan være med å trekke resten av organisasjonen med seg i feministiske spørsmål. Samtidig er det noen av de andre formelle gruppene som tar initiativ til det som oppsummeres som mer og mindre vellykket feministisk aktivitet i organisasjonen som helhet.

4.3 Hvilke strategier har de for å bekjempe kjønnsmaktordningen internt

En feministisk organisasjon med medlemmer av begge kjønn har også utfordringer når det gjelder kjønnsmaktordningen i egne rekker. Kvinnene og mennene i organisasjonen bærer sitt kjønn og sin status på samme måte som de gjør i resten av samfunnet. I SV har de lange tradisjoner i å være opptatt av likestilling, og også Oslo SV har flere innarbeidede praksiser som skal sikre kvinners demokratiske innflytelse i organisasjonsprosessene.

Store, formelle møter, som nominasjonsmøtet og årsmøtet med over 150 deltakere, eller Representantskapsmøter med over femti deltakere, starter alltid med at Fylkesleder ønsker velkommen og foreslår en kvinne og en mann til møteledere. Dette er en regel uten unntak, møtelederfunksjonen er ganske synlig og viktig, så dette passer de nøye på, og det er nok av kvinner og menn å ta av til at det ikke byr på noen problemer. Det vil si, det er iallefall nok av menn å velge i: ”Det var jo ei som ble bedt om å være ordstyrer en gang, og hun sa ja, da, etter mye om og men, men hun var jo kjemperedd for å gjøre det, og hun har jo lang erfaring, jobba masse, hun er 43 år og syntes at det var dritskummelt å skulle være ordstyrer...”.

Grunnen til at dette er så skummelt er at de som leder møtene også er ansvarlig for at prosedyrene blir fulgt ved votering, og rett som det er må ta avgjørelser på hva som skal voteres over og i hvilken rekkefølge. Hvis noen i forsamlingen er misfornøyd med de avgjørelsene som blir tatt kan dette utløse mye spetakkel, og møteledelsen risikerer å framstå som inkompetente. De kvinnelige ordstyrerne på møtene jeg

observerte var stor sett over femti år, mens de mannlige, med ett unntak, var under førti år. Det kan virke som om flere enn den omtalte kvinnen over her vegrer seg for slike oppgaver, og at selvutvelgelsen dermed er lav. Møteledervervet er imidlertid en funksjon som fordeles først og fremst gjennom utvelgelse, ved at de ansvarlige for møtet utpeker de som skal gjøre dette fra gang til gang. Dermed oppnår de at det alltid er en kvinne og en mann som leder møtene, selv om noen kvinner kanskje må trå til oftere og noen kanskje må presses litt.

Også ved nominasjon til valglistene og sammensetning av Fylkesstyret er det et absolutt krav at det skal være halvparten kvinner og menn. Til disse vervene er det en lang rekke hensyn i forhold til representasjon som skal med. I sammensetningen av valglistene er det et ideal om at listene skal speile befolkningen, slik at alle samfunnsgrupper finner noen å identifisere seg med. Til Fylkesstyret skal det helst velges et representativt utvalg av medlemsmassen. Det er flere kabaler som skal gå opp. En kvinnelig innvandrers som var innstilt som landsmøtedelegat takker for tilliten på denne måten: ”Som kvinne og som minoritet er det ikke godt å vite om man blir valgt som representant for disse gruppene, eller for sine gode egenskaper!”. Denne takketalen utløste munterhet og latter i forsamlingen. Den gode latteren var en bekreftelse for alle om at slike bivirkninger av kvotering kan nok forekomme, men heldigvis er ikke dette aktuelt hos oss, hvertfall ikke i dette tilfellet. En motsatt reaksjon ville vært anstrengt latter, som bare ville bekrefte mistanken om at hun var kvotert uten å inneha de nødvendige egenskaper.

Da leder av valgkomiteen for Stortingslista la fram sitt forslag for nominasjonsmøtet åpnet hun med å redegjøre for det samvittighetsfulle arbeidet de hadde lagt ned for å sikre en god sammensetning. Hun fortalte at komiteen hadde tatt hensyn til flere ting når de satte sammen lista. Det første var hensynet til kjønn, at det skulle være annenhver kvinne og mann gjennom hele lista. Så var det viktig med lojalitet til partiet, spredt aldersfordeling, etnisk representativitet, noen fagforeningsaktivister, sosial spredning og politisk bredde. At valgkomiteen hadde fått til en sammensetning

på valglista som speilet alle disse hensynene gjorde valgkomiteens leder stolt og glad, sa hun.

Når valgkomiteens leder er stolt og glad, er det fordi hun mener å ha oppfylt mandatet valgkomiteen har fått. Det handler ikke bare om å skaffe folk som er dyktige og villige, men å finne en sammensetning som passer til partiets profil, slik at medlemmene også kan bli stolte og glade over Stortingslista de skal profilere i valgkampen, og potensielle velgere kan identifisere seg med partiet og dets representanter. I dette puslespillet har kjønn forrang framfor andre hensyn som for eksempel alder. Ved å ha annenhver kvinne og mann på lista viser de at lik kjønnsrepresentasjon er viktig for deres politikk. Også i andre sammenhenger er de opptatt av at lik deltakelse fra begge kjønn krever en innsats, og at det er noe de ønsker å oppnå:

I: Ja, altså, i veldig sånne synlige settinger, der du kan måle det veldig lett, for eksempel ved åpne møter, så prøver vi å ikke bare ha mannlige innledere, vi prøver å ha en likevekt, men hvis det er kvinner som dominerer blir det sett på som positivt unntak, liksom, og dirrigenter og møteledere og den slags ting prøver vi alltid å ha fokus på, da, eller et bevisst forhold til...

A: Så dere jobber litt med å skaffe kvinnelige innledere og sånn?

I: Ja, til møter, sånn at vi alltid tenker at vi skal ha, hvis det skal være to, så skal det alltid være en av hvert kjønn. Det kan jo hende at det ikke går, men det er noe vi jobber veldig bevisst på, da. Mens de litt... En annen ting som er bra, er jo når, altså, dirrigentbordet noterer seg hvor mange av hvert kjønn som har ordet i debatter, men det blir ikke alltid gjort, da, men jeg har lagt merke til at de har gjort det, så den typen ting, da.

A: Hva gjør de med det?

I: Nei, da blir kvinner oppfordret til å ta ordet, altså, det blir sagt fra ordstyrerbordet at "Nå er det veldig mange menn", og hvis noen kvinner tegner seg, så får de komme opp og...

A: Så de blir prioritert på lista?

I: Ja...

Denne kvinnelige informanten forteller om en mengde tiltak for å sikre en jevn kjønnsrepresentasjon i organisasjonens virksomhet. De som innleder til diskusjon om et politisk tema er også synlige og tydelige til stede i forsamlingen. Det å ha kvinnelige innledere blir derfor viktig hvis kvinner skal prege organisasjonen i like stor grad som menn, og i følge denne informanten har møtearrangørene ofte et ønske om det. Hun mener selv at det er viktig at kvinner deltar i diskusjonene, og føler at ansvaret for dette ofte blir tatt av møtelederne.

4.4 Oppsummering

I dette kapitlet viser jeg hva informantene selv tenker om det feministiske prosjektet, hva det består i og hvordan de mener organisasjonen jobber med slike saker. De forskjellige holdningene informantene har til å tilhøre et feministisk parti kan oppsummeres slik: En er ganske begeistret, de fleste inntar en litt avventende holdning i forhold til hva dette med feminisme betyr for organisasjonen, men synes det er et fint tiltak. De som er mest tvilende til hele prosjektet er de som etterlyser mer feministisk aktivitet og politikk.

Mange etterlyser et eget feministisk utvalg som kan jobbe med å utvikle den feministiske politikken. Dette henger sammen med forståelsen av politikk som eksisterer i organisasjonen. Vanligvis vises prioriterte områder ved at det finnes en egen organisering som skal ta seg av arbeidet innenfor temaet. Det kunne også tenkes at det ikke var behov for en feministgruppe, hvis hensikten med å være en feministisk organisasjon skulle være at alle medlemmene deltok i arbeidet. Det som kommer fram i informantenes fortellinger og gjennom de situasjonene der feminisme var tema på møtene, viser likevel at de har en forestilling om at det er kvinnene som skal drive arbeidet. Dette kan henge sammen med at de ser den feministiske kampen som en interessekonflikt mellom kvinner og menn, og at kvinner demed må ha definisjonsretten på hva som skal være den aktuelle feministiske politikken.

Når kvinnepolitisk utvalg har så liten oppslutning at den ikke kan fungere, oppfattes dette av flere som at organisasjonen ikke tar nok ansvar for denne delen av politikken. Denne kritikken rammer både ledelsen og ”de andre” i organisasjonen, mens få ser ut til å mene at de selv kunne bidra annerledes. Medlemmer i fylkesstyret mener på sin side at de har tatt flere initiativ som medlemmene ikke har respondert på. Disse historiene forteller at det knytter seg en viss usikkerhet til hvem som skal stå ansvarlig for det feministiske arbeidet i praksis.

Den kvinnepolitiske praksisen som blit tatt mest alvorlig er kjønnskvoltering. Gjennom innarbeidede organisatoriske tradisjoner har kjønnskvoltering blitt et akseptert og forventet virkemiddel både i sammenstening av styrer, valglistor og for å sikre kvinner taletid i møtesammenhenger. Dette er flere av informantene godt fornøyde med og bidrar til at de er stolte av den feministiske profilen organisasjonen har.

5. Makt og maktstrategier

I dette kapittelet skal jeg prøve å komme til bunns i noen av de underliggende strukturene i organisasjonen. Jeg vil se på hvordan makten blir til og hvordan den kan brukes til å sette saker på dagsorden og å påvirke utfallet av saker det er konflikt om. Hvordan medlemmene skaffer seg makt og innflytelse handler også om hvilke midler som er tilgjengelige for kvinner i det politiske arbeidet, som enkeltkvinner og som gruppe.

5.1 Symbolsk kapital

Når du går inn i en organisasjon som et nytt medlem, slik jeg på sett og vis gjorde under mine feltobservasjoner, vet du at du trår inn på noen andres område. Selv om du har tatt et aktivt valg om å være med fordi du ønsker å omgås likesinnede og medlemskontingent er det eneste formelle kravet for å kunne tre inn i alle verv og funksjoner, er det ingen tvil om at noen er likere enn andre. Noen har vært med veldig lenge, og har deltatt i mange av de prosessene som har ført til hvordan organisasjonen fungerer i dag. Noen er veldig aktive og er godt kjent med hvor diskusjonene går og hvilke regler som gjelder. Noen har hatt mange verv og har en finger med i det meste. De er rett og slett husvarme, de føler tilhørighet og ansvar.

En av de mer misfornøyde informantene hadde følgende oppsummering av møtepraksisene:

(...)hvis man setter på seg de feministiske brillene og ser på et møte, enten det er lokallagsmøte eller om det er et fylkeslagsmøte eller representantskapsmøte, hvem er det som er på talerstolen? Hvem er det som sliter oss ut med unødige kommentarer og replikker og innlegg og forlengelser av forskjellige slag, det er ikke særlig mange damer, altså!

Den kvinnelige informanten har altså en klar opplevelse av hvem det er som benytter seg av de aksepterte mulighetene til å påvirke beslutningsprosessene og forsamlingens oppfatning av hva som skjer. De partiintegreerte (Heidar og Saglie, 2002) er i denne

fortellingen stort sett menn. Informanten opplever også at mye av det som foregår bare er misbruk av tid, at det *sliter ut* de andre som helst vil bli ferdige og gå hjem. Men *replikker og innlegg og forlengelser av forskjellige slag* kan også være et viktig organisasjonsspill som handler om å vise at de ”har noe med det” og ”kan noe om det”. Ved å vise at de tar ansvar for organisasjonens diskusjoner, foreslå endringer, engasjere seg i hva som blir sagt og gjort, signaliserer de partiintegreerte sin posisjon til andre. Utvekslingen av slike signaler handler om å styrke sin sosiale kapital innenfor organisasjonens felt, men for de som står på sidelinja kan denne aktiviteten også oppfattes som ekskluderende.

På tross av det bare var en liten overvekt av menn totalt sett på de elleve møtene jeg deltok på, fordelte taletida i politiske diskusjoner seg slik at 69 av 219 innlegg var av kvinner, mens 150 var av menn. Det vil si at færre enn en av tre innlegg ble holdt av kvinner. En typisk debatt som trakk andelen menn opp var om Irak-krigen og hvorvidt det var på sin plass å demonstrere mot den. I denne diskusjonen deltok en kvinne og ti menn. En typisk debatt som trakk andelen kvinner opp var i forhold til Stortingsvalglista der to kvinner var satt opp mot hverandre ganske høyt oppe på lista. I diskusjonen om hvem av disse som burde velges deltok elleve kvinner og åtte menn.

At menn dobbelt så ofte har noe de vil si i politiske diskusjoner som kvinner, henger i det minste sammen med to ting. Det ene er i hvilken grad det føles trygt og naturlig å si sin hjertens mening foran en stor forsamling. Vi vet fra andre sammenhenger (for eksempel Beauvoir, 2000 og Bourdieu, 2000) at kvinner generelt finner offentligheten vanskeligere enn menn, og det er en iboende disposisjon aktørene i denne sammenhengen har med seg ”utenfra”. Å delta i diskusjoner om smått og stort er en måte å skape seg symbolsk kapital i den aktuelle situasjonen på, og i videre sammenheng: Organisasjonen. Ved å delta bekrefter en for seg selv og andre at en er ”med”, at en tar ansvar for at de viktige argumentene kommer fram, at det i hvertfall ikke står på egen innsats om en vinner eller taper diskusjonen. Ved å ikke delta overlater en situasjonen til andre, og blir i gjennom sin passivitet en tilskuer til det som skjer, og følelsen av å trenge seg på hvis en skulle få lyst til å si noe likevel

forsterkes. Fremmedgjortheten er også kollektiv, slik at kategoriene menn og kvinner som befolker talerstolene bekrefter den enkeltes eierskap til situasjonen gjennom kjønnsstilhørigheten. Hvis få kvinner deltar fra før vil også færre kvinner kjenne seg kallet.

Den andre sammenhengen som gjør at kvinner deltar i mindre grad enn menn handler om hva som skal til for å bryte de sperrene både kvinner og menn kan kjenne for å reise seg opp og snakke mens alle hører: Det må føles viktig. Hvis en har *investert* i spillet på ett eller annet vis, gjerne gjennom tidligere deltakelse, sånn at noe *står på spill* i forhold til hva utfallet blir, blir saken viktig. Og når saken er viktig nok, kan den få forrang over situasjonen, slik at et sterkt forhold til saken kan kompensere for et svak partiintegrasjon. Ofte vil beherskelsen av saken og av situasjonen være gjensidig styrkende for hverandre, sånn at menn totalt sett kommer sterkere ut av denne dynamikken enn kvinner. Men de to kvinnene som sto mot hverandre på nominasjonsmøtet til Stortingsvalget utløste for eksempel mange kvinnelige talere på begge sider, og ble en av få debatter hvor kvinnene ”utkonkurrerte” menn antallsmessig. De hadde investert i spillet, og ville ta kampen for sin kandidat.

Hvordan slike investeringer foregår og særlig hva som er grunnlaget for dem skal jeg komme tilbake til senere i kapittelet. Først skal vi se litt på flere spill.

I: Ja, det er jo veldig sjelden at damer er oppe og for eksempel snakker til forretningsorden, og påpeker saksbehandlingsfeil, eller voteringsrekkefølge (...) og det er veldig få som blir bedt om å være ordstyrer, så man får veldig sjelden sjansen til å gjøre sånne ting, hvis man er utenom det faste korpset, eller ...

A: Javel, fordi hittil så har jeg sett en ganske stor rullering på det...

I: Ja, men det er de samme, du vil nok ikke se så veldig mange flere enn de du har sett til nå... Men, nei, det er veldig sjelden at damer påpeker sånne ting

A: Mm, men åssen er de taktiske vurderingene av det?

I: Fordi man da blir oppfatta som masete, og den som roter det til...

Diskusjoner om forretningsorden er et hyppig, men sjelden langvarig, innslag på mange møter. Disse diskusjonene handler ofte om hvilke *rammer* som skal gjelde i

den aktuelle situasjonen: Er dette et voteringspunkt eller er det ikke, hva er det egentlig som skal stemmes over, er det behov for taleliste eller er det en løsere diskusjon, og ikke minst, hva er det vi skal snakke om her, hva er det passende å ta opp nå? De som engasjerer seg i slike diskusjoner er opptatt av **prosessen**, enten at ting skal foregå på mest mulig riktig eller demokratisk vis, eller at det skal foregå på en måte som tjener en politisk agenda. Hvilke forslag som blir stilt opp mot hverandre kan for eksempel ha stor betydning for hvordan folk stemmer i en aktuell sak. Men det krever stort kjennskap til spillet å kaste seg inn i det. Faren for å framstå som inkompetent er ikke bare til stede for møteleder, som vi så i forrige kapittel, men også for den som framfører klagen, hvis alle synes det blir mer rot og tull.

I en av gruppene jeg var innom kom det opp en diskusjon om et utvalg som skulle settes ned. Mannen som var pådriver for dette ville gjerne ha en formell godkjenning fra møtet om å sette i gang. En kvinne mente at framlegget var alt for dårlig forberedt og at han måtte komme tilbake når det var klart hva dette utvalget skulle gjøre og hvem som skulle være med. En annen kvinne og en annen mann mente at gruppa var alt for liten til at det var noe poeng i å ha så mye formalisme rundt vedtak og prosjekter. Den første kvinnen svarte at det var like greit å legge seg til demokratiske vaner med en gang, det kunne jo komme flere som ville være med. Den mannlige møtelederen skar igjennom og bestemte at det var alt for mye stress med formaliteter, de fikk bare kjøre i gang. Hun som ville ha det formelle i orden himlet med øynene og sendte en lapp til en venninne.

Selv om hun tapte denne diskusjonen signaliserte hun til forsamlingen at hun fremdeles mente at hun hadde rett, og definerte de andre i situasjonen som dumme. Hun hadde prøvd å ta ansvar, men lyktes ikke, ga hun tydelig signal om. Det hører med til historien at de ledende personene i denne gruppa var ganske ferske i organisatorisk sammenheng, mens kvinnen som opponerte hadde mye erfaring fra andre organisasjoner. Den sosiale kapitalen en opparbeider seg i én organisasjon kan være overførbar til andre organisasjoner, det er de samme logikkene som gjelder og i utvidet forstand det samme feltet det er snakk om.

Noen ganger kan det være vanskelig å forstå helt hva som foregår i diskusjonene om hva som er den korrekte framgangsmåten, om det ligger noe taktisk eller bare formalistisk bak:

(...) i forhold til en uttalelse som de hadde fremma om arbeidsliv som fikk en sånn sterk, og kanskje litt uforståelig motstand, der ting blei gjort veldig vanskelig, men der tror jeg vi opplevde det som en slags politisk herskerteknikk, i den grad det er noe... Der det var en del av en litt mer sånn taktisk greie, da, at det var en uttalelse som en ikke ønska å vedta.

Den mannlige informanten mente det kunne være snakk om skjulte agendaer i denne situasjonen, men helt sikker var han ikke. For dem som ikke tilhører de partiintegreerte kan også mange av diskusjonene om forretningsorden framstå som unødvendige og utmattende: ”Det kan da umulig være så viktig, kan vi komme videre!”. For dem som er inne i spillet er slike ting derimot viktig, og spillet om spillet oppfattes som en viktig demokratisk funksjon:

(...) men jeg vil anta at det er relativt stor misnøye med måten prosesser blir gjennomført på i Oslo SV, de blir satt i gang for seint, en er bakpå i forhold til måten det skal gjennomføres på, en er lite konkret i forhold til hva som skal være gjenstand for prosesser, og de riktige prosessene blir ikke alltid tatt, og sånn... Et typisk møte vil ofte få en relativt, nokså tilfeldig agenda, i hvertfall tilsynelatende tilfeldig agenda, der en bruker veldig lang tid på det som av veldig mange blir oppfatta som uvesentlig, og viktige politiske diskusjoner som det er viktig å ta grundige diskusjoner på, blir da utsatt, eller rusa veldig sterkt, for eksempel. Ting som sikkert i ikke uvesentlig grad kan knyttes til bruk av herskerteknikker, vil en kunne identifisere i veldig mange av prosessene i Oslo SV... Jeg tror du vil finne... jeg tror at mye av den misnøyen bunner ut i en følelse av fremmedgjorthet, i forhold til ting som foregår.

Den mannlige informanten mener det er et utstrakt spill rundt flere av møtene, der mye av hensikten er å tåkelegge prosessene som skal føre fram til beslutninger om den praktiske politikken. Flere av de andre informantene trakk også fram at de syntes det var for mye spill og for lite politikk som skjedde på møtene. Disse historiene handler om aktivitet de mener andre involverer seg i, mens de selv gjerne vil ha mer åpne diskusjoner og politisk innhold. Det kan virke som at idealet for hvordan

politiske diskusjoner skal føres er at de skal være inkluderende og samlende, men at dette idealet overstyres av en vilje til makt blant de mest partiintegreerte. Konflikten mellom idealene og det som praktiseres blir dermed en moralsk brist som rammer ”de andre”, mens en selv bare deltar i det spillet som er lagt.

Det er ikke bare underveis i møtesituasjoner at diskusjoner om rammene kan oppleves forskjellig i forhold til hvor sterkt aktørene er integrerte i organisasjonen. Også i sammenhenger hvor det helt klart er på sin plass å diskutere hvordan møter skal legges opp og aktiviteten skal koordineres kan det bli for mye for noen:

Nei, jeg husker at jeg syntes det var veldig kjedelig å sitte i Fylkesstyret, det var derfor jeg slutta med det. Jeg syns at de brukte veldig mye tid på sånne organisatoriske diskusjoner, og det har de gjort etterpå også, og derfor har jeg sagt, når jeg har blitt spurt om jeg vil sitte i det Fylkesstyret, så har jeg svart nei, og det er fordi de bruker ufattelig... Ja, jeg synes det er kjedelig når de ikke diskuterer politikk, det er bare organisasjon og interne ting.

Den kvinnelige informanten er på ingen måte en nybegynner i organisasjonen, men finner spillet om politikken kjedelig og uinspirerende. Det spillet hun har investert i handler ikke om symbolsk kapital innenfor organisasjonen, men om å lage en best mulig politikk til praktisk bruk. Symbolsk kapital hviler på kunnskap og anerkjennelse, sier Bourdieu (1996:142). Den rådende kjønnsstruktur handler blant annet om at anerkjennelsen er ulikt fordelt på kjønnene, sånn at kvinner blir ikke sett for sin innsats på samme måte som menn gjør det. Derfor vokser ikke kvinners symbolske kapital nødvendigvis av å bli inkludert i slike sosiale spill, men kan tvert i mot forsterke en følelse av å stå på siden av spillet, å være en slags tilskuer. Det er kanskje flere kvinner som føler det slik:

I: (...) men det var et forsøk på å få tak i noen jenter som kunne være der i to år, som da følte forpliktelsen til å være med mer enn ett år, for hvis man er med mer enn ett år så kan det fort bli sånn at man har et år hvor man lærer litt og er med, og så har man på en måte mer mulighet i løpet av siste året til å ta litt mer tak, hvis man da er på en måte...

A: Ikke slutte når man nettop har begynt...

I: Å få tak i det, ikke sant, og det gjelder jo alle...

Den mannlige informanten mener kvinner gir seg for lett og at tilgangen til kunnskap og anerkjennelse også vil være åpen for kvinner, dersom de var litt mer utholdene. Denne historien handler om at det er likt for alle, men at kvinner kanskje trenger en ekstra dytt og andre strukturelle rammer for å virkelig bli inkludert.

Fylkesstyremøtene har en mer uformell ramme enn de andre offisielle beslutningsorganene, noe som understrekes ved at flere bruker banning som en naturlig del av vokabularet og at de ofte spiser mat og drikker kaffe. De hopper ut og inn av møteform: Rett som det er innføres det taleliste, som regel fordi noen begynner å tegne seg, og rett som det er engasjeres de i small-talk eller diskusjoner mellom bare to personer. Dette er en typisk form for mindre møter med ti-femten personer som sitter rundt et bord. Slike møter kan de også ha i lokallag og andre grupper og utvalg. Her er tonen mer løssluppen, noe som også kommer av at det er færre deltakere og dermed mindre farlig. Hovedanliggende til slike møter er å forberede og avslutte saker som skal i ilden andre steder, enten det er Fylkesstyret som planlegger årsmøtets agenda og oppsummerer hvordan diskusjonene gikk, lokallaget som forbereder framstøt i Bydelsutvalget, eller et politisk utvalg som skal lage aksjonsuke.

I motsetning til store møter der det er best for alle at de fleste deltar passivt, har slike møter en forventning om full deltakelse fra alle. Men en person som er svakt integrert i organisasjonen vil her være omgitt av folk med meget høy partiintegring, noe som fører til mer organisasjonsnerding og markering av sosial kapital enn noe annet organ:

I: På Fylkesstyremøtet en gang, så sa jeg, da satt vi og vurderte det siste representantskapet, altså hvordan det var og sånn, og flere tok ordet, ofte gjør menn det, også i SV, og de gjentar hverandre, altså de tar samme poeng om og om igjen, bare for å få snakke, og da sa jeg ”Unnskyld, jeg er ganske ny her, og jeg vet virkelig ikke, og det kan godt hende at det er et mål i seg sjøl at flest mulig skal si den samme tingen, for å på en måte kunne dokumentere det, nesten, at flere er enige, ikke sant, ”Sånn oppfatter vi siste representantskapsmøte.”, det kan godt hende at det er et poeng. Men er det et poeng? Bør jeg også ta ordet og si det at ”Jeg er enig med dere, sånn var det for meg også!?”” så jeg tar opp sånne ting, da.

A: Hva sa de da?

I: Nei, en mann svarte ganske klokt, han sa at av og til så kunne det være ålreit å gjøre det, og av og til så var det ikke nødvendig, og det er nok et forventet svar, da, og det var tydeligvis en av de gangene hvor det kunne være ålreit, da ikke sant. Men han kunne jo ikke sagt "Nei, vi bare sitter her og gjentar hverandre", ikke sant! Men jeg tror at det er alltid sånn, også i SV, at kvinner i møter, de er stort sett flinkere, synes jeg, de sier ikke ting bare for å få sagt det, de kommer alltid med noe nytt.

Denne kvinnelige informanten hadde en offensiv tilnærming til et rituale som kan virke både uforståelig og kjedelig for folk uten den samme tilhørigheten og interesse for å markere den. Hun gikk aktivt inn og tok eierskap til situasjonen ved å stille spørsmål ved praksisen, forteller hun. På et møte jeg selv var på foregikk utvekslingene av symbolsk kapital på denne måten: Møteleder redegjør for taleprosedyrene på Landsmøtet og forteller at hver delegat vil få ett minutt taletid på programdebatten. Med 24 delegater blir det 24 minutter tilsammen på Oslo-delegasjonen. Innlegg på ett minutt er "forbanna lite" hvis en skal få sagt noe, mener han. Tre menn lener seg karslig tilbake, legger armene i kors over brystet og smiler oppgitt og vitende mens de ser seg rundt. Med all deres debattpraksis er det åpenbart at ett minutts taletid er helt håpløst, forstår vi. Der fikk vi jammen meg ei nøtt! Møteleder smiler oppgitt, ser seg rundt. Foreslår så at Landsmøtedelegasjonen fordeler taletiden, sånn at noen får andres taletid og kan snakke i noen minutter, "for å få sagt noe".

Slike runder med taus kommunikasjon mellom fire menn på et møte kan tjene mange funksjoner. For det første skaper de en enighet om at den meget begrensede taletiden er et stort problem for organisasjonen: Noen må ofre seg og gi taletiden sin til andre. For det andre har de markert at de har svært mye på hjertet, sånn at disse "noen" ikke bør være dem. For det tredje har de markert at de er dugandes folk, de vet hva som står på spill og de er bekymret. En variant av denne typen kommunikasjon kan være slik: Tre grupper av menn sitter på et større møte og mumler sammen. De er misfornøyd med innleders synspunkter og mumler akkurat passe høyt, med tilhørende sint kroppsspråk, til at alle forstår at de er opprørte. Hvis noen får lyst til å støtte innleder og tror at dette er en farbar vei for organisasjonen må de regne med å få så

hatten passer, for her har de tenkt å ta ansvar. Slike uuttalte trusler sier også noe om hvem som synes de eier situasjonen.

En litt annen situasjon blir det når diskusjonene forsåvidt er åpne, men få engasjerer seg. På et møte med fem menn og to kvinner er det en lengre diskusjon uten talemåte: To menn begynner å diskutere om arbeidsplanen skal legges fram i det hele tatt, den ble jo vedtatt i fjor. Eller kanskje den bør legges fram i sin helhet, bare til orientering for årsmøtet. Den mannlige møtelederen skjærer igjennom og sier at planen bør stå i sin helhet, det som alt er gjort kommer jo fram i beretninga. Alle nikker og mumler enig. De går videre i møtet. De samme to mennene og møteleder diskuterer hvordan budsjettet skal behandles, må det legges fram eller ikke? En kvinne sier til slutt ”Men, ærlig talt, er det ikke en selvfølge at årsmøtet skal behandle budsjettet?” Mumling fra mennene. Møteleder avslutter punktet med å si at budsjettet skal legges fram.

I denne situasjonen var det ikke manglende organisatorisk innsikt som avholdt i det minste den ene kvinnen fra å delta i diskusjonen. Hun hadde en klar oppfatning av hva som var det riktige å gjøre i forhold til budsjettet, og møteleder ga henne også rett. Likevel lar hun de tre mennene holde på lenge og vel med diskusjon fram og tilbake, og bryter ikke inn før hun ikke klarer å sitte stille lenger. Hun gir mennene fortrinnsrett til å bli enige om noe fornuftig seg i mellom, til å markere symbolsk kapital og kompetanse. At kvinner som kunne tatt ansvar i en situasjon og deltatt i spillet om den symbolske kapitalen legger bånd på seg for å la mennene komme fram, bidrar til å opprettholde orden ved at mennenes rettigheter som mer betydningsfulle ikke blir krenket.

5.2 Organisering: Grupper og fløyer

Noe av det viktigste som foregår innenfor livet i organisasjonen er organisering i diverse grupper og fløyer. Det er formelle grupper, som lokallag og politiske utvalg, og det er en oppdeling i en høyre og venstreside som står mot hverandre. De formelle gruppene skal utfylle hverandre og bidra til organisasjonens samlede aktivitet, ved at

noen jobber lokalt og noen jobber regionalt, eller at noen er pådrivere for den saken og andre for en annen sak. Det er først og fremst fløyene på høyre og venstre side i organisasjonen som lager en konflikt der interesser står mot hverandre.

En informant forteller om linjene for konflikt og støtte som går gjennom organisasjonen: ”Nå har jo ikke jeg vært med så lenge, men, jeg føler at støtten går litt sånn etter bydel, og sånn, og så følger det litt Ja til EU/Nei til EU, og så... Ja, det følger andre ting, alliansebygginga, liksom, ikke kjønn”. Ved å delta i et nettverk eller en gruppe oppstår det en nærere kontakt mellom de som ofte treffer hverandre i mindre møter. En utvikler et fellesskap rundt de felles prosjektene gruppa driver med, og kanskje også utifra at en ikke synes Den store organisasjonen er oppmerksom nok i forhold til de tingene den lille gruppa sliter med.

Når det er spesielle saker det er konflikt om, eller det står om personvalg gjelder det å bygge allianser eller støtte seg på nettverk som finnes fra før. En informant forteller om en sak hun tapte:

Nei det gikk på hvor mye man greier å mobilisere på forhånd, tror jeg. For det virka som, da jeg så meg rundt, at de som var der hadde bestemt seg for hva de skulle stemme på forhånd. Den debatten hadde kanskje ikke noe å si i det hele tatt. Men vi hadde ikke organisert det så godt, eller jeg hadde ikke organisert så godt.

Hva utfallet av saker blir handler ikke bare om det er en god sak eller ikke, det er organisering av troppene som teller. Selv om de politiske utvalgene jobber forskjellig, er hensikten med dem både å jobbe aktivistisk mot politiske mål og å trekke organisasjonens politikk med seg gjennom eksisterende kanaler. To helt forskjellige måter å jobbe på ser vi gjennom denne litt skeive uttalelsen fra en informant:

Nei... For eksempel Byutviklingsgruppa, da, som jeg jo er litt med i (...) og... det har alltid vært sånn at fokuset der er veldig sånn konkret: ”Vi skal lage en kampanje, det betyr at vi må lage løpesedler, det betyr at vi må diskutere den politikken som skal på den løpeseddelen”, ikke sant, hvis vi skal lage et opplegg om et saksområde, så må vi lage et møte og invitere folk utenfra, og sånn; mens faglig gruppe, for å ta et annet eksempel, sitter en gang i måneden på Justisen, drikker øl og spiser pizza, ser hverandre dypt inn i øynene og snakker om de

store forskjellene i samfunnet og hvordan fagbevegelsens rolle skal være i forhold til SV på sikt, hvordan man skal bygge, skjønner du hva jeg mener?

De politiske utvalgene jobber fram uttalelser som de prøver å få igjennom i representantskapet, tar initiativ til aksjonsuker og åpne møter, og passer på at organisasjonens politikk er oppdatert og basert på kunnskap og gode politiske analyser. Gjennom deltakelse i en slik gruppe får en ikke bare et personlig eierskap til de politiske sakene og det politiske spillet, en blir også en person å regne med:

I: (...) som vi for eksempel hadde på Irak, der har vi en gruppe som, da ringte han og sa det ”Og så tar du et innlegg om det, og så kan jeg ta noe om det”...

A: Er det denne internasjonale gruppa?

I: Ja, de er veldig flinke, de fungerer veldig bra, jeg er jo og litt med der...(..) og da ringer han til de som står på lista hans... så ringer han til meg, og avtaler innlegg. Så hvis jeg har vært på talerstolen før, så har det vært på grunn av sånne ting, ikke i forhold til kvinnepolitikk, mer i forhold til Irak, eller sånne ting.

Tilhørighet til en gruppe betyr å være en del av et mindre kollektiv der en har solidaritet basert på et politikkområde. Å ha en base med tilhørighet, der folk er velvillig innstilt og kan hjelpe hverandre med innlegg og argumenter i debatter fører til et styrket eierskap til situasjoner utover gruppa også: ”Etnisk likestillingsgruppe, for eksempel, som har jobba masse og faktisk virkelig fått sakene sine igjennom på en veldig god måte, og det har vært sånn klassisk empowerment for de jentene, de tør å ta verv og de tør å si ting og de tør å reise seg opp og, de er engasjert og bruker masse tid på det og.” De enkelte deltakerne i en gruppe med høy aktivitet og store ambisjoner, særlig de som har investert mye tid og krefter, får en pondus som også gjør seg gjeldene i andre situasjoner. Når en gruppe har mange engasjerte aktivister, blir den også en maktbase som andre forholder seg til:

Og så kom han til meg, fullstendig rasende, og han visste ikke helt hvordan han skulle takle dette her [med at etniske minoriteter ble oversett], (...) og det er et tegn på at, synes jeg, på at han også forholder seg til at det er noe som heter Etnisk likestillingsgruppe, og han har sikkert gjort det i noen år også, men jeg er jo ganske ny, men i de årene jeg har vært her har det ikke vært særlig samarbeid. (...) og han var veldig redd for å lage konflikt, han ville ikke det, men samtidig så ville han da uttrykke sin misnøye. Og da, litt sånn frem og tilbake, og da sa

jeg ”Ja, jeg har en plan! Hva hvis vi lager noe sammen, altså skriver noe, og en av oss holder tale, hvor vi forteller til hele møtet hvor fornøyde vi er med partiets politikk, for det er vi jo stort sett, ikke sant, så stolte vi er over å tilhøre et slikt parti, og så rosebilder det hele, men så stikke, men på en slik måte at vi får sympati og ikke...” (...) Og så lagde jeg en tale, da, og så fikk ikke de andre se den ordentlig engang, men så sa de ”Åkei, vi gjør det!”.

For innvandrere, som ofte sliter med mye i sitt daglige liv og blant annet har språkproblemene som en barriere for politisk engasjement, gir eierskapet i Etnisk likestillingsgruppe et stort politisk *handlingsrom*. En undertrykt gruppes politiske handlingsrom dreier seg om å ha definisjonsrett til å identifisere en undertrykkings situasjon og å ha politiske midler til å gjøre noe med det. Maktmidler, rett og slett. Når andre forholder seg til gruppa som en autoritet har de definisjonsrett, de har skapt et rom der deres interesser blir anerkjent som viktige og der deres kamp blir sett som rettferdig. Dette henger nært sammen med å ha politiske midler, de ville ikke hatt denne definisjonsretten i like stor grad hvis de ikke framsto som en kraft og en ressurs. De politiske midlene består av organisasjon: Utvikling av politikk, utruste folk med argumenter, rekruttering av aktivister som kan gjøre en innsats for organisasjonen i valgkamper og enkeltsaker, diskutere taktikk og bygge opp lederfigurer. En av informantene forteller hvordan organisasjonen omfavner denne virksomheten:

I: Det som er den grunnleggende forskjellen er at spillerommet for et sånt kvinnenettverk er nok mye mindre enn for Etnisk likestillingsgruppe, altså, det er mange av oss som i utgangspunktet aksepterer det Etnisk likestillingsgruppe sier, rett og slett fordi det er Etnisk likestillingsgruppe som sier det, og med mindre, på en måte ryggmargsrefleksen slår ut for fulle mugger, så er det nok sånn at de har gjort vurderinger utfra ståsted som vi bør lytte til, på en måte. Sånn vil det i veldig stor grad være i forhold til Etnisk likestillingsgruppe, det er en ekstremt sterk bevissthet om, eh, tilnærming til etnisk minoritetspolitikk og ... helt andre måter å jobbe organisasjon på, helt andre måter å tilnærme seg diskusjoner på, og en linje på ydmykhet i forhold til det initiativet som kommer fra den kanten, som ikke er der i forhold til likestillingsspørsmål og feministiske problemstillinger, altså, du vil ikke få, altså, Etnisk likestillingsgruppe tillater seg veldig mye, og veldig mange av oss synes at det er positivt, først og fremst fordi at vi har noe i Oslo SV som nesten ingen andre i det politiske Norge har med Etnisk likestillingsgruppe. Men det bunner jo i, dypest sett, i en forståelse av at dette er noe som er utrolig viktig å ha, at dette her er en sånn kvalitet som

vi må være veldig romslige for å kunne ha. Og den samme forståelsen tror jeg ikke er der i forhold til feminisme og likestilling, eller, mer korrekt, jeg tror at veldig mange mener at det bør vi kunne få til uten at vi skal på en måte tillate dem som ønsker å engasjere seg i saksfeltet, eller uten at det skal være nødvendig å gi så store innrømmelser, som faktisk Etnisk likestillingsgruppe er gitt i mange sammenhenger. Jeg tror det er tilnærminga til det... (...) de har litt sånn fri bane, ikke sant.

A: Ja, jeg er veldig imponert, de er jo veldig tøffe i trynet.

I: Ja, og de får være det, og det er relativt sterke personligheter som lar dem være tøffe i trynet, på grunn av at en er opptatt av at dette skal være langt framme i Oslo SV, så det er noe helt særegent, opplever jeg.

I følge denne mannlige informant er det politiske handlingsrommet til Etnisk likestillingsgruppe et utslag av at Oslo SV, særlig representert ved *sterke personligheter*, har gitt dem det, i motsetning til hva som ville vært tilfelle om kvinnene begynte å oppføre seg sånn. Det er nok ikke uten betydning at gruppa har møtt på mindre motstand en de kanskje ellers ville gjort, alle outsiders trenger allierte blant etablissementet for å få legitimitet. Men han synes åpenbart at de oppfører seg litt upassende ved å ikke følge alle spilleregler og å ta mye plass.

Politiske fløyer er en organisert maktfaktor som egentlig ikke er anerkjent. Det handler mest om å jobbe litt i det skjulte for å trekke organisasjonen i den politiske retninger de ønsker. Mens representanter for de politiske utvalgene som regel presenterer seg med gruppetilhørighet og er åpne på at de fremfører et forslag på vegne av gruppa si, er fløykampene ikke umiddelbart tilgjengelige for det blotte øyet. Det vil si, kampene er tilgjengelige, men hva som ligger bak og hvem som deltar på hver side er ikke alltid godt å si. De som deltar aktivt sier sjelden ”Vi på venstresida må stemme sånn” og aldri ”Vi på høyresida må være for dette forslaget”, men kommuniserer til sine egne tropper ved hjelp av *politiske markører*.

På nominasjonsmøtet til Stortingsvalglista hadde valgkomiteen innstilt to kvinner mot hverandre på en høy plassering. Det var en kandidat fra høyresida og en fra venstresida som forsamlingen skulle stemme over. I debatten om hvem av disse som burde velges markerte talere fra venstresida seg for eksempel ved å starte innlegget

med appellen ”Kamerater!”, de snakket pent om kandidatens tilknytning til fagbevegelsen og hennes kamperfaring, og poengterte at de som ville ha aktivisme og ikke bare parlamentarisme måtte stemme på henne. Talere for kandidaten fra høyresida snakket pent om hennes personlighet, engasjement for forskjellige saker og praktisk politisk erfaring fra Bystyret. Disse kodeordene brukes for at forsamlingen skal kjenne lusa på gangen, politiske markører kan si mer enn tusen ord...

Tilhørighet til en av disse fløyene gir en identitet, en har et oppdrag om å sikre flertall i slike og slike saker, men tilhørigheten og eierskapet er også her svakere for dem som ikke deltar med like mye engasjement: ”Nei, det er dette uformelle nettverket av venstre som er den der... (...) det er en hard kjerne og så er det noen sånne nyttige idioter, sånn som meg, og jeg har satt pris på å være nyttig idiot, forsåvidt, så lenge jeg har tro på at det er nyttig.”. Denne kvinnelige informantene kjenner seg viktig som en del av troppene, men tar ikke aktivt del i det som skjer. Det å være en fotsoldat kan også fungere passiviserende, som for denne kvinnelige informantene fra høyresida:

Man møter opp på møter for å hindre at det blir et annet flertall enn du skulle ønske, men hvis det er grunnen til at du kommer på møter, men det har ikke noe å si, bortsett fra hva akkurat Oslo SV skal mene om den saken. For det er det å bli oppringt med ”Du burde komme på møtet for å hindre at det og det vedtaket blir gjort”, det er ikke så veldig motiverende politisk, egentlig. Men sånn er det jo, det er sikkert ikke bare i SV, det altså, men...

For aktivister i den indre kjernen gir fløykampene mange muligheter til å påvirke det som skal skje, til å handle taktisk og strategisk og til å bestemme hvordan andre skal forholde seg. Når du er på innsiden og daglig investerer i det politiske spillet utvikles den symbolske kapitalen og det personlige handlingsrommet blir større:

A: Er det andre kanaler du mener kvinnene har innflytelse gjennom?

I: Ja! Det er nettopp det! Jeg opplever at personer som sier veldig, altså, jeg veit ikke om du i dine øvrige samtaler fått en fordeling i høyre og venstre, men jeg veit iallefall at folk, altså damer på venstresida, som har hatt et veldig engasjert forhold til diskusjonene vi har hatt, som har vært veldig opptatt av at det venstresida har ment har vært det riktige, men som ikke har gjort seg gjeldene i debatten i så veldig stor grad, men som har vært aktive i forhold til prosessen og som, har vært med på samtaler, der det har vært e-postutveksling og sånn, det

har det. (...) Så opplevelsen når du sjøl er aktiv, er nok ikke så sterk, men samtidig så er det vanskelig å være helt uenig med deg og, mye av det som, mye av uttrykkene er det menn som står for, ja, mange av de formelle oppdragene og veldig mange av de åpne fightene, i og for seg, og av og til bærer det ikke form av fighter, det bærer form av man-to-man-talk, faktisk, i visse situasjoner, så det er vanskelig å være uenig med deg, sånn sett, men jeg føler et behov for å nyansere det likevel...

A: Ja, det er jo meninga, det. Jeg veit jo bare det jeg kan se og det dere forteller meg...

I: Ja, og det du har sett er jo selve, det er det som er poenget her, du har sett selve arenaene, men forberedelsene til det som skjer har du sansynligvis ikke fått med deg så mye av. Og det spillet, på høyresida vil du nok få litt av det samme, du har veldig aktive menn der og, men du har jo og for eksempel kvinner som er særdeles aktive bakspillere på høyresida (...) men så er det klart at det foregår en del uformell e-postutveksling, som det alltid vil gjøre, og der er det vel vanskelig, kanskje å si noe veldig klart om andelen kvinner og menn der, ja. (...)

A: Men...

I: Og så møtes en jo, da...

A: Ja, det er vel litt sånn taktikk møter, og der mener du at kvinnene spiller en vesentlig rolle?

I: (pause) Ja... åh, det er jo... Svaret er jo Ja, men... og, kanskje først og fremst er det som er et vesentlig poeng i forhold til taktikk møtene at der blir betydningene av å ha en hel... Altså, la oss si at du har tre eller fire personer som er drivende på hver side, for å snakke litt sånn i, for ikke å personliggjøre det, så vil jeg nok tro at selv om det kan være slik at på den ene sida så er de tre personene menn, så vil betydningen av å ha god kommunikasjon til de som ikke er en del av de tre personen være veldig sterkt framme.

Den mannlige informanten prøver å forklare meg at det finnes andre maktstrukturer i organisasjonen enn de som er offentlig tilgjengelige, og at kvinner kanskje spiller en større rolle i bakgrunnen enn på talerstoler. Historien forteller at kvinner er engasjerte og svært deltakende i høyre/venstre-konflikten, iallefall i den nest innerste sirkelen. Men det viktigste med denne historien er at den sier noe om de politiske midlene som er i bruk gjennom det uformelle nettverksarbeidet.

5.3 Tilhørighet og samhold

Mye av det som foregår i en organisasjon handler om å skape et fellesskap, en godfølelse som gir den nødvendige energien til engasjementet. De fleste organisasjonsritualene går ut på å markere at her er en sammen om en viktig politikk. De mange reglene for innlegg og framlegg og forretningsorden har naturligvis praktiske sider, men de bidrar også til å skape seriøse rammer rundt det som foregår slik at deltakerne **føler** seg godt ivaretatt. Men det er også mer konkret arbeid som rettes mot å binde sammen fløyer som står mot hverandre, eller andre grupper som kan tenkes å ha interessekonflikter: Kvinner og menn, unge og gamle, professorer og servitører. Derfor er det mye spøk og latter og hyggelige ord og gester underveis i møter og i situasjonene rundt. Særlig viktig er det med rosende omtale av organisasjonen og tillitsvalgte.

Sammenbindingsarbeidet handler om å skape et ”vi”: Vi i organisasjonen, vi i Fylkesstyret, vi på høyre/venstresida, vi i lokallaget og så videre. Det ligger sterke maktstrukturer i konstitusjonen av et fellesskap, både hvordan ”vi” kommer til og hva som skal til for å tilhøre fellesskapet, derfor er analyser av sammenbindingsarbeidet viktig for å forstå maktens irrganger. De pene ordene som skal beskrive organisasjonens fortrefelighet dukker først og fremst opp i planlagte situasjoner som på slutten av årsmøtet eller andre steder der det er satt av plass til slikt. Men også i debatter kan slikt brukes for å skape god stemning rundt et ellers skarpt politisk innlegg, for å ta brodden av det verste.

På nominasjonsmøtet til Stortingsvalget blir alle medlemmene invitert for å være med å bestemme hvem som skal fronte valgkampen og kanskje sitte på Stortinget på deres vegne. Dette er en demokratisk nødvendighet, det er slik valglistene skal lages. Det er også viktig for organisasjonen at de som har størst oppslutning blant medlemmene får en sentral rolle i valgkampen, siden velgerne også vil være tilbøyelige til å stemme på dem som har størst appell. Men det er også et viktig rituale for medlemmene. Årsaken

til at folk ønsker å være med i et politisk parti er nettopp muligheten til å påvirke folkevalgte organer, en ønsker å ha innflytelse.

Valgkomiteens leder er en kvinne med lang fartstid i organisasjonen. Hun blir presentert veldig entusiastisk av fylkesleder. Redegjørelsen for valgkomiteens innstilling starter med at hun er stolt og glad for å kunne presentere en slik flott liste til Stortingsvalget. Selv om det er noen dissenser, har komiteen lagt fram bare bra folk å stemme på! Komiteen har tatt hensyn til flere ting når de har satt sammen lista. Det første er hensyn til kjønn, at det skal være annenhver kvinne og mann gjennom hele lista. Det har de fått til. Så har det vært viktig med lojalitet til partiet, spredt aldersfordeling (de har også med en ungdomskandidat), etnisk representativitet, noen fagforeningsaktivister, sosial spredning og politisk bredde.

I denne situasjonen får de frammøtte flere forsikringer om at de er med på det gode laget. De har en hyggelig og entusiastisk fylkesleder, leder av valgkomiteen er åpenbart et ordentlig dugandes menneske og er i tillegg hyggelig og entusiastisk, og som om ikke det var nok, har de bare bra folk å stemme på. De får vite at det ligger noen konflikter der, det er tross alt noen dissenser, men det åpner på den annen side for litt spenning og engasjement. Politisk får de også forsikringer om at de er med i en organisasjon som er opptatt av lik kjønnsrepresentasjon, at de er inkluderende i forhold til innvandrere og ungdommer, at de er opptatt av klasseperspektiv og at de har politisk takhøyde ved å la flere syn være representert.

Årsmøtet er også en anledning til indre oppbyggelse, særlig under punktet som handler om beretning for forrige årsmøteperiode. Det er fylkesleder som innleder til beretningen. Han forteller svært glad og entusiastisk at de har hatt mye uenighet og det er viktig å ha, det skal være takhøyde og romslig debatt. De har også fått gjort veldig mye bra i perioden, noe som har bidratt til større oppslutning om organisasjonen og dens politikk. Under debatten som fulgte var det først og fremst

mange rosende ord om ledelsen og om medlemmene, om organisasjonens politikk og om samholdet og samarbeid. Disse innleggene utløste både jubel og massiv applaus.

Dette punktet varte ikke lenger enn tjue minutter, men det var nok halelujastemming for et helt år. Selv medlemmer med meget svakt eierskap må ha kjent seg stolte etter en slik runde. Uhemmet selvforherligelse hører høytidene til, det er ikke noe som pågår i den daglige virksomheten, men som en av informantene sa: ”Du får ikke folk til å stå på stand hvis de ikke føler at de gjør noe fornuftig og at de blir sett for det, såklart, folk trenger et klapp på skulderen.” Derfor er det en slags plikt om å ha det hyggelig sammen, og det blir ikke regnet for god stil å lage for mye ugreie eller være misfornøyd med tingenes tilstand.

Belastningen ved å framføre intern kritikk ble også tematisert av informanten fra Etnisk likestillingsgruppe, som vi så litt tidligere i kapittelet: ”(...)hvor vi forteller til hele møtet hvor fornøyde vi er med partiets politikk, for det er vi jo stort sett, ikke sant, så stolte vi er over å tilhøre et slikt parti, og så rosebilder det hele, men så stikke, men på en slik måte at vi får sympati”. Her gjelder det å trå varsomt, så en ikke blir mistenkt for å lage dårlig stemning.

Det skal herske samhold og ikke konflikt mellom medlemmene. Kritikk blir sett som et forstyrrende element og en trussel mot samholdet. Det er også sånn at kritikk mot organisasjonen rammer de som kjenner et sterkt personlig forhold til den. Når en har investert skrekkelig mye tid og engasjement, blir det et personlig prosjekt. Mange vil derfor føle seg personlig forulempet av kritikk og dårlig stemning. Det er delvis med god grunn, siden de som bestemmer mest også må kunne stilles til ansvar hvis ting ikke fungerer like godt for alle.

Jeg føler på mange måter at man er litt sånn fornøyd, altså, man tror at slagene er tatt og ting er greit, man bør være fornøyd... Og så blir det litt sånn takknemlighetsgreie og da, for veldig mange av de damene som er der, som fremdeles har masse verv og solid maktbase, er jo de voksne damene som kunne vært våre mødre, eller enda eldre enn det, som kjempa en rekke harde slag på

70-tallet... og det er litt sånn, når man sier ting, så blir man også møtt med: ”Jamen, det har vi prøvd, uffameg, det har vi gjort før”, og sånn, også skal man liksom være litt takknemlig for det de har gjort...

Den kvinnelige informanten føler at det ligger en forventning om at de yngre kvinnene ikke skal klage over hvordan organisasjonen fungerer for dem, siden dette kan oppfattes som en kritikk av de eldre kvinnene. På ett vis blir de eldre kvinnene representanter for de godt integrerte i organisasjonen, og de som deltar i utvekslingen av den symbolske kapitalen. Det er de yngre kvinnene som sliter mest med å ikke få anerkjennelse for sitt arbeid og engasjement, og informanten mener det kan by på ubehag å ta opp slike problemer, fordi en kan bli mistenkt for å ikke ha respekt for de eldre kvinnenenes tidligere innsats i kvinnekampen.

5.4 Konflikt: Det som blir viktig

Samtidig som det er en slags plikt om å opprettholde indre harmoni, er det rom for politisk uenighet i siviliserte former. Og det er ikke alltid at disse uenighetene kommer til uttrykk på fullt så siviliserte måter som en kunne ønske. Uenigheten mellom høyre- og venstresida tar ofte form av en svært bitter konflikt, med store personskader, som blant annet denne informanten kan fortelle om: ”Når du kommer oppi noen av disse konfliktene, at det kan bli ganske sånn tøft, da, at du må være ganske tøff, og for noen, og da mener jeg det er noen av disse gutta, eller menna, når jeg har holdt på så lenge synes at jeg noen ganger må være litt tøffere enn det jeg har lyst til å være.”. Mange gir uttrykk for at de synes denne konflikten er ganske strevsom, og på høyresida prøver de ofte å avskrive hele konflikten:

I: (...) det har vært litt sånn tilhardning av konflikter, som jeg synes, konflikter som jeg synes er ganske håpløse...

A: Hva går det på?

I: Nei, altså, du kan si... opplevelsen av å være mer eller mindre sosialistisk. Eh, altså...

A: En høyre-venstregreie...?

I: Men jeg opplever ikke helt at den er der likevel, eh, for jeg tenker på meg sjøl, som mange vil si er sånn høyre-fløy, sentrum-høyre, og det er jeg faktisk ikke, eh, men det er mer et forsøk på å være opptatt av sånn praktisk politikk... Nei, så jeg opplever at de... at de konfliktene er veldig konstruert, og det skremmer folk. (...) men det handler noe om form, og så er man på en måte definert, hvis man ønsker å formulere noe som andre utenfor partiet har mer forhold til, som har litt større appell, så blir man stempla som en slags høyreside fordi man ikke er tøff nok.

”De som ikke kaller seg høyresida”s forsøk på å avskrive konflikten kan forstås på to måter. Det ene er at det rent begrepsmessig åpenbart har en negativ klang. Når en tilhører venstresida i det politiske landskapet er det høyresida som er fienden. Å tilhøre venstresida betyr i denne sammenheng å være med på det gode laget. Derfor er ”høyresida” en ubehagelig merkelapp som det er kulturelt viktig å distansere seg fra, mens ”venstresida” kan kjenne en stolthet over å være ekstra gode. Kulturelt sett er det altså venstresida som har overtaket. Det andre har sammenheng med faktiske maktforhold, at de som er i en maktposisjon ikke er interessert i en maktkamp. Derfor vil ”de som ikke kaller seg høyresida” heller opptre som om alt er i sin skjønneste orden og at de som utfordrer makten driver med litt uforståelige rampestreker.

Selv om mange kan gi uttrykk for at de ønsker seg mindre interne konflikter, er det ingen tvil om at høyre/venstre-konflikten preger organisasjonen i svært stor grad:

(...) men sånne ting er blitt mye viktigere, og man har diskutert det aller mest, posisjoner, posisjoner, posisjoner! For å få makt rett og slett, i partiet, så det er nok det som har vært hovedannliggendet, for det opplever jeg jo foran valgkampen nå, men det har vært det som har vært kampen de siste 8 årene, hvor jeg har vært i Oslo, viktig å gå på årsmøtet og stemme, selv om du ikke er med så mye, mobiliserer mange flere enn de aktive, for jeg har ikke vært aktiv i alle år, men jeg har alltid blitt mobilisert til å være med på sånne avstemningsgreier.

Informanten forteller at det er mange som har engasjert seg og investert mye i spillet om hvordan organisasjonen skal være. Selv om mange ikke deltar i konflikten, er de som gjør det så grepet av spillet at det overskygger mye av det andre som skjer.

Gjennom disse sterke konfliktene gjør en også denne splittelsen til det viktigste.

Organisasjonens liv handler for mange om nettopp denne konflikten. Og de har skapt et handlingsrom som gjør at denne konflikten får andre regler enn andre uenigheter.

Det er også fordi det er menn som har investert i denne, de som har mest symbolsk kapital fra før og har størst evne til å få sitt syn igjennom.

5.5 Oppsummering: Maktstrategier

I dette kapittelet har maktstrategiene stått i fokus. Maktposisjonene i organisasjonen er naturligvis ikke likelig fordelt, noen har mer makt enn andre. Noen av maktposisjonene er åpne og lette å se fordi det er knyttet til verv og posisjoner som avgjøres ved valg. Leder har større innflytelse enn de andre, og de som sitter i styrer og utvalg har også mulighet til å legge mange premisser for aktivitetene og debattene. Men det er ikke alle som er valgbare til posisjoner, og noen har større innflytelse enn andre, selv blant styremedlemmer. Makt og innflytelse henger i første rekke sammen med uformelle maktforhold, som konstitueres gjennom den mer uformelle delen av virksomheten.

Personlig makt og innflytelse skapes gjennom akkumulasjon av symbolsk kapital. Den symbolske kapitalen skapes gjennom deltakelse i diskusjonene både i store møter og i mindre grupper. Deltakelsen fyller altså flere funksjoner enn at de forskjellige synspunktene og argumentene kommer fram. Gjennom deltakelse viser en at en behersker spillet, at en er med som en av de partiintegreerte. På samme måte er det å ikke delta aktivt bekræftende for posisjonen som tilskuer. Ved å stå på siden av diskusjonene bidrar en ikke i like stor grad til det som skjer, og en får heller ikke del i den anerkjennelsen som den symbolske kapitalen bygger på.

En måte å styrke sin egen symbolske kapital på er å delta i nettverk. Disse kan være både formelle og uformelle. Nettverkene jobber på sin side med å styrke sine posisjoner gjennom å gjøre seg synlige i organisasjonen og arbeidet for å få igjennom sine saker eller sine synspunkter. Å vise seg handlekraftig som gruppe handler ikke bare om symbolsk kapital, men hvilken nytte de kan gjøre for organisasjonen rent praktisk. Ved å vise at de stiller seg til disposisjon for partiet og at de tar ansvar for hvordan partiet skal framstå i innvandrersaker, gjør et utvalg som Etnisk

likestillingsgruppe seg viktige for partiet. Hva utfallet av saker blir kan ofte handle om hvilke uformelle nettverk som har vært best forberedt og best organisert.

Sammenbindingsarbeidet kan også være et hemmende påbud om hygge. Derfor må aktiviteten som dreier seg om konflikt hele tiden ballanseres opp mot påbudet om samhold. Konfliktene bidrar likevel til en viss temperatur i enkelte debatter. Særlig er de uformelle nettverkene i høyre- og venstregruppene vellykket i å skape oppmerksomhet rundt det som skjer, verve nye folk, og få sine ting igjennom både offentlig og i det skjulte. Anerkjennelsen av høyre/venstrefløyene som den største konflikten bidrar også til å gi fløyene et stort handlingsrom når det gjelder å finne organisatoriske midler og muligheter.

Hvordan er det så med kvinnenes maktstrategier, og handlingsrommet for kjønnsmaktkonflikter? Siden kjønn er en kollektiv betegnelse, har den også makt til å underlegge individer gruppens kjennetegn. Det som gjør kvinner til kvinner er mangelen på handlingskraft, i følge Beauvoir og Eduards. Siden kvinneligheten er et kollektivt kjennetegn, blir dermed deltakelsen noe som er fremmed for kvinner som gruppe, og det krever et ekstra sprang for å ta del i den offentlige politikken. At menn dobbelt så ofte som kvinner deltar i debatter gjennom å ha innlegg på møter, og at de utgjør kjernen i de uformelle nettverkene, fungerer styrkende for mennes symbolske kapital, både som individer og som gruppe. Så lenge det ikke eksisterer et kvinnepolitisk utvalg, får ikke kvinnene mulighet til å skape sin egen maktbase, og dermed til kollektivt å bryte kjønnskategoriene. Hvilke konsekvenser dette får for utviklingen av feminsitiske strategier skal jeg se nærmere på i neste kapittel.

6. Avmakt

I forrige kapittel så jeg på hvordan den uformelle makten konstitueres gjennom aktivitetene deltakerne i organisasjonen er engasjert i. Jeg viste at individers og gruppers symbolske kapital i organisasjonen henger nært sammen med hvor mye en investerer i deltakelse, og at den symbolske kapitalen har stor betydning for det politiske handlingsrommet. Grovt sett kan vi si at forrige kapittel var viet til mennene og deres maktstrategier. Dette kapitlet handler om kvinnene og hvordan de blir satt på sidelinja.

I dette kapitlet skal jeg se på avmakten, hvordan den formes, gjøres og kjennes. Jeg kommer til å ta tak i de samme maktstrategiene jeg identifiserte i forrige kapittel, og vise hvordan det som fungerer som maktstrategier for menn og ”kjønnsnøytrale” kampsaker, faktisk fungerer motsatt for kvinner og det feministiske arbeidet.

6.1 Kvinners tilgang på symbolsk kapital: Politikk som tilbud eller plikt

Den symbolske kapitalen i organisasjonen skapes, som vi har sett, gjennom aktiv deltakelse i de enkelte situasjonene og de større prosessene og kampene som pågår. Jeg ble faktisk litt sjokkert over hvor lite kvinne deltok i disse og hvor fremmedgjorte de virket i forhold til organisasjonen de bruker mye tid på. Men det var ikke bare jeg som hadde lagt merke til denne manglende deltakelsen, mange var opptatt av at særlig de unge kvinnene manglet i styre og stell. Jeg skal bruke første delen av dette kapitlet til å vise hvordan denne bekymringen faktisk kan bidra til å holde kvinnene på sidelinja i organisasjonen.

Det som oppleves som et problem for de som er godt forankret i organisasjonens organer er at det er vanskelig å få kvinner under førti år til å ta på seg verv, som denne informanten forteller: ”(...) men det er faktisk litt problematisk, å få tak i jenter som vil, og det har vi jobba litt med, men har man ingen, så har man ingen. Og det er litt

synd, fordi det er jo hovedsaklig, altså SV er i mange sammenhenger et kvinnelig parti, så, flertallet av medlemmene er jo det, så det er egentlig et litt sånn rart utslag...” Mye av den interne innsatsen på det feministiske området er kanalisert gjennom valgkomiteene, der oppdraget er å sikre kvinnelig representasjon. Når det viser seg at de unge kvinnene ikke *vil* bli valgt, oppleves dette delvis som mislykket:

(...) men samtidig så opplever jeg at vi stadig vekk har den tilnærmingen til veldig mye av det som har med kvinner sin deltakelse og mulighet for deltakelse i partiet, som er sånn ”Nå må vi bli bedre på dette her!”, og det er jo fordi vi har en forståelse av at vi ikke har gått langt nok i forhold til det, vi har ikke vært bevisste nok på det (...) Det gjelder for eksempel, jeg vet ikke om du fikk med deg det på årsmøtet, men det var noen damer som måtte være hjemme med unger, og som det ikke var tilrettelagt for, og kanskje har vi en stil i forhold til samtaleform som gjør at unge jenter ikke føler seg inkludert, og det tror jeg, at, den diskusjonen er på en måte ikke gjennomført i partiet...

I informantenes forsøk på å forstå hva denne manglende deltakelsen kan komme av, i en organisasjon som ønsker kvinner i alle aldre, som mener at de trenger dem og som har en feministisk innstilling, er det særlig to forklaringsmodeller som går igjen. Den ene handler om kvinners tilknytning til barn, og den andre om kvinners tilknytning til organisasjonen.

Og de suser jo ut etter 10 år, liksom, når de er i begynnelsen av 30-åra, så blir de borte. Fordi de får barn, fordi de blir slitne, fordi de får seg ordentlig jobb... Eh, jeg tror det er rett og slett livet som banker litt på, og gjør det vanskelig å drive med mer eller mindre heltidspolitikk, og at, samme hvor mange 17.maitaler man har så er det ingen struktur i SV som åpner opp for at man for eksempel kan ha med seg barn på møter, uten at det er styrete, eller ikke noe sånn organisert barnepass, eller noe, det hadde de jo før, i gamle dager, så sånn er det ikke, og det har ikke vært diskutert i særlig grad hvorfor det er sånn. Det har egentlig nettopp gått opp for meg at det er sånn, så jeg må tenke litt på det... Men det er jo litt pussig da, og nå er det jo et fylkesstyre som er helt tomt for jenter under 30, ingen. Hovedvelgergruppen vår som er jenter født mellom 1970 og 1985 er ikke representert i styret, og det er ganske ufeministisk, spør du meg. For er det noen som kjenner på kroppen hvordan det er å ha eggstokkene sine mot seg når du skal få jobb og streve med å få barnehageplass og alle sånne ting til å gå i orden, så er det vel jenter i den alderen der!

Forklaringen om at kvinners ansvar for barn skulle hindre deres politiske aktivitet tar utgangspunkt i at det skjer ting utenfor organisasjonen, som er knyttet til biologi og kjønnsroller, men som organisasjonen bare må akseptere og legge til rette for. Det er altså noe med kvinner som er annerledes enn menn: De har veldig mye privatliv.

(...) og det er jo en aktuell problemstilling, at vi må etterhvert begynne å etablere en sånn barnepassordning igjen, for hele den 30-års generasjonen har jo nå stor mage, så... og det synes jeg er et viktig kvinnetiltak, da, for hvis ikke så er det kara som kommer til å fortsette å ha verv, og så fader damene ut, så det tror jeg nok vi må tenke litt igjennom på nytt.

Denne annerledesheten er i SV-sammenheng noe positivt, de er jo for rettighetene til både kvinner og barn og unge. Derfor er det strukturene som må bli kvinne- og barnevennlige: ”De har jo fått unger, da, i stor grad (...) men det er jo interessant at vi, som Barnehagepartiet ikke klarer å innkorporere det med barnepass, som jo er en veldig enkel greie, egentlig, i organisasjonsstrukturen vår, sørge for at kvinner som har småbarnsansvar kan kombinere det med deltakelse i politisk aktivitet.”. Siden kvinner altså er annerledes enn menn ved at de får barn, blir definisjonen på en kvinnevennlig organisasjon å legge til rette for barn.

Når informantene i så stor grad ønsket å fortelle meg at en god løsning på ”kvinneproblemet” ville være å innføre barnepassordninger tolker jeg det som at det er disse diskusjonene som går i organisasjonen, at det er uttrykk for et slags felles syn. Historiene om at de unge SV-kvinnene er så bundet opp av familielivet at de ikke har overskudd til politisk aktivitet kunne også vært hentet fra en debatt i 1950-årene. Det er nærliggende å tro at SV-kvinner har en tendens til å få barn med SV-menn, og hvis disse kvinnene sitter med ansvaret alene, kunne et feministisk samlivskurs om arbeidsdeling i hjemmet kanskje være mer nyttig enn barnepass, men det er ikke en del av debatten.

Ved å fokusere på kvinners tilknytning til barn oppnår en ikke bare at SV-menn ikke blir stilt til ansvar på hjemmefronten, men en opprettholder en forståelse av kvinner som annerledes, og maktforholdene sklir unna. At barnepassordning skulle være et spesielt tiltak for kvinner signaliserer med all mulig tydelighet at en mener at barn

henger sammen med kvinner, og ikke menn. Ved å fortsette å lenke kvinner til barn opprettholdes kvinner ansvar for de nære ting, og menns naturlige plass i offentligheten. Selve diskusjonen om barnepassordning kan altså bidra til å svekke kvinners kollektive symbolske kapital i organisasjonen.

En av informantene nevnte at også menn får barn som en problematisering av at barnepassordning kanskje ikke var hele løsningen på ”kvinneproblemet”: ”(...) men det er påfallende at vi bruker opp unge kvinner hele tiden, da, og så sitter de ett år eller to år i Fylkesstyret, eller hvor ellers det er, og forsvinner igjen. Noe av det kan jo være at folk får barn og sånn, men disse unge mennene forsvinner jo ikke når de får barn, så det er ett eller annet med hvordan vi organiserer det, eller hvordan diskusjonene er...”. I dette utsagnet ligger det også en forståelse av at det er forhold innenfor organisasjonen som avgjør kvinners deltakelse. Dette perspektivet deles av flere informanter:

(...) for det er de konfliktene som skremmer veldig mange, mange av de tilbakemeldingene jeg får, for eksempel folk i laget mitt, de vi klarer å få skremt til å være med på rep-skapsmøtene, av de vi har på varalista, ”Ja, du kan ringe meg hvis du absolutt må”, det er jo nettopp det at de synes de møtene der er slitsomme og uinteressante, og når du har en sånn konflikklinje som går, og som du ikke skjønner, ”Nå er vi ikke her for å skape noe godt sammen”, ettersom den har hardna litt til, så har man mista jentene... der de unge jentene har detti av underveis.

Det den mannlige informanten forteller om her er hvordan de sterke konfliktene mellom høyre- og venstresida, som virker samlende for de som deltar aktivt i dem, fungerer motsatt for medlemmer med svak partiintegrasjon. En blir skremt av sterke konflikter som en ikke skjønner noe av eller behovet for. Siden hensikten med å delta i en politisk organisasjon er å ”skape noe sammen” er det ikke fristende å hive seg på hvis det som skjer oppfattes som destruktivt. Og så legger han til at det er i denne prosessen de unge kvinnene forsvinner ut av organisasjonen, fordi de ikke får et tilbud om aktivitet som svarer til forventningene. Flere av informantene var inne på hvordan organisasjonen kan legge bedre til rette for kvinner:

(...) vi er nødt til å være oppmerksom på kvinner, og politikk, oppmerksom på... på kvinner som gruppe, og den kvinneundertrykkinga som ligger der, for det gjør den jo... (...) men poenget er at alle sånne konflikter, eller ikke konflikter, men sånne..type problemer... I forhold til minoritetene, eller kvinner eller unge... det ligger jo utfordringer i det hver dag, å sørge for at det... Jeg opplever at det ligger en rotfesta og god kultur i partiet på at man skal ha kvinner, og at veldig, det opplever ihvertfall jeg, at veldig få ser forskjell på menn og kvinner, og vurderer dem ulikt, man vurderer folk som personer... Sånn at, sånn sett, så skulle alt ligge til rette for det, at det er naturlig at kvinnene preger partiet absolutt like mye som menn, men samtidig så... så er den debattkulturen vår tilpassa menn.

Igen ser vi at kvinner konstitueres som annerledes, denne gangen gjennom sitt relativt svakere eierskap til organisasjonen. De som har sterkt eierskap til organisasjonen kjennetegnes også ved at de kjenner en *plikt* til å holde på. Gjennom denne pliktfølelsen får de et styrket eierskap til de organisatoriske prosessene. Pliktfølelsen oppstår på sin side gjennom deltakelse, og kan handle om plikt i forhold til organisasjonens fremtid og enkelte saker. En holder ut og gjør sitt beste i både medgangs- og motgangstider. Ikke minst er denne pliktfølelsen noe en forventer av de ledende personene i organisasjonen. I tillegg til andre kvaliteter er det antakelsen om en persons pliktfølelse som avgjør om de vil bli foreslått til verv. Det er selve den weberske idealtypen på en politiker.

Når kvinner, og særlig de unge kvinnene, kollektivt blir forstått som forskjellig fra en slik inderlig politisk figur, ved at politisk aktivitet blir sett som et *tilbud* som må legges bedre til rette for dem, gjenskapes inntrykket av at politikken er mennenes arena. De som kjenner ansvar for organisasjonen har også en plikt om å legge til rette for at de som ikke har det samme eierskapet skal føle seg velkomne og at det skal føles meningsfullt for alle å delta. Når aktiviteter som plikt knyttes til menn og rollen som mottaker knyttes til kvinner, opprettholdes kjønnsmaktordningen gjennom de aller beste intensjoner. Ved at kvinner kollektivt knyttes til en posisjon med svakt eierskap, blir de også i all hemmelighet mistenkeliggjort i sitt forhold til organisasjonen. Det er fint å ha med kvinner i styret, men de forventes ikke å dra lasset like hardt som menn. Som innvandrerkvinnen i kapittel 4 sa: ”Som kvinne og som minoritet er det ikke

godt å vite om man blir valgt som representant for disse gruppene, eller for sine gode egenskaper!”.

6.2 Splittelse: Konflikter som kommer i veien

Konflikter er altså ikke noen mangelvare i organisasjonslivet. De interne konfliktenes bidrar til en viss spenning rundt ting som ellers ville vært kjedelig formaliteter, de bringer diskusjonene framover, de øker engasjementet og intensiteten i arbeidet. For dem som står sentralt i konfliktenes kan de også bidra til å øke den uformelle maktposisjonen, fordi andre setter sin lit til dem når slagene skal tas eller venter med å bestemme seg til lederne har hatt ordet. Men når konfliktenes intensiverer kan også omkostningene bli store:

(...) det er nok enighet om at det har vært harde tak i Oslo SV de siste åra, og det knytter seg selvfølgelig til en viss grad av fløykamp, og... eh.. det jeg liksom ikke har helt forklaring på er hvorfor de unge damene synes at det har vært værre enn andre alders og kjønnsgrupper...

A: At de er litt kampsydd?

I: Ja, eller, jeg har på en måte inntrykk av det... at det på en måte er sånn at, samtidig som en kanskje har tilhørt en side politisk, i den aldersgruppa, så har det på en måte, det har ikke vært plass til dem i den kampen...

Denne mannlige informantens uttrykker også en bekymring for at de hardeste konfliktenes går hardt inn på de unge kvinnene. Som jeg har vist kan dette henge sammen med at unge kvinner fra før har et svakere eierskap til organisasjonen enn de eldre kvinnene og de fleste mennene. Men det er ikke bare sånn at konfliktenes kan framstå som litt uforståelige for dem som ikke har en aktiv posisjon. Ved at høyre/venstre-konflikten har fått så stort fokus som den har, blir det mindre plass igjen til andre typer konflikter:

(...) vi er nesten, jeg holdt på å siprostituerte til å, til å være motstandere! Når vi tilhører venstrefløyen, så føler jeg at , sjøl om jeg av og til føler at ”Å, så bra, når det en kvinne som er oppe”, og snakker om noe annet enn kvinnepolitikk, for da klapper jeg ikke, uansett, hvis det er noe jeg er uenig i. Men sjøl om jeg synes

det er fint at hun tar mot til seg og snakker, for det er ikke så mange som gjør det, så klapper ikke jeg av solidaritet, for det blir rart, fordi jeg tilhører venstrefløyen, og det er det som er det viktigste skillet, som alle veit hvor de står i forhold til, jeg tror ikke det er noen som ikke er bevisste på hvem de er.

Sterke ord fra den kvinnelige informant, men jeg oppfatter uttrykket *prostituerte* som et forsøk på å beskrive noen mekanismer som er litt vanskelig tilgjengelige i et politisk aktivistmiljø. Det informantene beskriver oppfatter jeg er en følelse av manglende kontroll, det er ikke hun som har bestemt konfliktlinjene og hvem som skal være motstandere til enhver tid. Hun har et eierskap i forhold til kvinnepolitikk, der hun aktivt markerer enighet og uenighet gjennom hvem hun velger å klappe for. Når det kommer til andre politikkområder blir det mer komplisert. Det er den store motsigelsen mellom høyre- og venstresida som dominerer de fleste situasjonene, og her er det viktig å vise hvor en står. Men for kvinner som oppfatter at det også går konfliktlinjer på grunnlag av kjønn blir det umulig å markere solidaritet i forhold til begge disse sakene. Den samme informant utdyper dette litt senere i intervjuet:

Ja, det er jo en stor politisk kamp, egentlig, i SV, som er mellom høyre og venstre fløy, og da kan du si at, det går jo splittelser når det gjelder kvinnepolitikk... på tvers av de greiene der, jeg veit ikke helt åssen det er på høyresida, men det er mange på venstresida som er mot å kriminalisere horekundene, så mye vet jeg!

Debatten om kriminalisering av horekunder er en av de virkelig store kvinnepolitiske sakene på 2000-tallet, der de rene kvinnepolitiske organisasjonene som Kvinnegruppa Ottar, Kvinnefronten og Norsk kvinnesaksforening har engasjert seg for, mens alle de politiske partiene har tilhengere og motstandere av kriminalisering. Slik er det også i SV, og de to kvinnepolitiske debattene jeg fikk med meg under feltobservasjonene handlet om nettopp dette.

Som vi så i forrige kapittel er gjennomslag for en politisk sak avhengig av at en har politiske maktmidler. Noen må snakke sammen, utvikle argumentasjon, avtale innlegg og mobilisere stemmekveg. Så kan det hende en taper likevel, men en har investert i saken og kjenner et ansvar for utfallet, en har gjort sitt beste. Når tilhengere av kriminalisering av horekunder ikke klarer å snakke sammen fordi de tilhører hver sin

politiske fløy, er det naturlig å tro at dette ikke skjer i mindre betente saker heller. De politiske alliansene er dermed ganske låst i høyre/venstre-konflikten, og ansvaret for andre saker kommer i bakgrunnen. Siden det er mennene som er ledende i den altoverskyggende konflikten, og kvinnes pliktfølelse og lojalitet følger mennene, får kvinnene i praksis et meget begrenset handlingsrom:

Jeg tror at, jeg tror man blir lei av å drive med politikk hvis det blir for mye internt, hvis det skal bli for mye slåssing internt, hvis det skal bli både disse fraksjonene, og i tillegg menn og kvinner i mellom, så får du jo ikke gjort noe politisk. Og flere av de yngre damene, de rundt 30, som ikke gidder å holde på mer i SV, da, men som har vært aktive tidligere, de sier som oftest at det er fordi de ikke får drevet med politikk... at det blir for mye jobbing på interne ting.

Denne kvinnelige informanten fra høyrefløyen i organisasjonen oppfatter også at det er en potensiell konfliktlinje på grunnlag av kjønn, men at det ikke er ønskelig å lansere flere interne konflikter. *Å få gjort noe politisk* blir i denne sammenhengen det organisasjonen gjør som enhet gjennom politiske utspill og offentlige debatter. Den nære kvinnekampen, om politisk handlingsrom for kvinner og feministisk politikk, blir dermed avpolitisert som en uønsket konflikt. Denne informanten er ellers i intervjuet nokså klar på at det er en mannsdominans i organisasjonen som kan gjøre det litt ugreit for kvinner å nå fram med politiske saker eller bli sett for sitt engasjement. Men å kjempe for seg selv som et undertrykt kjønn regnes ikke som en politisk handling, men en slags egotripp som vil føre til flere konflikter.

6.3 Ensomhet: Slit, graviditet og glassvegger

Den manglende viljen til å politisere maktforholdene mellom menn og kvinner internt i organisasjonen og å forholde seg til kvinner som en interessegruppe fører til at konfliktnivået holdes nede. For flere kvinner kan det koste dyrt å holde på harmonien:

Ja, altså, det har vært såpass mye fokus blant mange av disse mainstream-damene, da, altså de som er rundt 30 år, som føler seg skvist ut av både Stortingslister og fylkestopp, og bydelsting, og det er stort sett jenter på min alder, ikke sant, født på 70-tallet, men problemet, da, med at man er mainstreamfeminist eller individfeminist er at man kan jo ikke da gå tilbake og

si at dette er strukturene, ikke sant, fordi at man har jo vært så klar på at ”Dette er individ”, og da blir det vondt å snu på hælen og skylle på strukturene, så jeg tror det er frustrasjon og litt sånn derre sjøl-... altså, at man skyller litt på seg sjøl og... Jeg er litt redd for det, at det er en del som tenker sånn ”Å, gud, nå ble jeg så gravid, nå ble jeg så sliten, det er nok meg”..

Den kvinnelige informantens henvisning til *mainstream-damene* handler om de unge kvinnene som har som feminsitisk strategi å innkorporere et kjønnsperspektiv i alle de politiske sakene organisasjonen jobber med, framfor å jobbe med kvinnepolitikk som et eget politisk felt. Tanken bak mainstreaming er at en skal få alle til å tenke litt på kjønnsperspektivet hele tiden, sånn at det blir en naturlig del av politikken. Denne strategien innebærer at en ikke tenker seg at det finnes noen interessemotsetning mellom kvinner og menn. De kjønns-skeivhetene som en prøver å bekjempe antas å komme av at folk følger tradisjonelle kjønnsroller av gammel vane. Med opplysning, de rette økonomiske rammene og at noen tar på seg pådriver-ansvaret vil disse strukturene kunne oppløses på sikt.

Mainstreaming forutsetter at kvinner og menn innehar den samme mengden ressurser, bare at kvinners ressurser er litt mer kvinnelige og at menns er litt mer mannlige, slik at ved å kvitte seg med tradisjonell tenkning vil alle stille likt. De strenge reglene de har i SV på kvotering sikrer lik representasjon, og deretter bør alle kunne delta på lik linje. En kvinnelig informant som var mer glad i mainstreaming enn informanten over her, understreker dette poenget:

I: (...) For da har jo annenhver valgte vært kvinne og mann, så da har man jo oppnådd det man skal sånn. Og så skal man fordele de mer... maktposisjonene etterpå, og da synes jeg det er en tendens til at det er disse mennene som...

A: Men hva skjer da? Kan du fortelle litt hvordan det foregår?

I: Nei, da er det viktig at det er en innvanderrepresentant, for eksempel, og så har det vært sånn at det er ofte menn, da. Og så er det, nei, egentlig har ikke jeg skjont helt hva som har skjedd...

De kvinnelige informantene er altså uenige om strategien for å få en mer feministisk organisasjon, men de er ganske enige om at noe skjer som gjør det vanskelig for kvinner å få de viktigste posisjonene. Og at grunnen til at flere unge kvinner

forsvinner er at det ofte kan være ganske tungt å hevde sin mening. Jeg fikk flere historier om unge kvinner som mistet interessen for å jobbe med politikk etter å ha oppsøkt maktposisjoner. En av informantene forteller her om spekulasjonene som gikk etter at en kvinne forsvant ut av organisasjonen:

Nei, altså, noens versjon går ut på at hun syntes det var ukult å være ung dame alene, og og synes at det begynte å bli en veldig hard belastning, at det var lite forståelse for den livsfasen man er i når man er rundt 30. Mens en annen versjon går på at grunnen til at hun følte seg alene, det var at hun mente litt andre ting om ulike politiske spørsmål enn det de andre gjorde. (...) Men at i det hele tatt, den typen spekulasjoner... så kan det jo bety at, det er ikke bare-bare å sette hale på grisen her liksom, det kan jo ha flere årsaker, og det har jo noe med trygghet og makt og kjønn å gjøre og kanskje, hvorvidt man tåler å være den eneste som mener noe... Hvor sterk er man egentlig? Det er veldig tøft å være helt, helt alene om et standpunkt, og hvis du da samtidig føler deg litt sånn yngst og litt sånn dame...

Denne kvinnelige informanten hadde stor innlevelse i hvordan det føles å være alene om et standpunkt og *litt sånn yngst og litt sånn dame*. Hun hadde åpenbart ikke snakket med kvinnen det gjaldt, men mente å kjenne seg igjen i hvordan hun måtte ha opplevd det. Sånn sett er dette sitatet mer en historie om informanten enn om den andre kvinnen. Men det er også en historie om at noen kvinner, selv om de kjenner en slags kvinnesolidaritet, har lite med hverandre å gjøre. En annen kvinnelig informant forteller om det samme:

Og det som er så trist, er at det sikkert er mange jenter som skygger banen her, for jeg kjenner ikke dem, og de kjenner ikke meg, hvis vi hadde... Tre hadde vært nok, to er ikke nok, men tre, da hadde vi vært en blokk...

Det er altså, iallefall fra noen av kvinnene, et ønske om sterkere samhold, en idé om at både en selv og andre kvinner kan trenge støtte fra likesinnede. Likevel forteller de om en avstand som er litt vanskelig å forstå når en er i samme organisasjon, i samme by. Tre av de kvinnelige informantene hadde for eksempel på hvert sitt tidspunkt, i løpet av ganske få år, vært med på å prøve å dra i gang kvinnepolitisk utvalg. De fortalte meg om hva de hadde vært med på og at det var vanskelig å få andre med. Ingen av dem nevnte de andre informantenes navn eller innsats under intervjuet. Og tydeligvis hadde ingen av dem heller respondert på de andres forsøk på å mobilisere

til utvalget. Det kan nesten virke som om de går inn for å oppfylle sin egen profeti: Vi er så få, og da er det så vanskelig.

Noe av grunnen til dette manglende samholdet, eller evnen til å se hverandre, henger sammen med den ganske innadvente lojaliteten til fløyer og andre grupperinger. Når en blir utsatt for ubehagelige ting, søker en støtte av sine nærmeste først:

(...) når du kommer oppi noen av disse konfliktene, at det kan bli ganske sånn tøft, da, at du må være ganske tøff, og for noen, og da mener jeg det er noen av disse gutta, eller menna, når jeg har holdt på så lenge synes at jeg noen ganger må være litt tøffere enn det jeg har lyst til å være... (...) Så det er en sånn som jeg oppfatter som en ekkel måte å være på. Og jeg synes jeg merker den måten å diskutere på, som jeg synes er veldig sånn ovenfra og ned, når jeg har diskutert det med andre gutter, så har ikke de oppfatta det sånn og de ”Nei, jeg synes ikke han er sånn”, og enten kan det være at de ikke merker det, at de bare er vant til at man snakker sånn sammen, eller så kan det være at de snakker annerledes til kvinner enn til menn. Det vet jeg ikke.

Når nettverket, de som er ens ”egne”, stort sett består av menn er det ikke lett å ha diskusjoner om hvorvidt en har blitt utsatt for hersketeknikker, eller bare er litt dum. Å være overlatt til menns solidaritet gir ikke støtte på erfaringer som handler om kvinneundertrykkende praksiser og utestengelse. Siden mennene ikke opplever dette på kroppen har de heller ikke så mye å bidra med, og er ofte villige til å forsvare andre menn. Likevel har kvinnene åpenbart sterkere draging mot de allerede eksisterende nettverkene, der menn er ledende, enn mot å opprette nye nettverk der for eksempel kvinnesolidaritet kunne vært en drivkraft.

Det flere av de kvinnelige informantene tematiserer er det jeg oppfatter som en slags ensomhet, de er alene om sine prosjekter, uten et nettverk som kan forsikre om at det de gjør er viktig og riktig. På grunn av kvinners kollektivt svakere eierskap til organisasjonen har kvinner i motsetning til menn noe å bevise når de trer inn i maktposisjoner. Menn har makt i kraft av sin mannlighet, kvinner får makt på tross av sin kvinnelighet. Ved å ikke ta høyde for at det ligger maktforskjeller innebakt i kjønnsforskjellene, oppfattes det heller ikke som noe behov med et nettverk for å støtte ellers vellykkede individer:

Så kanskje man har sett på jentesolidaritet som litt sånn gammaldags, at det ikke er nødvendig lenger, for nå ligger strukturene til rette, tror man, gjennom at det er sånn nedfesta i 50/50-tankegangen, og ”Her er vi så romslige, og vi kaller oss feminister, og hvis vi sier det mange nok ganger, så blir vi sikkert det”.

Ensomhe(1)tsfølelsen kan også bidra til at kvinnene blir mer slitne og motløse av motgangen de opplever, og som de tenker kanskje kan ha noe med kjønn å gjøre. Det er lettere å ta kamper, også på vegne av seg selv, når motstanden er politisert og tolkes som en interessekonflikt, enn når en ikke forstår helt hva som skjer. Denne mannlige informanten er på sitt vis inne på dette:

Og så kommer de kanskje til møter som er litt voldsomme i formen og tenker at ”Dette gidder ikke jeg!”. Jeg opplever at mange tenker at det skal ikke være behovet, og når det er behov for det, så blir det sånn: Blæh! Men hadde vi fått noen litt tydeligere damer, som kunne sagt at ”Dette er ikke ålreit”, så tror jeg det også hadde vært ålreit for de damene som er der. Men hovedsaklig så er det jenter med høy utdanning som har gjort det godt i yrkeslivet, og føler at det er ikke helt den rollen det er vanlig for dem å ta.

Informantens innlevelse i kvinnenes opplevelser handler om den overraskelsen de må føle over å oppdage at det fremdeles eksisterer en patriarkalsk kjønnsmaktordning i deres egen organisasjon. Hvorfor dette skulle være en overraskelse for feminister må bero på at de ikke anerkjenner at det finnes dypere maktstrukturer enn det en 50/50-regel kan løse opp i. Han forstår også godt at middelklassekvinner ikke kan ta belastningen med å påtale kjønnsmaktstrukturene. Vellykkede kvinner med høy utdanning passer tydeligvis ikke inn i konseptet som feministiske rivjern.

6.4 Motstanden: Sinte menn og ukvinnelig kamp

Den samme mannlige informanten utdyper litt senere i intervjuet hvorfor kvinnene ikke skal trenge å ta en slik belastning som å slåss for sine egne posisjoner som kjønn:

Jeg tror det er litt sånn ”Det er ikke noe for meg, hvis det er sånn det skal være”, det er svært få av SV-damene som trenger partiet til selvhevdelse, de er interessert fordi de er interessert i politikk, å få et bedre samfunn, men de har ikke noe behov for å slå seg på brystet og si ”I SV har jeg suksess!”, for det har

de på andre områder. Og det kan vi si er et problem, at i SV har vi stort sett folk som er vellykka, uavhengig av kjønn.

Informanten mente det var naturlig at kvinnene trakk seg tilbake når de møtte motstand, siden de er så ressurssterke og kan velge å drive med noe annet hvis det går dårlig med dem i SV. Men hva er *selvhevdelsen* denne informanten snakker om? Og hvorfor trenger ikke kvinnene det, når mennene hevder seg selv stadig vekk? Selvhevdelse og det å slå seg på brystet har utvilsomt en negativ klang, og høres ut som maskuline handlinger. Det er steinaldermannens primitive maktsymboler. Det er altså en fin ting med kvinnene at de ikke oppfører seg som menn, men er mer omgjengelige og siviliserte. Selv om det liksom er mennene han parodierer når han viser til dem som driver med selvhevdelse, vil denne karakteristikken også ramme kvinner som kunne tenkes å ville skaffe seg litt større albuerom.

Og det kan hefte ganske store personlige belastninger ved det å være en tydelig feministisk stemme. I følge informanten over her hadde det sikkert vært fint for flere hvis noen tok belastningen, men det ville bety at de oppførte seg på en litt ubehagelig måte, og de ville i hvertfall ikke framstå som vellykkede kvinner. Reaksjonene på slik ubehagelig adferd er kontante: ”Ingen gidder å høre ”Åh, nå må ikke de damene begynne å mase igjen!”, og så: ”Sukk!”. Men du skal sitte og smile til de menna, og være veldig vennlig når de sier noe, for det er politisk korrekt.”, oppsummerer en av de kvinnelige informantene som har lært hva som er gangbart. Høflig og korrekt opptreden er å la mennene snakke mest og ikke ta opp temaer som kan forstyrre den gode stemningen, er hennes erfaring.

En står altså i fare for å framstå som litt vrang og ubehagelig ved å påpeke interne kjønnsmaktmaktforhold eller mase om feminisme når noen mener det ikke passer. Men vrang og ubehagelig kan noen og enhver være i mange sammenhenger uten at det går ut over nattesøvnen, det er en del av det å delta i politikken. Det er en spesiell type vranghet som er farlig og som lett blir knyttet til utøverens personlighet. Mye av hyggen i situasjoner der kvinner og menn er sammen hviler på at kvinnene anerkjenner mennenes forrang. Det å opptre som kvinnelig innebærer å opptre på en

måte som støtter kjønnsmaktordningen, siden det er kjønnsmaktordningen som definerer hva som er kvinnelig. Derfor kan uvennlighet mot mennenes lange taler og ubehagelige feministiske innspill føre til en mistanke om at vedkommende kvinne ikke er tilstrekkelig kvinnelig. Og det er skrekkelig ubehagelig:

Men så er det også det, som jeg har oppfatta som litt sånn generasjonsskiller i SV, du har en sånn mellomgenerasjon som er... veldig mange som er rundt tretti til førti, da, som er litt sånn, de synes feminisme er litt ekkelt, litt voldsomt, de kan gjerne si at de er feminister, men ikke så høyt, ikke så mye, ikke upopulære ting som er dumt å si på fest.

Bevisstheten rundt hva det koster for kvinner å opptre som feminister er tydeligvis høy hos mange. Frykten for å oppfattes som for lite imøtekommende for mennene, og dermed lite kvinnelig, gjør det ubehagelig å assosieres med sinte feminister. Det som er om å gjøre er å være akkurat passe feminist, sånn at en ikke ødelegger heteronormativiteten og dermed får et dårlig rykte:

Ja, det er jo også hvordan man omtaler andre jenter og, så, jeg opplever jo at de omtaler jenter: "Ja, de er så tøffe", sånne med blondeuringninger, (...) og kvinner som objekter, de kan de liksom høre på og ha respekt for, mens andre kvinner har de ingen respekt for, og den derre bakvaskelsen av Kvinnegruppa Ottar, det orker jeg ikke å høre!

Snille feminister som viser seg seksuelt tilgjengelige, ikke sier ting som er dumt å si på fest, men kanskje er forbanna på politiet som ikke tar voldtektssaker alvorlig, er tøffe på den rette måten. De forholder seg til rammene for kvinnelighet og utfordrer ikke mannsmakten i egen organisasjon, og får dermed mennenes anerkjennelse. Den kommer godt med når de må høre på hvordan menn omtaler feminister som ikke holder seg innenfor rammene. Omtaler av kvinner som godkjent og ikke godkjent blir dermed en viktig del av hersketeknikkene. Ved å si pene ting til kvinner som holder seg innenfor rammene, gir det også en smakebit på hvordan det vil kjennes å trå utenfor:

I: (...) fordi jeg har fått høre, og det er fra menn, at jeg ikke er en sånn masete dame, fordi jeg smiler og har humor og sånn, mens kanskje den og den, som har en skjærende stemme eller som ikke pleier å smile, er en sånn sint dame.

A: Ja, så det har du fått komplimenter på!

I: Ja, for det er ment som kompliment, da, men det kan ikke være noe ålreit å være en av dem som blir sett på som sånn masete, heller.

Stigmatiseringen av kvinner som bryter med kvinneligheten fører dermed til en indre motstand mot å utføre feministiske handlinger. Bildet av den ukvinnelige, maktsyke og utaktiske feministen er ubehagelig å identifisere seg med, og enda mer ubehagelig å bli identifisert med. En av de kvinnelige informantene forteller om hvordan hun opplevde å stå fram som radikal feminist:

Og det er jo en modningsprosess, og det handler jo om å ta ganske kjipe standpunkter og stå for dem, i fylla og edru, og på fest og på møter. Og det er ikke noe lett, særlig fordi man blir forvirra når da folk som man oppfatter som en slags alliansepartner, som har like politiske analyser i åtte av ti saker, og plutselig så går rullegardinene ned når det kommer til visse spørsmål, så kan man bli forvirra, og tenke ”Guri, tar jeg feil? Dette kloke mennesket, vi var jo helt enige om ditt og datt”, og sånn.

Når belastningen blir stor både politisk og sosialt, krever det sin kvinne å holde på den feminisitiske identiteten. Og det er like gjerne kvinner som står for stigmatiseringen av feminister, for eksempel gjennom å markere avstand til kvinner som står i fare for å bli ubehagelig ukvinnelige. *Da går rullegardinene ned*, for da handler det om å verne om sin egen kvinnelighet. Noe lignende forteller denne kvinnelige informanten om:

Og det er nesten litt sånn følelse av at det er veldig få kvinner, sjøl om man syter og klager litt, så er det veldig få kvinner som tør å gå ut og si feministiske ting, der er de ikke så tøffe, altså, de kan syte og klage, men de går ikke ut offentlig og sier ”Jeg mener dette, selvfølgelig!”. De er ikke offensive. Gjemmer seg vekk, sjøl om de kanskje mener det samme som meg.

Å *syte og klage* handler om å være irritert over ”gubbeveldet” på møter, og kanskje vise frustrasjon over dårlige feministiske vedtak når en er i små og trygge fora, der ikke så mange kan høre. Denne klagingen er en form for sammenbinding som forsikrer de involverte om at de er feminister og at de har litt å klage på i denne mannsdominerte verden. En blir derimot ikke populær av å gå rundt og si slike ting høyt, fordi det skaper dårlig stemning og en potensiell konfliktsituasjon. Den som tar

syting og klaging ut av den private sfære og over i politisk argumentasjon blir dermed en konfliktskaper. Men det er ikke bare den indre motstanden knyttet til identitet og selvpresentasjon som gjør det vanskelig å opptre som feminist i full offentlighet. Det er også sånn at den som utfordrer makten, pådrar seg maktens vrede:

Nei, jeg tror at man i SV har veldig sånn at vi er, så lenge vi er et feministisk parti og vi har de tradisjonene, så er det meste egentlig bra hos oss, når det gjelder sånt. For jeg ble, jeg poengterte at vi hadde, det var i fjor sommer, tror jeg, at vi burde rette opp det med at alle som var politisk ansatte, nesten alle var menn, og de organisatorisk ansatte var kvinner. Og da ble... da ble de ganske sure, spesielt en mann syntes det var... For vi var så flinke på alt mulig annet, og det var liksom tilfeldig at det hadde blitt sånn, og for noen år siden var det mange flere kvinner som var ansatt, og så videre.

Det å være en feministisk organisasjon blir i denne sammenhengen brukt som et argument for at kvinnene må slutte å klage. Enten en mann sier han er feminist eller ikke, blir ikke påpekninger av patriarkalske kjønnsmaktforhold godt mottatt. De som har makt blir sure når noen forsøker å ta den fra dem, også i en feministisk organisasjon. Derfor mangler det heller ikke på de tradisjonelle hersketeknikkene, som SV-leder Berit Ås identifiserte i 1975 og som de fleste i organisasjonen har blitt flasket opp med å avkle og å være forsiktige med. Påføring av skyld og skam for å ikke være fornøyd med den feministiske praksisen er en ny variant av gamle skikker. Latterliggjøring av kvinner som konfronterer menn med at de har opplevd utestengelse er derimot helt etter oppskriften:

(...) disse to damene som gikk ut av Fylkesstyret, som sa de nesten følte seg litt sånn mobba ut. (...) For begge de to har sagt at det har kommet noen sånne kommentarer ”Er dette noen sånne kvinnegreier”, sånn type kommentarer på møter, som jeg har vært litt overraska over, at det kan skje. (...) Hun hadde tatt det opp, at de ikke følte seg, at de nærmest følte seg litt sånn mobba ut, og da var det en eller annen som hadde sagt at ”Er dette her noe sånne føle-, kvinnegreier?” og da... Hun var så frustrert over at hun hadde tatt opp noe såpass alvorlig, og så fikk det som svar, og dermed så ble det jo ikke tatt alvorlig i det hele tatt. At det ikke ble sett på som et felles problem, men sånn kvinne-føle-greier.

Så lenge ingen tar opp noe problematisk kan det herske en slags feministisk idyll, og det gjør at kvinnene blir litt sjokkert når de møter en slik motstand. Samtidig bør de

heller ikke mistenkes for å være fullt så naive. Jeg fikk flere slike historier under både intervjuer og feltobservasjoner, så informantens overraskelse er nok mer et uttrykk for at hun misliker slike hersketeknikker enn at hun ikke har hørt om det før. Siden det å være kvinne er en kollektiv posisjon i kjønnsmaktordningen, fungerer slike hersketeknikker ut over den gitte situasjonen og de aktuelle kvinnene. Når en opplever eller hører om andre kvinner som blir ”satt på plass”, er det lett å avlede en teori om hva som kan frambringe slike reaksjoner mot en selv. Den kollektive kvinneligheten gir også et virkemiddel for maskulin aggresjon:

(...) Og sånn... sjikanering, nesten, og hvor man snakker generelt, men det går og ut over meg, fordi jeg er kvinne, de tramper så klart over... ”Du blir aldri kvitt porno, skal du liksom drive med internett, alle gutter sitter og runker til det”, jeg vil ikke høre sånne ting! Jeg har ikke mage til å sitte og høre på sånne ting. Men det har jeg blitt utsatt veldig mye for, at de slenger ut av seg det ene og det andre.. Det er en type sjikane, hvor de ikke sjikanerer meg, men kvinner generelt. Det opplever jeg veldig mye, og blir veldig sånn sliten, for jeg blir så argumentasjonsløs i det (...) men du har ikke så veldig mye å si, for det faller på sin egen urimelighet, nesten, for de trækker over enhver grense (...).

Denne kvinnelige informanten har opplevd at maskulin aggresjon ikke bare kan utløses av konfronteringer i forhold til en konkret kjønnsmaktsituasjon, men at også generelle angrep på kjønnsmaktordningen provoserer. Mannlighet er også en kollektiv posisjon i kjønnsmaktordningen, og kan for eksempel gi seg utslag i at menn som kanskje ikke bruker porno selv blir mektig provosert over feminister som vil den til livs. Det å true menns privilegier til å misbruke kvinner blir oppfattet som en trussel mot den enkelte manns status. Den kollektive tilhørigheten gjør at en diskusjon om noen andre menns rett til å misbruke noen andre kvinner ikke blir en teoretisk diskusjon, men at den oppleves som en nær og personlig maktkamp.

6.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg vist hvordan kvinners begrensede handlingsrom fører til en strategi for avmakt. Hypotesene om at kvinner blir skremt fra politisk aktivitet på grunn av de store motsigelsene i organisasjonen bidrar til å opprettholde

kjønnsmaktordningen, ved at kvinner defineres som en kategori det skal legges til rette for og ikke noen som er med å drar lasset. Siden de partiintegreerte kjennetegnes ved at de kjenner en pliktfølelse for organisasjonsarbeidet, vil forklaringen om kvinner som mottakere av et organisasjonstilbud bryte ned kvinners kollektive symbolske kapital.

Historiene fra de kvinnelige informantene, enten de handler om dem selv eller om andre kvinner, forteller om en slags ensomhet og fremmedgjorthet, og de kvinnelige informantene forteller om en følelse av avmakt. Det virker som om mangelen på interessefelleskap gjør at kvinnene blir ensomme i sin streben mot makt og innflytelse, og lette ofre for herskertechnikker. Flere av de kvinnelige informantene sier de ønsker et sterkere kvinnefelleskap, likevel er det lite som tyder på at de gjør mye for å opprette det i praksis. At kvinner i praksis ikke ønsker å engasjere seg i å bygge opp en kvinnepolitisk gruppe eller et mer uformelt nettverk kan henge sammen med at de ikke ønsker å ofre felleskapet med menn. Kvinnene håper istedet at mennene skal hjelpe dem i det feministiske prosjektet, selv om deres erfaring tilsier at det ikke skjer. Likevel har kvinnene åpenbart sterkere draging mot de allerede eksisterende nettverkene, der menn er ledende, enn mot å opprette nye nettverk der for eksempel kvinnesolidaritet kunne vært en drivkraft.

Kvinnelighetens omsorgsmessige tilgjengelighet dreier seg om at kvinnene skal solidariserer seg med menn og ta hensyn til deres følelser. Dette henger nært sammen med heteronormativitetens påbud om at kvinner skal samarbeide med menn også om feminisme selv om det innebærer en interessemotsetning. Heteronormativiteten er ikke bare en ytre norm, den handler også om de idealene aktørene har for hvem de ønsker å være. Kvinnene vil derfor heller være på lag med mennene enn å bryte plikten om hygge og samhold. Ved å vegre seg for å ta belastningen med å overskride kjønnskategoriene fratar kvinnene seg selv muligheten til å oppsøke kvinnefelleskap for å utvikle politiske maktmidler. Kvinnene prøver heller å være feminister på en måte som ikke vil oppfattes støtende av menn, det vil si ved å velge menn som samarbeidspartnere framfor kvinner.

7. Avslutning

Denne oppgaven handler om hvordan feminisme som politisk retning kan få gjennomslag i et politisk parti. Gjennom feltobservasjoner og kvalitative intervjuer har jeg studert medlemsaktiviteten i Oslo SV for å finne ut hvordan de jobber for å oppfylle det å skulle være et feministisk parti. Dette har jeg gjort ved å se på to forhold: Hvordan de jobber for at selve organisasjonen skal være feministisk, samt hvordan feministisk politikk blir til og får gjennomslag i den daglige politikken.

Feminismen har sitt utgangspunkt i at en mener det eksisterer en urettferdighet når det gjelder fordeling av ressurser og makt som er basert på kjønn. Både moderne og postmoderne feminisme bygger på ideen om at kjønnskategoriene er sosialt konstruert og at kvinners underordnede posisjon i samfunnet kan tilskrives at kjønnene konstrueres som forskjellig fra hverandre og dessuten er plassert i en rangordning. Den sosiale konstruksjonen av kjønnskategoriene starter gjennom oppdragelsen, der nye mennesker læres opp til at kjønn er en viktig forskjell og til å få en kjønnsidentitet, men sosiale praksiser i alle deler av samfunnet er med på å bekrefte eller bryte med disse innlærte kjønnskategoriene.

For å oppsummere denne oppgaven vender jeg tilbake til problemstillingene som ble definert i innledningskapittelet. De handlet for det første om hvordan aktivistene går fram for at organisasjonen skal være feministisk, og for det andre hvordan de går fram for å skape en feministisk politikk i det daglige arbeidet.

7.1 Hvordan går aktivistene fram for å realisere en feministisk organisasjon?

Det ene spørsmålet i problemstillingen handlet om hvilke strategier som finnes for å utjevne eller bekjempe kjønnsmaktordningen internt i organisasjonen. I kapittel fire fortalte flere av informantene om hvordan kjønnskvoltering var et aktivt verktøy som ble brukt for å få kvinner inn i styrer og på valglistene. Alle syntes dette var en god

tradisjon og flere uttrykte stolthet over at de ikke bare nøyer seg med tretti eller førti prosent kvinner, men at målsettingen alltid er at halparten av de valgte skal være kvinner. At radikal kjønnskvoltering er viktig for organisasjonens identitet og selvbilde fikk jeg også inntrykk av gjennom de to store møtene jeg deltok på. Både på nominasjonsmøtet til stortingsvalget og på årsmøtet som skulle velge nytt fylkesstyre trakk valgkomiteens ledere fram at de hadde jobbet spesielt med å få til en femti prosents kjønnsballanse. Heidar og Saglie (2002) mener at kjønnskvolteringen som de fleste partier har benyttet seg av siden 1980-tallet har bidratt sterkt til å integrere kvinnene i politikken og at kvinnelig representasjon nå har blitt en selvfølge.

Den postmoderne feministiske tradisjonen ville hevde at et middel som kjønnskvoltering bidrar til at kvinner fortsatt konstrueres som en gruppe med like erfaringer og interesser, og at kvotering dermed opprettholder de kjønnskategoriene en sier en vil bekjempe. I dette perspektivet ville det kanskje vært mer relevant å la kvinnene i organisasjonen representere de andre kategoriene som ble presentert som viktige å få ballanse i blant tillitsvalgte: Alder, etnisk tilhørighet, geografisk tilhørighet og sosial bakgrunn. At kjønnskvoltering står så sterkt i Oslo SVs selvforståelse ved at det særlig er dette de trekker fram når de skal snakke om de feministiske strategiene, viser at de definerer seg bort fra postmodernismen og forholder seg til at kjønn er en kategori som gir opphav til interessekonflikter. Det er ikke sikkert at dette fokuset på kjønnskvoltering betyr at SV har tatt et politisk valg mellom moderne og postmoderne feminisme. Kjønnskvoltering er også et virkemiddel som bygger på rettferdighetsprinsipper som mange kan godta og som er lette å institusjonalisere i et partiapparat, for eksempel fordi det kan vedtektsfestes som de har gjort i SV.

På den annen side ser det ut til at kvinnene som aktivister er bevisste på å legge vekt på ulikheter og det som skiller dem. Men i stedet for at det blir sett som en styrke i postmodernistisk forstand og noe som kan bidra til å oppheve kjønnskategoriene, oppleves forskjellene som uoverstigelige hindre for samarbeid. Både ulik alder, tilhørighet til høyre- eller venstrefløyen og motstridene feministiske perspektiver er

viktige forklaringer i historiene til de kvinnelige informantene om hvorfor det er vanskelig å jobbe med et kvinnepolitisk utvalg eller opprette forskjellige kvinnenettverk. Den tradisjonelle måten å jobbe med kvinnepolitikk innenfor partiene er gjennom kvinneutvalg eller egne kvinneorganisasjoner på siden av partisystemet, sier Heidar og Saglie. De viser til at denne formen for kvinneorganisering i stor grad har blitt avløst av mer uformelle, eller i de minste løsere organiserte kvinnenettverk. Disse organisasjonsformene kan sees som uttrykk for henholdsvis moderne eller postmoderne feministiske strategier, der kvinnenettverkens løsere strukturer kanskje er bedre egnet til å få fram kompleksiteten i kvinners erfaringer og interesser.

Den uforløste spenningen mellom et moderne eller postmoderne perspektiv på feminismen i Oslo SV kan kanskje stå som noe av forklaringen på at de verken har et kvinnepolitisk utvalg eller uformelle kvinnenettverk. Den postmoderne betoningen av forskjellene mellom kvinner, som samtidig skal tilpasses en organisasjonsstruktur der kvinner blir sett som en politisk kategori i seg selv, kan dermed bli et eksempel på den klassiske splitt og hersk-teknikken, ved at kvinnene ikke er i stand til å samordne seg for å finne noen kollektive strategier for å overskride kjønnskategoriene.

Kjønnskvoltering er imidlertid ikke bare et institusjonelt politisk virkemiddel for å oppnå en tilsynelatende maktballanse mellom kjønnene. Selv om mange av historiene fra informantene kan tyde på at kvinner som blir valgt inn i posisjoner føler seg litt fremmed i forhold til mye av det som foregår, og dermed ikke utgjør en reell utfordring til mennenes hegemoni i organisasjonen, har kjønnskvoltering og kvinners deltakelse en betydning i seg selv. Eduards (2005) peker på at radikal kjønnskvoltering innebærer en forståelse av at de kjønnsforskjellene som eksisterer henger sammen med makt- og interesseforhold. Den store oppslutningen om kjønnskvoltering som jeg fant i Oslo SV tyder på at de har en forståelse av at kjønn kan være en politisk konfliklinje, og at det dermed er rimelig at kvinner organiserer seg som et undertrykt kjønn, i motstand mot menn som det undertrykkende kjønn. Dette er i følge Eduards en forutsetning for et feministisk handlingsrom. Kvinners deltakelse i styrer og andre

verv er også med på å styrke deres symbolske kapital, både som individer og for kvinner som gruppe.

Et annet av mine spørsmål var hvilke sosiale regler som gjelder for feministisk adferd aktivistene i mellom. Hensikten med dette spørsmålet var å se på hvordan den sosiale kontrollen kunne fungere på en måte som fremmet feministisk kultur og kjønnsoverskridene handlinger. En av de unge mennene som ofte var til stede på de møtene jeg deltok på var en høylydt motstander av feminisme. Det var først og fremst i pausene at han prøvde å påkalle seg oppmerksomhet gjennom å rope ukvemsord til meg og et par andre kvinner som var kjent for å være feminister, for å prøve og få til en krangel. Reaksjonene fra andre rundt var en slags mild forbauselse, før de gikk videre med det de skulle, men også min egen forbauselse i forhold til denne mannen sier noe om hva slags adferd som virkelig ikke er forventet i SV-sammenheng. Det var ingen andre menn, verken som jeg så eller fikk høre om, som opptrådte sjikanerende på en slik måte eller på grunnlag av feministiske spørsmål. De andre historiene jeg fikk om kvinner som hadde blitt angrepet av menn handlet om andre uenigheter, som høyre/venstre-konflikten. Det er altså ikke vanlig i Oslo SV å vise åpent anti-feministiske holdninger, og selv om flere av informantene fortalte om at kvinnene kanskje kunne være ekstra utsatt for hersketeknikker under høyre/venstre-konflikten, er dette noe de tar avstand fra.

Generelt gjelder det at aktivistene i Oslo SV tar avstand fra det som oppleves som utilbørlig konflikt, kritikk eller uhøflig opptreden internt i organisasjonen.

Sammenbindingsarbeidet er en viktig del av organisasjonskulturen og skal sikre at folk føler seg inkludert og at de er med på noe som er bra. En del av dette samholdet er også heteronormativiteten. Eduards (2005) definerer heteornormativitet som kravet om at kvinner skal samarbeide med menn. En kan hevde at det ikke er noe forunderlig i at kvinner og menn som er i samme organisasjon samarbeider, men i feministiske spørsmål er dette slett ingen selvfølge. Eduards mener at et politisk handlingsrom for kvinner må ta utgangspunkt i at det eksisterer en interessekonflikt mellom kvinner og menn når det gjelder fordeling av makt og ressurser, og at det er denne konflikten som

er opphavet til kvinneundertrykkingen. For å kunne overskride kjønnskategoriene må kvinner danne felleskap uten menn, der de kan formulere krav og motkulturer i forhold til å omdefinere hva det vil si å være kvinne.

Heteronormativiteten er et krav om at det skal være harmoni mellom kjønnene og at kvinner skal danne politiske felleskap med menn. I Oslo SV var dette tydelig i forhold til at kvinnes lojalitet så ut til å gå langs konfliktlinjer der menn var drivende, og at disse konfliktene i stor grad gjorde det lite fristende for kvinnene å bygge nettverk på tvers av dem. Flere av de kvinnelige informantene fortalte at de var skuffet over mennenes lave engasjement i feministiske spørsmål, likevel mente de det var viktigere å ha mennene med seg enn å lage egne nettverk. Selv om mange i intervjuene og møtesituasjonene mente det burde finnes et kvinnepolitisk utvalg eller tilsvarende, var det få kvinner som mente at de selv skulle drive med dette. Tvert i mot fikk jeg flere historier der det ble satt et skille mellom gode og dårlige feminister, der de gode feministene var snille med menn og gjerne ville at menn skulle være viktige i det feministiske arbeidet. Stigmatiseringen av feminister som oppfatter menn som interessemotstandere bygger opp under heteronormativitetens harmoni.

Jeg sa også at jeg ville se på hvordan makten konstrueres i de enkelte situasjonene som organisasjonslivet består av. Dette har jeg gjort gjennom å se hvordan den symbolske kapitalen er en kilde til makt og inflytelse og hvordan den skapes gjennom utveksling av signaler og anerkjennelse. Den symbolske kapitalen skapes gjennom deltakelse. Ved å vise at en behersker organisasjonens mange spill, ved å delta i diskusjoner om forretningsorden og ta ansvar for organisasjonens liv, signaliserer en til andre at en er en person å regne med. Den symbolske kapitalen bygger på anerkjennelse for at en deltar i og behersker dette spillet. Feltets symbolske kapital er videre grunnlaget for både selvutvelgelse og utvelgelse, altså hvem som er valgbare til posisjoner og verv. Utvelgelsen handler om hvem som blir spurt, eller hvem det er naturlig å spørre, om å påta seg verv. Selvutvelgelsen handler om hvem som gjerne vil delta mer, som ønsker å sitte i styret eller utføre andre viktige funksjoner. De som føler at de ikke behersker spillet, eller ikke får anerkjennelse for sin deltakelse, eller

synes flere av spillene om organisasjonen er uinteressante er mindre tilbøyelige til selvutvelgelse.

Når menn deltar dobbelt så mye som kvinner i debatter som er åpne for alle, og deltar adskillig mer enn kvinner i mindre fora, har de en større mulighet til å vise beherskelse av spillet og høste anerkjennelse for det. Dermed er vi i en dynamisk prosess som gjør at menn styrker sin symbolske kapital, som individer og som gruppe, mens kvinnene gjennom lav deltakelse bekrefter sin posisjon som tilskuere. Samfunnets kjønnsmaktordning bekreftes dermed gjennom de organisatoriske prosessene. Utvelgelsen av kvinner er sikret gjennom det organisatoriske virkemiddelet kjønnskvotering, men selvutvelgelsen kan ofte være mer motvillig, fordi kvinnene er usikre på om de har noe å bidra med og ikke føler på samme måte som menn at deres symbolske kapital styrkes av å delta, fordi anerkjennelsen for å beherske spillet er mindre tilgjengelig for kvinner innenfor kjønnsmaktordningen.

7.2 Hvordan går aktivistene fram for å få gjennomslag for feministisk politikk?

I problemstilling nummer to sa jeg at jeg ville se på hvilke fora som var for feministisk skolering og debatt og hvem som deltok i det feministiske arbeidet. Dette var den minst innbringende delen av innsamlingsarbeidet og analysen. Før jeg gikk inn i Oslo SV hadde jeg en forventning om at den feministiske politikken ville slåss om oppmerksomheten med andre saker aktivistene syntes var viktige og at det ville være en spenning mellom oppfattelsen av feminisme som en kvinnesak eller allemannseie. Som jeg har nevnt tidligere blir det tatt et visst ansvar for den feministiske profilen fra fylkesstyrets side. Det er de tillitsvalgte som er ansvarlige for at organisasjonen svarer til medlemmenes forventinger, og det er et press de kjenner. Samtidig klager fylkesstyret over manglende oppslutning fra de kvinnelige medlemmene når de for eksempel har tatt initiativ til å starte opp kvinnepolitisk utvalg eller feministiske studiemøter. Blant medlemmene oppfattes mangelen på et fungerende kvinnepolitisk utvalg som at fylkesstyret ikke har gjort jobben sin på det

feministiske området. Det ser ut til å være en felles oppfatning om at politikkområder som ikke har en separat organisering innenfor organisasjonen heller ikke er reelt prioriterte eller tilstrekkelig ivaretatt. Derfor ser de alvorlig på denne mangelen, selv om det er uklart hvem sitt ansvar det er.

Etnisk likestillingsgruppe er et av foraene der det diskuteres feministiske saker, men selv om dette blir satt pris på av flere feministiske aktivister, er denne gruppas funksjon å komme med innspill om saker som berører etnisk likestilling, på samme måte som internasjonalt utvalg foreslår uttalelser og aktiviteter på internasjonale spørsmål. I praksis blir det dermed sånn at ingen feministiske saker blir foreslått for representantskapet eller fylkesstyret, så lenge det ikke er noen som jobber med kvinnepolitisk utvalg.

Jeg tror altså at den situasjonen som flere av informantene oppfattet som paradoksal: At mange etterlyser mer feministisk politikk, samtidig som at få melder seg til å jobbe med den selv, oppstår som et resultat av spenningen mellom en feminisme som sier at det eksisterer en interessemotsetning mellom kvinner og menn og påbudet om samhold og samarbeid mellom kjønnene. Den mest fremtredende ideen informantene hadde om feminisme var nettopp at det innebærer konflikt, og både kvinner og menn var enige om at en slik konflikt kunne være ønskelig for å fremme kvinners deltakelse og en praktisk feministisk politikk. Heteronormativiteten som stigmatiserer feminister som ikke velger samarbeid blir derimot et hinder for selvutvelgelsen til en slik oppgave. Hvem vil bære byrden av å gå imot normen om å være på lag med menn?

Samtidig har vi sett hvordan deltakelse i uformelle nettverk og politiske utvalg styrker aktivistenes symbolske kapital, og at høy aktivitet og samhold kan bidra til å styrke den samlede symbolske kapitalen til en gruppe eller et uformelt nettverk slik at de kan få gjennomslag for sine saker eller sitt syn på hva som står på spill. En gruppe der kvinner utviklet et tilsvarende samhold kunne være med på å bryte ned heteronormativiteten og dermed åpne det politiske handlingsrommet for kvinner. Den eneste autentiske handling en kvinne kan gjøre i et patriarkat er opprør, sa Simone de

Beauvoir (2000). Det innebærer også å utvide sitt handlingsrom og skape seg et kollektivt grunnlag for handlingskraft.

Denne oppgaven har handlet om medlemsaktiviteten i Oslo SV i et feministisk perspektiv. Andre perspektiver kunne kanskje fått noen andre forståelser og sammenhenger ut av dette feltet enn det jeg har gjort. Det kunne imidlertid vært interessant å fulgt de politiske prosessene med et feministisk perspektiv inn i toppolitikken, blant annet for å se om kvinner som har skapt seg en personlig stor symbolsk kapital har andre handlingsrom og maktmidler enn kvinner på grasrota.

Kildeliste

- Album, Dag (1996): Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus. Otta: Tano.
- Beauvoir, Simone de (2000): Det annet kjønn. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Bergman, Solveig (2002): The politics of feminism. Autonomous feminist movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s. Åbo: Åbo akademi university press.
- Bourdieu, Pierre (2000): Den maskuline dominans. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Bourdieu, Pierre (1996): Symbolsk makt. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Brantsæter, Marianne og Widerberg, Karin (1992): Sex i arbeid(et). Oslo: Tiden norsk forlag.
- Butler, Judith (1999): Gender trouble. Feminism and the subversion of identity. New York: Routledge.
- Euards, Maud (2002): Förbjuden handling, om kvinnors organisering och feministisk teori. Kristianstad: Liber.
- Goffman, Irving (1990): The presentation of self in everyday life. London: Penguin books.
- Haavind, Hanne (2001): Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning. Gjøvik: Gyldendal.
- Heidar, Knut og Saglie, Jo (2002): Hva skjer med partiene? Makt- og demokratiutredningen 1998 – 2003. Gjøvik: Gyldendal.
- Holst, Cathrine red. (2002): Kjønnssrettferdighet. Utfordringer for feministisk politikk. Makt- og demokratiutredningen 1998 – 2003. Gjøvik: Gyldendal.
- Skjeie, Hege og Teigen, Mari (2003): Menn imellom. Makt- og demokratiutredningen 1998 – 2003. Oslo: Gyldendal.
- Thagaard, Tove (1998): Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode. Polen: Fagbokforlaget.
- Weber, Max (2002): Makt og byråkrati. Trondheim: Gyldendals studiefakler.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt

Antall ord: 38 012

Vedlegg

Intervjuguide

Presentasjon av meg sjøl: Fag, jobb, politisk cv

Presentasjon av studien

Presentasjon av informanten: Alder, yrke, politisk cv

Hva synes du om at SV er et erklært feministisk parti? (Hva synes andre om det, hvordan kommer det fram?)

Vil du si at feminisme preger organisasjonskulturen? Politikken?

Er du fornøyd med hvordan 50/50 (40/60) fordelingen av verv fungerer?

Kvinnepolitisk nettverk har ikke fungert på en stund. Har du noen teorier om hvorfor?

Er det tradisjon for at kvinner støtter hverandre? Hvordan? Menn?

Er det, etter din mening, forskjell på hvordan kvinner og menn jobber politisk?

På alle møtene jeg har observert har mennene vært veldig dominerende både på talelista og i de mindre strukturerte diskusjonene. For meg ser det ut som at OSV er mennenes arena, med kvinnene som tilskuere. Stemmer det med din oppfatning?

Har kvinner likevel innflytelse gjennom andre kanaler?

Jeg har oppfatta en misnøye hos mange kvinner i forhold til hvordan organisasjonen fungerer. Jeg får ikke helt tak i hva de er misfornøyde med. Hva tror du det er?

Misnøyen kommer lite til uttrykk offentlig. Hvorfor, tror du?

Etnisk likestillingsgruppe fungerer godt både i forhold til å få fram personer og politikk. Hvorfor fungerer de så bra?

Er det en oppfatning hos folk om at feminisme er lite taktisk?

Hvordan er det med bruk av herskertechnikker? Hva skjer da?

Er mennene flinke til å støtte feminismen i teori og praksis? Hvordan?

Er det noen "regler" SVMenn må følge for å framstå som feminist-vennlig?

Den ene gangen jeg var vitne til en diskusjon om feministiske kampsaker, kriminalisering av horekunder og sjølbestemt abort til 16.uke, var det mange menn på talerstolen, men nesten ingen som uttalte seg om disse sakene. Er det vanskelig for menn å mene noe offentlig om "kvinnesakene"?

På de møtene jeg har vært på har det blitt diskutert veldig lite politikk. Er det vanlig?

Hva kommer det av?

Informasjon om forskning

I forbindelse med en hovedoppgave i sosiologi ved Universitetet i Oslo om kjønn og frivillig politisk arbeid, skal jeg gjøre en observasjonsstudie i Oslo SV. Dette innebærer at jeg deltar på en rekke møter i organisasjonen og observerer hva som foregår i, og rundt, politiske og praktiske diskusjoner. Jeg vil supplere observasjonene med intervjuer underveis.

Jeg er blant annet til stede på dette møtet, og er tilgjengelig for spørsmål i pausen.

Alle som deltar i observasjonen vil bli anonymisert, det skal ikke være mulig å gjenkjenne personer i oppgaven. Fokuset for studien er ikke enkeltpersoner, men kulturen og situasjoner i det politiske fellesskapet. Det er likevel mulig å reservere seg mot å delta. Hvis du ikke ønsker å være med, kan du henvende deg til ordstyrerbordet som kan peke meg ut.

Vennlig hilsen Ane Stø